

SOOLINE VÄGIVALD JA PEREVÄGIVALD

KÄSIRAAMAT PÕHIKOOLI ÕPETAJALE

KOOSTAJAD:
KADRI SOO
EHA REITELMANN
TIIU LAAN

ENÜ SIHTASUTUS

TALLINN 2012

KÄSIRAAMATU KOOSTAMIST TOETAS HASARTMÄNGUMAKSU NÕUKOGU
LÄBI EV HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMI JA EV SOTSIAALMINISTEERIUMI

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
I SOOLINE VÄGIVALD.....	6
1. Mõisted.....	6
2. Naistevastase vägivald v vormid ja levik.....	9
2.1 Naistevastane paarisuhtevägivald.....	9
2.2 Naistele kahjulikud traditsioonilised praktikad.....	9
2.3 Naiste tapmine.....	11
2.4 Seksuaalvägivald.....	12
2.5 Seksuaalne ahistamine koolis, töökohas või mujal avalikus sfääris.....	14
2.6 Naistega kaubitsemine ja prostitutsioon.....	16
2.7 Riigi poolt toime pandud vägivald naiste vastu.....	19
2.8 Naistevastane vägivald relvakonfliktides.....	20
3. Tegevus naistevastase vägivald v vähendamiseks.....	22
II PEREVÄGIVALD.....	4
1. Mõisted.....	25
2. Vägivald v vormid.....	27
3. Perevägivald v levik.....	33
4. Perevägivald v toimemehhanismid.....	37
5. Vägivald v latsejat iseloomustavad märgid.....	45
6. Sugu ja paarisuhtevägivald.....	51
7. Vägivald v mõju ohvrile.....	55
7.1 Vägivald v mõju täiskasvanule.....	55
7.2 Põhjused, miks ohver ei lahku vägivaldsest paarisuhtest.....	56
7.3 Väärkohtlemise mõju lapsele.....	57
8. Müüdid perevägivald v kohta.....	63
9. Vägivaldsest suhtest hoidumine.....	67
10. Juhiseid õpilastele, kes kannatavad kodus vägivald v all.....	68
11. Juhised õpetajale, kuidas aidata vägivald v kogunud lapsi.....	72
12. Abi andvad organisatsioonid.....	73
LISAD	
1. ÜRO Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta.....	74
2. Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivald v ennetamise ja tõkestamise konventsioon.....	82
3. Eesti seadused.....	106
4. Soovituslik kirjandus ja muud allikad.....	113

Sissejuhatus

Käesolev käsiraamat on mõeldud esmajoones ühiskonnaõpetuse ja inimeseõpetuse õpetajatele, kuid siit leiavad loodetavasti kasulikku materjali ka teised aineõpetajad ja klassijuhatajad.

Käsitletakse järgmisi teemasid:

Sooline vägivald (naistevastane vägivald)- mõisted, naistevastase vägivalla vormid ja levik, rahvusvaheline tegevus naistevastase vägivalla vähendamiseks.

Perevägivald- mõisted, perevägivalla vormid, levik, toimemehhanismid, mõjud ohvrile, müüdid, juhised õpetajale ja perevägivalda kogenud lapsele või noorukile.

Iga peatüki järel on selles sisalduvad olulisemad punktid kokku võetud ja pakutud välja soovituslikud küsimused ja teemad aruteluks.

Lisadena on toodud ära naistevastast ja perevägivalda käsitlevad rahvusvahelised dokumendid, samuti Eesti seadusandlus ja soovitusliku kirjanduse loetelu.

Naistevastase ehk soolise vägivalla teemat võiks autorite arvates käsitleda põhikooli vanemas astmes seoses järgmiste teemaplokkidega:

7.-9.klassi õpilastele:

1) Ühiskonnaõpetuse tundides teemaplokkide „Ühiskonnaliikmete õigused“ ja „Ühiskonna sotsiaalne struktuur“ õpetamisel.

Inimeseõpetuse tundide teemabloki „Perekond“ õpetamisel.

2) **Läbivate teemade** „Väärtused ja kõlblus“ ja „Tervis ja ohutus“ õpetamisel.

3) II kooliastmes taotletavate järgmiste **pädevuste** saavutamiseks:

a) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;

b) on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust.

Perevägivalla teemat võiks meie arvates erinevatel kooliastmetel käsitleda seoses järgmiste teemaplokkidega:

1.-3. klassi õpilastele

1) Eesti keele tundides teemaplokkide „Väärtused ja kõlblus“, „Kodus ja koolis“ õpetamisel.

2) **Läbiva teema** „Tervis ja ohutus“ õpetamisel.

3) I kooliastmes taotletavate järgmiste **pädevuste** saavutamiseks:

a) peab lugu oma perekonnast, klassist ja koolist; on viisakas, täidab lubadusi; teab, et kedagi ei tohi naeruvääristada, kiusata ega narrida; oskab kaaslast kuulata, teda tunnustada

b) oskab ohtlikke olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda, oskab ohutult liigelda;

c) teab, kelle poole erinevate probleemidega pöörduda ning on valmis seda tegema

4.-6.klassi õpilastele

1) Ühiskonnaõpetuse tundides teemabloki „Sotsiaalsed suhted“ õpetamisel.

Inimeseõpetuse tundides teemabloki „Perekond“ õpetamisel.

2) **Läbivate teemade** „Väärtused ja kõlblus“ ja „Tervis ja ohutus“ õpetamisel.

3) II kooliastmes taotletavate järgmiste **pädevuste** saavutamiseks:

a) hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena; peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;

b) oskab oma tegevust kavandada ja hinnata ning tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi valida ja rakendada, oma eksimusi näha ja tunnistada ning oma tegevust korrigeerida;

c) oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;

7.-9.klassi õpilastele:

1) Ühiskonnaõpetuse tundides teemaplokkide „Ühiskonnaliikmete õigused“ ja „Ühiskonna sotsiaalne struktuur“ õpetamisel.

Inimeseõpetuse tundide teemabloki „Perekond“ õpetamisel.

2) **Läbivate teemade** „Väärtused ja kõlblus“ ja „Tervis ja ohutus“ õpetamisel.

3) II kooliastmes taotletavate järgmiste **pädevuste** saavutamiseks:

a) tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;

b) on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust;

Vägivalla teemade käsitlemine koolis on äärmiselt tähtis, kuna just kool on õpilasele kodu kõrval üks olulisemaid sotsiaalse käitumise, isikliku vastutuse ja konfliktilahendusoskuste õppimise kohti, samuti on koolil oluline roll õpilase isiksuse aspektide kujundamisel.

Õpilaste puhul, kelle perekonnas esineb vägivaldaprobleeme, võib osutada kooli panus õpilase vägivalda ennetavate hoiakute ja elutervete väärtushinnangute kujundamisel määravaks. Seejuures on väga oluline, kuidas õpetaja teemat käsitleb.

Tõenäoliselt on igas klassis vähemalt mõni õpilane, keda naistevastase või perevägivalla teema puudutab väga isiklikult. Kui mõned õpilased annavad arutelu käigus märku, et nad ei taha või ei suuda kaasa teha, siis peaks neile andma võimaluse seda mitte teha. Asjakohane on teavitada õpilasi võimalusest arutada vägivaldasteemaga seotud küsimusi ka nelja silma all (leppides selleks nt vahetunni ajal õpetajaga, sotsiaalpedagoogiga vms kokku mingi kindla aja).

Vägivallast rääkides on oluline edastada õpilastele järgmised sõnumid:

- Vägivallast rääkimine on normaalne, vägivalla toimumist ei pea saladuses hoidma, see ei ole nn eraasi, kuid siiski tuleks rääkida sellest vaid inimestele, keda usaldatakse või antud valdkonna spetsialistidele;
- Kui õpilane on pealt näinud või kogunud vägivalda, ei tee see teda sellepärast halvaks inimeseks. Vägivalda võib esineda parimateski perekondades;
- Abiotsimine on parim, mida õpilane enda ja oma perekonna heaks teha saab;
- Igal lapsel on õigus turvalisusele ja vägivaldavabale kasvatusel;
- Ka keerulisi olukordi on võimalik lahendada vägivaldavabalt.

Noortel on enamasti oma soolisest identiteedist, tunnetest, isiklikest arvamustest armastuse ja paarisuhte kohta kergem rääkida ühesoolistes rühmades (tüdrukud eraldi, noormehed eraldi). Arvesse tuleb võtta ka seda, et õpetaja juuresolekul ei julge õpilased alati oma tegelikke seisukohti avaldada ja võivad tunda kimbatust arvata või vastata nii, nagu nende arvates õpetaja/teised klassikaaslased neilt ootaksid. Mõned õpilased püüavad üldse teema naljaks pöörata või ükskõiksust teeselda.

Naistevastasest ja perevägivallast rääkides tuleks jälgida, et poisid ei tunneks end süüdistatuna/süüdlasena seetõttu, et valdav osa vägivaldsetest on meessoost või et ühiskonnas valitseb sooline ebavõrdsus. Rõhutage, et poisid ei pea end tundma süüdlasena seetõttu, et mõned mehed kasutavad oma suhetes naistega vägivalda, ja et vägivaldsetest meestest/noorukitest rääkides peate te ikkagi silmas ainult teatud kindlat osa meestest, mitte kõiki mehi.

I SOOLINE VÄGIVALD (NAISTEVASTANE VÄGIVALD)

1. Mõisted

Vägivalla aluseks võivad olla nii inimese rass, rahvus, religioon, perekonnaseis, seksuaalne suundumus, varanduslik seisund, iga ja sugu. Käesolevas käsiraamatus on käsitletakse soolise vägivaldina naistevastast vägivalda.

Naistevastase vägivalla teema pälvis avalikkuse tähelepanu 20. sajandi lõpukümnenditel. Aastaid 1976-1985 nimetatakse ka ÜRO naiste aastakümneks, sel ajal korraldas maailmaorganisatsioon kolm ülemaailmset naistele pühendatud konverentsi, kus naistevastase vägivalla teema jõuliselt esile kerkis.

Kui algselt käsitleti naistevastast vägivalda eelkõige laialt levinud sotsiaalse probleemina, siis alates 1990-ndatest räägitakse naistevastasest vägivallast kui tõsisest naiste inimõiguste rikkumisest.

1979. aastal võttis ÜRO vastu [Konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta.](#)

Eesti ühines selle konventsiooniga alates 1992. aastast.

NAISTE DISKRIMINEERIMINE

Konventsiooni 1. artikli kohaselt tähendab mõiste "**naiste diskrimineerimine**" mis tahes vahede või erandite tegemist või piiranguid soo järgi, mille eesmärgiks on luua **olukord, kus inimõiguste ja põhivabaduste olemasolu naistel tunnistatakse vähem või üldse mitte, kus naistel on vähem võimalusi või puuduvad võimalused kasutada või realiseerida inimõigusi ja põhivabadusi** poliitikas, majanduses, sotsiaal-, kultuuri-, tsiviil- või mis tahes muus valdkonnas.

Konventsiooniga ühinenud riigid kohustusid muuhulgas:

rakendama kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine mis tahes isiku, organisatsiooni või ettevõtte poolt;

rakendama kõiki vastavaid abinõusid, et ära muuta või tühistada kehtivad seadused, määrused, tavad ja praktika, mis kujutavad endast naiste diskrimineerimist.

Eestis 2004. aastast kehtiv **Soolise võrdõiguslikkuse seadus**¹ keelab soolise diskrimineerimise ja selgitab sellega seotud mõisteid.

Otsene sooline diskrimineerimine leiab aset, kui ühte isikut koheldakse tema soo tõttu halvemini, kui koheldakse, on koheldud või koheldaks teist isikut samalaadses olukorras. Otsene sooline diskrimineerimine on ka isiku ebasoodsam kohtlemine seoses raseduse ja sünnitamisega, lapsevanemaks olemise, perekondlike kohustuste täitmise või muude soolise kuuluvusega seotud asjaoludega, samuti sooline ja seksuaalne ahistamine ning ahistamise tõrjumisest või ahistamisele alistumisest põhjustatud ebasoodsam kohtlemine.

Kaudne sooline diskrimineerimine leiab aset, kui väliselt neutraalne säte, kriteerium, tava või tegevus seab ühest soost isikud, võrreldes teisest soost isikutega, ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealusel sätel, kriteeriumil, taval või tegevusel on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ning selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.

Naistevastane vägivald on üks naiste diskrimineerimise vorme.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072012025>

ÜRO Peaassamblee võttis 1993. aastal vastu deklaratsiooni naistevastase vägivalda kaotamise kohta². Deklaratsioonis öeldakse:

NAISTEVASTANE VÄGIVALD

on igasugune soolisel erinevusel põhinev vägivald, mille tulemus on või mis võib tõenäoliselt lõppeda vaimse, kehalise või seksuaalse kannatuse või kahjuga naisele, sealhulgas ka sellise vägivaldaga ähvardamine, sund ja vabaduse võtmine, kas avaliku või eraelu sfääris.

Deklaratsioonis mõistetakse naistevastase vägivallana

a. **perekonnas või koduseinte vahel** asetleidvat füüsilist, psühholoogilist või seksuaalset vägivalda, abielusisest vägistamist, tütarlaste seksuaalset kuritarvitust perekonnas, naiste ümberlõikamist ning muid naistele kahjutekitavaid tavasid, mitte paarisuhtega seotud vägivalda ja ekspluateerimist;

b. **avalikkuses** asetleidvat füüsilist, seksuaalset ja psühholoogilist, vägivalda, mis sisaldab muu hulgas vägistamist, seksuaalset kuritarvitamist, seksuaalset ahistamist ja hirmutamist töökohal, haridusasutustes või muudes kohtades, naistega kaubitsemist ja prostitutsiooni;

c. **riigi või riigiametnike poolt toimepandud** või andeksantud füüsilist, psühholoogilist või seksuaalset vägivalda;

Deklaratsioonis tunnistatakse, et naistevastane vägivald on **naiste ja meeste ajalooliselt kujunenud ebavõrdsete võimusuhte väljendus**, mis on viinud meeste ülemvõimule naiste üle ja naiste diskrimineerimisele ning mis on kujunenud takistuseks naiste täielikule arengule. Samuti tunnistatakse, et **naistevastane vägivald on üks olulisimaid sotsiaalseid mehhanisme, millega naised surutakse meestest alamasse positsiooni**.

1992. aastal vastu võetud ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide vastu võitlemise komitee üldistes soovitusetes nr 19³ on öeldud:

Naistevastane sooline vägivald on vägivald, **mis on naiste vastu suunatud põhjusel, et ta on naine ning mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt** ning mis hõlmab akte, millega naisele tekitatakse füüsilisi, psühholoogilisi või seksuaalseid kahjustusi või kannatusi, selliste aktidega ähvardamist, sundi või vabadusest ilmajätmist.

Alates eelmise sajandi lõpukümnenditest pole naistevastase vägivalda probleem kogu maailmas oma aktuaalsust kaotanud. Mida rohkem teemat uuritakse, seda selgemaks saab, et naistevastane vägivald on laialdaselt levinud nii arengumaades kui arenenud riikides.

Vägivald naiste vastu on lai mõiste ja valdkond, mis sisaldab nii avalikus kui ka isiklikus sfääris toimuvat füüsilist ja seksuaalset vägivalda, aga ka türanniseerimist, emotsionaalset ja vaimset vägivalda, poisslaste eelistamist tüdrukutele, intsesti jne. Naistevastane vägivald on midagi, mis eksiseerib igal kontinendil ja igas riigis, eri kultuurides ja religioonides, selle vormid võivad lokaalselt erineda, kuid selle põhjuseks ja kontekstiks on meeste füüsiline, majanduslik, moraalne ning sotsiaalselt ja kultuuriliselt õigustatud ja üha uuesti toodetav võim ja domineerimine naiste üle.

Naiste vastu suunatud vägivald ei tähenda seega ainult vägivalda, mis on suunatud naiste vastu, vaid vägivalda, mis on rajatud sugupoolte ebavõrdsusele

² <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

³ <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>

2011. aastal vastu võetud [Euroopa Nõukoogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon](#) defineerib **naistevastast vägivalda** järgmiselt: see on **naiste inimõiguste rikkumine ning naiste diskrimineerimise vorm**; see tähendab kõiki soolise vägivalda akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikult või eraelus.

Konventsioonis selgitatakse **sugupoole mõistet** järgmiselt: see on sotsiaalselt konstrueeritud rollid, käitumine, tegevused või omadused, mida antud ühiskond naistele ja meestele sobivaks peab.

Seda, nn **sotsiaalset sugu** (inglise keeles gender), **eristatakse inimeste bioloogilisest soost** (sex).

Konventsiooni seletuskirjas viidatakse vastavalt uurimustele, et teatud rollid ehk stereotüübid taastoodavad soovimatuid ja kahjustavaid tavasid ning aitavad kaasa sellele, et naistevastast vägivalda aktsepteeritakse. Selliste soorollide ületamiseks sõnastab konventsioon vabanemise naiste alaväärsusel või stereotüüpsetel soorollidel põhinevatest eelarvamustest, tavadest, traditsioonidest ning teistest käitumisviisidest vägivalda ärahoidmise üldise kohustusena.

Samuti kutsub konventsioon võtma ohvrite kaitse ja toetamise meetmete aluseks soolistatud arusaama naistevastasest vägivallast ja perevägivallast. See tähendab, et vägivalda keeruka olemuse adekvaatseks käsitlemiseks tuleb neid vägivalda vorme vaadelda naiste ja meeste ebavõrdsuse, stereotüüpide, soorollide ja naiste diskrimineerimise kontekstis.

Mõistet "naistevastane sooline vägivald" kasutatakse konventsiooni kõigis osades ning see osutab vägivallale, mis pannakse naise suhtes toime põhjusel, et ta on naine või mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt.

See erineb teistest vägivalda vormidest, kuna vägivaldaaktide peamiseks motiiviks on ohvri sugu. Sooline vägivald viitab teisisõnu igasugusele naise suhtes toimepandud väärteole, see on ebavõrdsete võimusuhte nii põhjus kui tagajärg, mis tuleneb tajutud erinevustest naiste ja meeste vahel ning mis viivad naise madalamale staatusele nii era- kui avalikus sfääris. Niisuguse vägivalda sügavad juured peituvad ühiskonnas valitsevates sotsiaalsetes ja kultuurilistes struktuurides, normides ja väärtustes ning neid säilitatakse sageli eitamise ja vaikimise kultuuri kaudu⁴.

Olulisemad punktid peatükis

Naistevastane sooline vägivald on vägivald, mis on naiste vastu suunatud põhjusel, et ta on naine ning mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt.

See hõlmab kõiki tegusid, millega naisele tekitatakse füüsilisi, psühholoogilisi või seksuaalseid kahjustusi või kannatusi, selliste tegudega ähvardamist, sundi või vabadusest ilmajätmist nii era- kui avalikus sfääris.

Naistevastane vägivald on naiste ja meeste ajalooliselt kujunenud ebavõrdsete võimusuhte väljendus.

Naistevastane vägivald on naiste inimõiguste rikkumine.

⁴ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/texts/Explanatory_Report_210.pdf

2. Naistevastase vägivalda vormid ja levik

2.1. Naistevastane paarisuhtevägivald

Naised võivad kogeda vägivalda nii tänaval, töökohtades, õppeasutustes ja kodus. Kogu maailmas on naised tavaliselt ja eelkõige oma abikaasa või elukaaslase vägivalda ohvrid. Meeste vastu suunatud vägivald seevastu toimub tavaliselt avalikes kohtades, nagu tänaval, restoranis või pargis. Lähemalt on naistevastast paarisuhtevägivalda käsitletud perevägivalda peatükis.

2.2 Naistele kahjulikud traditsioonilised praktikad

Maailmas on ka 21. sajandil levinud väga paljud erinevad naistele kahjulikud traditsioonilised praktikad, nagu näiteks:

- naiste suguelundite ümberlõikamine ja moonutamine;
- "au nimel" toimepandavad kuriteod (happerünnakud, enesetapule viimine, kividega pildumine, tapmine ...);
- selektiivsed abordid seoses tulevase lapse soo valikuga ;
- sundabielud;
- alla 18 aastaste laste abielud;
- kaasavaraga seotud vägivald;
- leskede väärkohtlemine, sh enesetapule viimine.

Mitte ükski tava, traditsioon ega usuline kaalutus ei õigusta vägivalda naiste vastu. Niisuguseid naistevastase vägivalda vorme, millele viidatakse kui traditsioonide, nn "au või usu nimel" toime pandutele, vaadeldakse Euroopas sageli "meile võõraks jääva" käitumisena. Siiski on intsest, vägistamine, peksmine või partneri poolne vägivald naistevastase vägivalda traditsioonilised vormid ka Euroopa ajaloos.

Euroopa Nõukogu raportitis ja otsuses "Naised ja religioon Euroopas" öeldakse: "Usuvabadust ei saa käsitleda ettekäändena naiste õiguste rikkumiseks, tehtagu seda avalikult, varjatult, seaduslikult või ebaseaduslikult, pandagu seda toime kas ohvrite – naiste - nõusolekul või nõusolekuta."⁵

Kõikide eelnimetatud vägivaldavormide ühisnimetajaks on patriarhaalsed struktuurid ja hoiakud, millele vägivald tugineb.

Vägivalda põhjused peituvad perede ja ühiskonna tavaarusaamades, mis käsitlevad tütarlapsi ja naise hierarhiaredeli madalamatele astmetele kuuluvatena ning lubavad meestel – isadel, vendadel, abikaasadel, kogukonna liidritel – nende eest otsuseid langetada, neid väärkohelda, neid "karistada", kui nad arvatakse olevat "reegleid rikkunud" ning mille kaudu pere või kogukonna naisliikmetest tehakse sellise patriarhaalse võimu teostamise kaasosalised.

Saksamaal sureb niisuguste "traditsioonide" tõttu keskestlābi 2 inimest kuus.⁶ Sundabielu toob tütarlaste ja naiste jaoks endaga sageli kaasa sunniviisilise seksuaalelu alustamise ja/või soovimatud seksuaalkogemused.

Naiste suguelundite ümberlõikamise ja moonutamise läbiteinud naiste ja tütarlaste arv Euroopas pole ikka veel teada, kuigi Euroopa Parlamendi hinnangute kohaselt jääb see kusagile 500 000 kanti. Lisaks ähvardab igal aastal veel 180 000 tütarlast ja naist oht, et nende suhtes pannakse toime akte, mis aitavad kontrollida nende keha ja elu.⁷

⁵ Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee poolt 4. oktoobril 2005 (26. istungjärgul) vastu võetud dokument.

⁶ Noorte sissereännanute kriisikeskus Berliinis kogus ning analüüsis kõiki pressiteateid nn au nimel toimepandud mõrvade kohta ajavahemikus 1996 kuni 2005. aasta keskpaik.

⁷ Euroopa Parlamendi otsus 24. märtsist 2009 naiste suguelundite ümberlõikamisega võitlemise kohta EL'is (2008/2071(INI)).

Olulisemad punktid peatükis

Naistele kahjulikke traditsioonilisi praktikaid nagu naiste suguelundite ümberlõikamine ja moonutamine, "au nimel" toimepandavad kuriteod, sundabielud ja laste abielud kohtab ka kaasaegses Euroopas.

Traditsioonid, usk ning isegi naiste ja tüdrukute endi nõusolek ei saa olla õigustuseks sellisele vägivaldale.

2.3 Naiste tapmine

Maailmas on tänaseni laialt levinud ka naiste tapmine nende soolise kuuluvuse tõttu (inglise keeles femicide).

Naistel on tunduvalt suurem risk langeda tapmise ohvriks paarisuhtes. WHO (Maailma Terviseorganisatsioon) viitab oma infomaterjalis uuringutele, mille kohaselt kõigist tapetud naistest 35 % on langenud partneri poolse vägivalda ohvriks, meeste hulgas on see 5 %⁸. Seejuures on üheks oluliseks tapmise riskigrupiks just rasedad naised.

Ka seksuaalvägivald väljaspool paarisuhet võib sageli lõppeda ohvriks langenud naise tapmisega.

Naiste tapmiseni viivad väga sageli maailmas laialt levinud naistele kahjulikud traditsioonilised praktikad.

Niinimetatud "au nimel" toime pandud mõrvade puhul tapavad tüdrukuid või naisi, keda süüdistatakse abielurikkumises, kes on rasestunud väljaspool abielu või kes on eksinud kogukonnas valitsevate muude tavade vastu, nende oma pereliikmed.

WHO hinnangul tapetakse sel viisil igal aastal maailmas hinnanguliselt 5000 naist ja tütarlast, samas arvatakse, et see arv võib olla ka tunduvalt suurem.

Seoses immigratsiooniga on "au nimel" toime pandud mõrvade probleem kerkinud üles ka mitmetes Euroopa riikides.

Mõnedes ühiskondades nõutakse tänaseni naiselt abiellumisel kaasavara olemasolu. Seda tava rikkunud naisi võidakse äärmuslikel juhtudel tappa.

Ehkki relvakonfliktides on otsesteks osalejateks valdavalt mehed, on suur oht konfliktide tagajärjel tapetud saada ka naistel ja lastel.

Olulisemad punktid peatükis

Naistel on meestega võrreldes tunduvalt suurem oht saada tapetud partneri, pereliikme või tuttava poolt.

⁸ http://www.who.int/iris/bitstream/10665/77421/1/WHO_RHR_12.38_eng.pdf

2.4 Seksuaalvägivald

WHO (Maailma Terviseorganisatsioon) defineerib seksuaalset vägivalda järgmiselt:

Seksuaalne vägivald - igasugune seksuaalvahekord või seksuaalvahekorda astumise katse, soovimatud seksuaalse alatooniga märkused või lähenemiskatsed või muul moel isiku seksuaalsuse vastu sunni abil toimepandud teod teise isiku poolt sõltumata tema suhtest ohvriga ükskõik millises kohas, sh kodus või tööl vm.

Sunnina käsitletakse seejuures nii otsest jõu kasutamist, väljapressimist ja ähvardamist kui psühholoogilist sundi.

Samuti loetakse seksuaalvägivallaks olukorda, kus ohver oma abitust seisundist tulenevalt (näiteks haiguse, hoobe, vaimse puude tõttu jne) ei ole võimeline seksuaalvahekorras nõusolekut andma.

Naistevastane seksuaalvägivald hõlmab näiteks

- vägistamist abikaasa või elukaaslase poolt;
- vägistamist kohtingul;
- vägistamine tuttavate poolt;
- soovimatut seksuaalse iseloomuga tegevust või seksuaalset ahistamist koolis, töökohal vm avalikes paikades;
- peresisest tütarlaste vägistamist ja seksuaalset ahistamist;
- süstemaatilist vägistamist seoses relvastatud konfliktidega.

Enamus vägistamisi pannakse toime poiste ja meeste poolt tüdrukute ja naiste vastu. Vägistamiste ulatus eri kultuurides ja riikides varieerub.

Erinevad teoreetilised koolkonnad pakuvad vägistamise kohta erinevaid seletusi. Bioloogilised argumendid, mille kohaselt testosterooni olemasolu meeste organismis kihutab neid ründavale käitumisele, pole veenvad. See ei seleta aga vägistamise leviku erinevust.

Sama väheveenvad on psühholoogilised argumendid, mille kohaselt vägistamine on üksikisikust lähtuv akt, mille paneb toime kontrollimatu seksuaaltungi all kannatav haige inimene. Uuringud näitavad, et peaaegu kolm neljandikku kõigist vägistajatest planeerib oma tegu ette ning vaid umbes 5% vägistajatest võib liigitada psühhootilisteks.

Kui vägistamise põhjuseks oleksid alkohol ja narkootikumid, nagu samuti väidetakse, siis peaksid need samamoodi mõjuma ka naistele.

Seksuaalvägivalla leviku kohta on väga raske andmeid koguda. Naised ja tüdrukud ei räägi kogetud seksuaalvägivallast, kuna nad kardavad sellega kaasnevat süüdistamist ja häbi. Vaid vähestel juhtudel otsitakse abi politseilt, kuna kaheldakse õiguskaitseorganite võimekuses või tuntakse hirmu vägivallatseja kättemaksu ees. Hinnanguliselt jõuab politsei vaatevälja ainult kümnendik seksuaalvägivalla juhtumitest.

Eesti Karistusseadustiku⁹ kohaselt on karistatavad järgmised inimese seksuaalse enesemääramise vastu suunatud kuriteod: vägistamine, sugulise kire vägivaldne rahuldamine, suguühendusele sundimine, sugulise kire rahuldamisele sundimine, suguühendus järeltulijaga, suguühendus lapseealisega (alla 14 aastasega) ja sugulise kire rahuldamine lapseealisega.

Vägistamine on inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumine vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama

Vägistamist on alati hinnatud üheks kõige raskemaks isikuvastaseks kuriteoks ja seepärast on karistatud ja karistatakse ka tulevikus vägistamise eest rangelt.

Vägistamine on rünnak inimese ühe põhilise inimõiguse - seksuaalne enesemääramisõiguse vastu.

⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012003>

Seksuaalne enesemääramisõigus on isiku õigus vabalt valida kas, kellega, millal ja mil viisil ta seksuaalvahekorda astub. See tuleneb inimeste põhiseaduslikust õigusest isikupuutumatusel (Eesti Põhiseadus §20) ja vabale eneseteostusele (Eesti Põhiseadus §19). Vägistamine kahjustab mitte ainult ohvri füüsilist vaid ka vaimset tervist, kuna on kehaline rünne, mis tekitab hirmu, alandust jm negatiivseid emotsioone, kusjuures välistatud ei ole kehavigastuse või psüühikahäire tekkimine¹⁰.

Seksuaalse enesemääramise õiguse vastane süütegu on ka **suguühendusele sundimine**. Karistatav on inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumine, ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdlasest.

Sõltuvuse näitena tuuakse Karistusseadustiku kommenteeritud väljaandes juhi ja alluva, õpetaja ja õpilase, arsti ja patsiendi vahelised suhted.

Karistatav on samuti inimese kaasamine tema tahte vastaselt sugulise kire rahuldamisse suguühendusest erineval viisil, kas siis vägivallega või ära kasutades ohvri abitut seisundit või sõltuvust süüdlasest.

Olulisemad punktid peatükis

Inimese vägistamine, tahtevastaselt seksuaaltegevusse kaasamine või seksuaalvahekorrale sundimine rikub inimese üht põhiõigust- õigust seksuaalsele enesemääramisele.

Tegemist on tõsiste kuritegudega.

¹⁰ Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2002

2.5 Seksuaalne ahistamine ja vägivald töökohal, koolis või mujal avalikus sfääris

Sooline ahistamine leiab aset, kui esineb sooga seotud soovimatu käitumine või tegevus, Sille eesmärk või tegelik toime on isiku väärikuse alandamine ja häiriva, ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna loomine¹¹.

Seksuaalne ahistamine leiab aset, kui esineb mis tahes soovimatu sõnaline, mittedõnaline või füüsiline seksuaalse olemusega käitumine või tegevus, mille eesmärk või tegelik toime on isiku väärikuse alandamine, eelkõige luues häiriva, ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna¹².

Seksuaalse ahistamise alla võivad kuuluda:

- verbaalne ahistamine - seksuaalse alatooniga solvangud, riivavad märkused, naljad ja vihjed ning kohatud kommentaarid inimese riietuse, keha, vanuse, perekonnaseisu kohta; samasuguse sisuga e-mailid;
- audiovisuaalne ahistamine – posterid, plakatid, videoklipid, lindistused vms.;
- soovimatu ja õigustamatu füüsiline kontakt - puudutamine, kallistamine, näpistamine jms;
- seksuaalsusele vihjavad žestid;
- kompromiteerivad ettepanekud;
- seksuaalsete teenete nõudmine;
- vägistamiskatse

Seksuaalset ahistamist peetakse inimõiguste rikkumiseks ja naiste diskrimineerimiseks, aga samuti on see turvalisuse ja tervise küsimus. Riikide valitsused ning tööandjate ja töötajate organisatsioonid maailmas on hakanud seksuaalse ahistamise ärahoidmise ning kaotamisega töökohtadel üha aktiivsemalt tegelema. Kahjuks pole ohvrid sageli teadlikud oma õigustest ning kardavad kättemaksu või töökoha kaotamist.

Avaliku ruumi pornofitseerimine

Pornograafia all mõistetakse suguelu kajastavaid trükiseid, pilte, filme vms, mille eesmärk on tekitada sugulist erutust.

Tänu tehnoloogia kiirele arengule on pornograafial interneti ja videode näol võimalus jõuda igasse koju. Pornograafia on ka alaealistele kergesti kättesaadav.

Maailmas on üha rohkem hakatud rääkima avaliku ruumi pornofitseerimisest, kus naised ja tütarlapsed alavääristavaid pornograafilise sisuga kujundeid kasutatakse reklaamis ja meedias, mis trivialiseerib meeste juurdepääsu naiste kehadele ja seksuaalsusele ning mis kujundab sallivat suhtumist naiste ja tütarlaste madalamasse staatusesse ja nende kättesaadavusse müügiobjektidena.

Naiste ja tütarlaste seksuaalse kuritarvitamise ja seksuaalse eksploateerimise trivialiseerimine on väga murettekitav, kuna see mõjutab otseselt inimeste arusaama soorollidest, eriti noorte puhul.

Pornograafia

- alandab naisi;
- kindlustab arusaama naistest kui meeste seksuaalobjektist;
- kindlustab arusaama, et erootika ja vägivald on lahutamatud;
- muudab mõningad mehed tolerantsemaks naiste vastu suunatud vägivald suhtes;
- võib mõjutada mõningaid mehi käituma seksuaalvahekordades agressiivselt. Erootika, mis alandab naisi või sisaldab vägivalda nende suhtes või domineerimist nende üle, mõjutab negatiivselt;

¹¹ Soolise võrdõiguslikkuse seadus [RT I 2004, 27, 181](#)

¹² Soolise võrdõiguslikkuse seadus [RT I 2004, 27, 181](#)

- paneb meessoost pealtvaatajad palju leebemalt suhtuma vägistajatesse. Vägivaldne pornograafia, mis näitab alguses naist vastu hakkamas, kuid seejärel vägistamist nautimas, võib tekitada arusaamise, et naistele meeldib, kui neid seksuaalselt rünnatakse.

Seksism

Avalikus ruumis toimuva vägivallana võib käsitleda ka meedias levivat seksismi

Seksism on mõtteviis, mis käsitleb inimesi stereotüüpselt piiritletud soorollide esindajana, hindab konkreetset indiviidi eelkõige tema soolise kuuluvuse, mitte individuaalsete oskuste ja võimete põhjal ja eeldab, et üks või teine sugu on võimekam või vähem väärtuslik kui vastassugu¹³.

Meedias vahv seksism on levinud nähtus, see on naiste kehade kasutamise ja kontrolli süsteemi osaks ning leiab aset kõigi meediakanalite ja -liikide kaudu, millega luuakse, propageeritakse ja levitatakse sõnumeid, mis kahjustavad inimväärikust ning naiste ja meeste võrdõiguslikkust.

Sõltumata sellest, kas neid kasutatakse teadlikult või alateadlikult, taastoodavad ning säilitavad seksistlikud stereotüübid ja kujutised meedias, reklaamis ja virtuaalmaailmas meie ühiskondadele omaseid patriarhaalseid struktuure naiste kujutamise kaudu kaubana, mehest või perekonnast sõltuvana (ohver või seksiobjekt, ennastohverdav naine või ema ...).

Viis, kuidas meedia kajastab meeste vägivalda naiste vastu, edastab ning taastoodab sageli sellise vägivalla (ning ohvrite ja vägivallatsete) kohta kehtivaid stereotüüpe ning müüte. Näiteks nimetatakse tapmist "peredraamaks" ning vägistajat "seksuaalkurjategijaks". Moetööstus erotiseerib aina enam (sealhulgas ajakirjades) nooremaid modelle ning loob visuaalse kuvandi haavatavusest, nii nagu see on kombeks pornograafilise sisuga meedias.¹⁴

Videomängudes kasutatakse samuti stereotüüpeid ning seksualiseeritud kuvandeid naistest ning paljudel juhtudel ka propageeritakse naistevastast vägivalda.

Children Now annab teada, et 38% videomängude naiskaraktereid kannab nappi riietust; 23% paljastavad rindu või dekolteed; 31% näitavad reisi, 31% paljastavad kõhtu ning 15% tagumikku.¹⁵

Populaarsed lauljad kasutavad sageli tahtlikult oma lauludes naistevastaseid seksistlikke ja vägivaldseid sõnumeid, kutsudes mõnikord isegi üles naiste kallal vägivallatsema, nagu naisi vägistama või peksma.¹⁶

Olulisemad punktid peatükis

Seksuaalne ahistamine tähendab soovimatut sõnalist, mittesõnalist või füüsilist seksuaalse olemusega käitumist või tegevust, mille eesmärk või tegelik toime on teise inimese väärikuse alandamine, eelkõige luues häiriva, ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna.

Seksuaalne ahistamine on seadusega keelatud.

¹³Ärka, marka, tegutse. Käsiraamat soolise võrdõiguslikkuse seaduse normide täitmiseks ja sugupoolte aspekti arvestamiseks üldhariduskoolide õppe- ja kasvatustöös
http://www.enu.ee/lisa/476_arka_marka_tegutse_veebi.pdf

¹⁴ Media Awareness Network, 'Media and Girls'

¹⁵ Children Now, 'From Sidekick to Superwoman: TV's Feminine Mystique', Report on the 1995 conference on Children and the Media, 1995.

¹⁶ Vt näiteks Orelson'i laulude sõnu või ülilooluarseid laule nagu „I'm a slave for u" (Olen sinu ori) (Britney Spears).

2.6 Naistega kaubitsemine ja prostitutsioon

Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll¹⁷ seletab inimkaubandust alljärgnevalt:

Inimkaubandus tähendab isiku ekspluateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist, inimröövi toimepanemise või muul viisil jõu kasutamise või sellega ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku haavatava seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise või muu kuritarvituse teel. Ekspluateerimisena käsitletakse ka teise isiku prostitueerimisele sundimist või muul viisil seksuaalset ärakasutamist, sunniviisilist tööd või teenistust, orjuses või sama laadi seisundis pidamist või elundi sunniviisilist eemaldamist; Inimkaubanduse ohvri nõusolek ekspluateerimisega ei muuda selle kuriteo kvalifikatsiooni, kui tegu on toime pandud eelpool nimetatud viisil; Lapse ekspluateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist käsitletakse inimkaubandusena ka siis, kui seda ei ole toime pandud käesoleva artikli punktis a nimetatud viisil; *Laps* on alla kaheksateistkümneaastane isik.

ÜRO 2009. aasta statistika¹⁸ kohaselt on 79%-l juhtudest kaubitsemise ohvriteks naised ja tüdrukud.

Naistega kaubitsemine on naistevastase vägivalla üks vorme.

79% inimkaubitsemisest toimub seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil;

85% seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil toimuva kaubitsemise ohvritest on naised. Lisaks satuvad naised kõigil muudel kaubitsemise juhtudel sageli meeste vägivaltatsemise (vägistamine, peksmine, psühholoogiline vägivald, majanduslik vägivald jne) ohvriteks.

Seksuaalse ekspluateerimise levinumateks vormideks on prostitutsioon ja naiste ärakasutamine pornograafilise ja erootilise materjali tootmisel, samuti meeste pakutav teenus "pruudid kirja teel".

Eestis on inimkaubanduse ohvritena samuti tuvastatud eelkõige naised, keda on nende haavatavat seisundit ära kasutades seksuaalselt ekspluateeritud. Viimasel ajal on sagenenud fiktiivabelude pakkumised, kus noori naisi petetakse tasu eest välismaalastega abielluma.

Eestis kehtiva Karistusseadustiku¹⁹ kohaselt saab karistuse määrata inimese asetamise eest olukorda, kus ta on sunnitud töötama tavapäratutel tingimustel, tegelema prostitutsiooniga, kerjama, panema toime kuriteo või täitma muud vastumeelset kohustust, samuti inimese sellises olukorras hoidmise eest, kui tegu on toime pandud vabaduse võtmise, vägivalla, pettuse, kahju tekitamisega ähvardamise, teisest isikust sõltuvuse, abitu seisundi või haavatava seisundi ärakasutamisega.

Samuti on karistatav eelpool kirjeldatud olukorda asetatud isiku eelnevalt mittelubatud vedu, üleandmine, saatmine, vastuvõtmine, varjamine või majutamine või muul viisil tema sunnitud tegevusele eelnevalt mittelubatud kaasaaitamine.

¹⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/733018>

¹⁸ UNODC 2009 Global Report on Trafficking in Persons, and UNODC Preliminary findings of the human trafficking database (2003). http://www.unodc.org/documents/Global_Report_on_TIP.pdf

¹⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012003>

Karistusseadustiku kohaselt saab määrata karistuse prostitutsiooniga tegeleva isiku ja kliendi kohtumise korraldamise, bordelli omamise, juhtimise, seal prostitutsioonile kaasaaitamise või bordelli pidamiseks ruumi rentimise eest, samuti isiku mõjutamise eest alustama või jätkama prostitutsiooniga tegelemist. Sel viisil teenitud tulu on võimalik konfiskeerida.

Karistatav on ka prostitutsioonile teadvalt kaasaaitamine.

Ajalooliselt on prostitutsiooni käsitletud kui eelkõige moraali ja terviseprobleemi. Suhtumises prostitutsiooni on tänapäeval lisandunud kaks küllaltki vastakat arvamust. Esimene käsitleb prostitutsiooni osana seksuaalvabadusest ja ka ettevõtlusvabadusest

Teine käsitleb prostitutsiooni osana naistevastasest vägivallast, kuna valdav enamus prostituute on naised.

Prostitutsiooni nähakse siin vastupidi, kui rünnakut inimese ühe põhilise inimõiguse - seksuaalse enesemääramisõiguse vastu. Seksuaalne enesemääramisõigus on isiku õigus vabalt valida kas, kellega, millal ja mil viisil ta seksuaalvahekorda astub. Prostituudil see valik puudub, tema eest otsustavad sutenöör ja klient, kes maksab soovitud teenuse eest. Järelikult ei saa prostitutsioonil olla midagi ühist seksuaalvabadusega.

Naiste prostitutsiooni sattumise põhjused:

- Seksuaalne ärakasutamine lapsepõlves.

Seksuaalset kuritarvitamist on paljud prostitutsiooni kaasatud kogenud juba lapsepõlvest. Maailmas läbiviidud uuringute kohaselt on vähemalt pooled, mõningatel andmetel kuni 70% prostituutidest olnud lapsepõlves seksuaalse vägivalla – intsesti või pedofiilia ohvrid. Alaealiste prostituutide hulgas on seksuaalse kuritarvitamise ohvreid eriti palju – seksuaalvägivalda on kogenud enamus neist. Maailmas läbiviidud uuringute põhjal on iga 2-3 prostituut olnud alaealisena seksuaalse vägivalla ohver. Valdav enamus nendest naistest ei ole mitte kunagi saanud professionaalset psühholoogilist abi. Prostitutsiooni võib siin vaadelda kui posttraumaatilist sündroomi. Lahtiseletatult – nende naiste enesehinnang on hävitatud, nad arvavad, et ei väärigi paremat saatust, et mehe ja naise seksuaalsuhted ongi midagi räpast. Siit edasi prostitutsioonini on juba väga lühike samm.

- Raske majanduslik olukord.

Enamik prostitutsiooni kaasatud naistest on pärit vaestest ühiskonna kihtidest ja nõ ääremaadelt: Eesti puhul Kirde-Eestist, Lõuna-Eestist ja teistest majanduslikult vähemarenenud piirkondadest, kus on kõrge tööpuudus.

- Vastutus pereliikmete eest.

Naine võib hakata prostituudiks ka sel põhjusel, et ta on oma lapse või mõne teise pereliikme ainus ülalpidaja.

- Unistused paremast elust.

Vaestest oludest pärit noortele tüdrukutele maalitakse pilt heast elust ja paremast tulevikust. Sutenööride rutiinsete värbamisvõtete hulka kuulub tüdruku ilu ülistamine ja kerge teenistuse pakkumine. Mõjutamisel on olulisel kohal roosilised tulevikuperspektiivid, näiteks “ma teen sinust staari ja näitleja”. Tüdrukutele antakse ka lootusi abieluks mõne rikka kliendiga. Targu ei selgita värbaja, et eelloetletud imed juhtuvad ühega tuhandest. Suur osa prostituutidest lõpetab majanduslikus kitsikus narkomaanina või alkoholisõltlasena, levinud on HIV.

- Prostitutsiooni soosiv õhkkond.

Prostituudile kujundatakse meedias järjepidevalt ja sihiteadlikult positiivset imidžit. Noormeestele sisendatakse, et lõbumajas käimine kuulub lahutamatu osana eduka mehe elustiili juurde.

Prostitutsiooni näol on tegemist tulusa äriaga paljudele majandussektoritele. Prostitutsioonilt teenivad kasumit esmalt muidugi kupeldajad, seejärel aga hotellid, turismi- ja töövahendusfirmad, laeva ja lennukompaniid, toitlustusasutused, taksondus jne.

Prostitutsioon on tihedalt seotud allmaailmaga ja on kõikjal maailmas allmaailma kontrolli all. Prostitutsiooniäri ja sellest tulenev naistega kaubitsemine on relva ja narkoäri kõrval juhtivaid varimajanduse harusid maailmas, seetõttu too see tulu riigikassasse. Samas maksavad prostitutsiooniäriiga kaasnevad kahjud solidaarselt kinni kõik maksumaksjad.

Jutt on eelkõige prostitutsiooni kaasatud naiste tervise ja töövõime kaotusest tingitud otsesest koormusest sotsiaalsüsteemile.

Euroopa suurim naisorganisatsioonide katusorganisatsioon European Women's Lobby on 2010. aastal väljendanud järgmist seisukohta:

"Prostitutsioon ei ole küsimus sellest, kas prostitutsiooniga tegelevad naised tahavad või ei taha sellega tegelda. Prostitutsiooni puhul ei ole "nõusolek" "vaba valiku" küsimus, kuna vaba valik sõltub suures osas majanduslikest, sotsiaalsetest, kultuurilistest ja poliitilistest võimalustest, mida ühiskond naistele võimaldab.

Naiste üldiselt kehvem ligipääs võimu ja ressursside, sealhulgas töökohtade juurde ühiskonnas piirab tõsiselt nende valikuvabadust.

Prostitutsioon ei ole küsimus ka seksuaalsusest; pole olemas ühtki erilist seksuaalakti või toimingut, mida seostatakse üksnes ja ainult prostitutsiooniga ning mis ei võiks toimuda kahe inimese vahel võrdses ning rahal mittepõhinevas suhtes.

Prostitutsioon on küsimus patriarhaadist: see on naiste kehade ja seksuaalsuse kontrollimise äärmuslik viis, mida teostavad mehed rahalise tehingu kaudu. Mehed kasutavad naisi prostituutidena, võttes maksimaalse kahe inimese ebavõrdsest suhtest, kus üks inimene vajab raha ja teine omab raha. Raha on lihtsalt veel üks vahend, millega põlistatakse meeste üleolekut, sedapuhku seksuaalsfääris, täpselt nagu kõigis teisteski ühiskonnaelu sfäärides.

Prostitutsioon on eelkõige inimõiguste standardite küsimus: see on küsimus sellest, kas me tahame elada maailmas, kus inimkeha võib muuta kaubaks või soovime rakendada inimese õigust sellele, et tema keha ja seksuaalsus ei muudetaks kaubaks temalt nõusolekut küsimata"²⁰.

Olulisemad punktid peatükis

Valdav enamus inimkaubanduse ohvritest maailmas on naised ja tüdrukud.

Neist enamikku kaubitsetakse seksuaalse ärakasutamise eesmärgil.

Naiste seksuaalne ärakasutamine toimub peamiselt prostitutsiooni kui pornograafia kaudu.

Ka poisid ei ole kaubitsemise eest kaitstud.

²⁰ [Towards a Europe Free from All Forms of Male Violence against Women \(December 2010\)](#)

2.7 Riigi poolt toime pandud vägivald naiste vastu

Kõigis olukordades, kus naised ja tütarlapsed asuvad kohtades, kus nende õigusi kontrollitakse, valitseb suurem vägivalda oht. See puudutab eriti vanglaid või kinnipidamiskohti, kus vägivalda võivad toime panna nende asutuste töötajad ning kus sellist vägivalda on ohvril väga raske tõendada.

Sotsiaalse tõrjutuse, soolise vägivalda ning kuritegude vahel valitseb tugev seos; soolise vägivalda kogemine võib põhjustada sotsiaalset tõrjutust ning suuremat haavatavust, mis võib viia kuritegudeni. Euroopa vangide hulgas on keskmiselt 5% naisi; neist ligi 90% on kannatanud kogu elu meeste vägivalda all.²¹

Kinnistes raviasutustes viibivate puuetega naiste puhul valitseb eriti suur vägivalda ja väärkohtlemise oht. Puuetega naiste tõrjutus ning isoleeritus ühiskonnast eraldi koolides või hoolekandeesutustes ning liikumiseks vajalike abivahendite ning nende kasutusõpetuse puudus muudab naised veelgi haavatavamaks ning aitab kaasa karistamatuse tunde tekkimisele.²²

Erilist tähelepanu tuleb pöörata vaimse tervise häiretega naiste olukorrale, kes elavad kinnistes raviasutustes, kuna neist võivad kergemini saada meditsiinilise ning ravimite kuritarvitamise ohvrid ning neid võib kergemini sundida osalema raviprogrammides või protseduurides, nagu näiteks sundsteriliseerimises, mida tehakse ilma nende nõusolekuta. Harva, kui üldse kunagi, tuuakse päevavalgele sellistes asutustes asetleidnud naiste vägistamise või vägivalda juhtumid.

Vahel kogevad naised vägivaldset käitumist ka ametiisikute (näiteks politseinike, prokuröride, kohtunike, sotsiaaltöötajate, hooldajate, tervishoiutöötajate jt) poolt.

Olulisemad punktid peatükis

Naistevastast vägivalda võib kohata hoolekandeesutustes, kinnipidamiskohtades, religioossetes institutsioonides. jm kinnistes asutustes.

²¹ Infoleht soolise vägivalda ja vanglate kohta; Spread projekt; <http://www.surt.org/spread/index.html>

²² Euroopa Puuetega Inimeste Foorum, ettepanekud EL naistevastase vägivaldaga võitlemise strateegia konsultatsioonidele, juuli 2010.

2.8 Naistevastane vägivald relvakonfliktides

Naisi ähvardavad relvakonfliktides eelkõige järgmised ohud:

- pantvangi võtmine;
- sunniviisiline ümberasustamine;
- süstemaatilised vägistamised;
- seksiorjus, pealesunnitud rasedus;
- seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil toimuv inimkaubandus.

Konfliktides kasutavad mehed naistevastast vägivalda sõjalise strateegia või relvana. Selle tagajärjeks on naiste objektistamine ning nende käsitlemine "vallutatud territooriumi" sümbolina, naiste ja tütarlaste süstemaatiline seksuaalne ja füüsiline kuritarvitamine, konfliktijärgsetes olukordades naiste ja tütarlaste puhul valitsev suurem seksuaalse vägivalla oht ning naiste suurem haavatavus ühiskonna sotsiaalsete struktuuride kokkuvarisemisest, alates peredest kuni politsejõududeni välja.

Nii konflikti kui konfliktijärgses olukorras valitseb põgenikelaagrites elavate tütarlaste ja naiste puhul eriti suur seksuaalse ekspluateerimise ja seksuaalse vägivalla oht.

Olulisemad punktid peatükis

Relvastatud konfliktides on naistel suur oht langeda seksuaalvägivalla ohvriks.

TÖÖLEHT
NAISTEVASTASE VÄGIVALLA VORMID JA LEVIK

VÄIDE	JAH	EI
<p>1.Naistele kahjulikke traditsioonilisi praktikaid nagu naiste suguelundite ümberlõikamine ja moonutamine, "au nimel" toimepandavad kuriteod, sundabielud ja laste abielud, kohtab ka kaasaegses Euroopas.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>2.Vägivalla kasutamine on õigustatud, kui seda nõuavad traditsioonid või usk.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>3.Naistel on meestega võrreldes tunduvalt suurem oht saada tapetud partneri, pereliikme või tuttava poolt.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>4.Inimese vägistamine või seksuaalvahekorrale sundimine rikub inimese üht põhiõigust- õigust seksuaalsele enesemääramisele.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>5.Seksuaalne ahistamine on normaalne käitumisviis, naistel ei maksa iga asja peale solvuda.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>6.Valdav enamus inimkaubanduse ohvritest maailmas on naised ja tüdrukud.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>7.Naiste seksuaalne ärakasutamine toimub peamiselt prostitutsiooni kui pornograafia kaudu.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>8.Poisid on inimkaubitsemise eest kaitstud.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>9.Naistevastast vägivalda ei esine kunagi hoolekandeesutustes, kinnipidamiskohtades, religioossetes institutsioonides. jm kinnistes asutustes.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>10.Relvastatud konfliktides on naistel suur oht langeda seksuaalvägivalla ohvriks.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		

3. Tegevus naistevastase vägivalda vähendamiseks

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, mille liikmeks Eesti on alates 1991. aastast, on aastakümnete jooksul andnud väga olulise panuse naistevastase vägivalda vähendamisse. Välja on töötatud soovitusi ja juhendamaterjale, mida ja kuidas tuleks maailma kõigi riikide valitsustel, kodanikeühendustel ja kõigil kodanikel teha selle naiste inimõigusi tõsiselt rikkuva nähtuse kaotamiseks.

Juba alates 1990ndatest aastatest on räägitud järgmistest põhilistest sammudest:

- naistevastase vägivalda ennetamine, sh avalikkuse teavitamiseks kampaaniate korraldamine, soolise võrdõiguslikkuse ja naistevastase vägivalda teemade käsitlemine kooliprogrammides, vägivalda ohvrite ja vägivaldlatsetega kokku puutuvate spetsialistide koolitamine;
- naistevastase vägivalda leviku kohta statistika kogumine ja sellealaste uuringute korraldamine;
- naistevastase vägivalda kõigi vormide eest karistamine ja selleks vajalike seadusemuudatuste tegemine, kõigi vägivaldajuhtumite uurimise ja süüdlastele karistuse määramise tagamine;
- naistevastase vägivalda all kannatavatele naistele ja nende lastele kaitse tagamine, neile igakülgse vajaliku abi ja toetuse võimaldamine;
- naistevastase vägivalda ohvritele tekitatud kahjude hüvitamine.

1994. aastast tegutseb ÜRO inimõiguste komitee juures naistevastase vägivalda eriraportöör²³.

1999. aastal kutsus ÜRO peaassamblee üles tähistama igal aastal 25. novembrit kui rahvusvahelist naistevastase vägivalda lõpetamise päeva²⁴.

ÜRO on läbi viinud naistevastase vägivalda alaseid ülemaailmseid uuringuid, näiteks 2006. aastal ÜRO peasekretäri avaldatud uuring „Naistevastase vägivalda lõpetamine-sõnadelt tegudele“²⁵.

2008. aastal algas ÜRO peasekretäri juhitud ülemaailmne kampaania naistevastase vägivalda lõpetamiseks²⁶.

ÜRO juures tegutsev Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) on samuti viinud läbi hulgaliselt uuringuid ja koostanud mitmesuguseid naistevastase vägivalda alaseid juhendamaterjale ja soovitusi²⁷.

Euroopa Nõukogu, kuhu kuulub praegu 47 liikmesriiki ja mille liige Eesti on alates aastast 1993, on samuti pööranud naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisele ning naistevastase vägivalda kaotamisele väga suurt tähelepanu.

Olulisemate algatustena võib välja tuua 2002. aastal vastu võetud Ministrite komitee soovitus liikmesriikidele naiste kaitsmisest vägivalda eest, mis on koos seletuskirjaga tõlgitud ka eesti keelde²⁸.

2006.-2008. aastal korraldati üle-Euroopaline kampaania naistevastase ja perevägivalda vastu võitlemiseks²⁹.

2011. aasta 11. mail võttis Ministrite komitee vastu konventsiooni naistevastase ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise kohta³⁰, mille praeguseks on allkirjastanud 26 ja ratifitseerinud üks liikmesriik. Konventsioon jõustub peale ratifitseerimist 10 riigi poolt.

²³ <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx>

²⁴ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/54/134

²⁵ Ending violence against women: From words to action. Study of the Secretary-General
<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-sg-study.htm>

²⁶ <http://endviolence.un.org/>

²⁷ http://www.who.int/topics/gender_based_violence/en/

²⁸ <http://www.enu.ee/enu.php?keel=1&id=408>

²⁹ http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/default_EN.asp?

³⁰ http://www.enu.ee/lisa/451_Convention%20210%20Estonian.pdf

Euroopa Liidus on naistevastase vägivalla probleemiga tegeletud nii Euroopa Komisjoni, Euroopa Liidu Nõukogu kui Euroopa Parlamendi tasemel.

Näiteks **Euroopa Parlament** on aastate jooksul vastu võtnud kümneid naistevastast vägivalda ja selle eri aspekte käsitlevaid resolutsioone, näiteks 26. novembril 2009. a³¹, 9. septembril 2010. a³², 5. aprillil 2011. a³³, 14. juunil 2012. a³⁴.

Euroopa Liidu Nõukogu võttis 6. detsembril 2012. aastal vastu dokumendi Võitlus naistevastase vägivalla vastu ja tugiteenuste osutamine koduvägivalla ohvritele³⁵

Naistevastase vägivalla kaotamine on üks viiest **Euroopa Liidu naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegia 2010-2015**³⁶ põhieesmärgist.

Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut on 2012. aastal avaldanud mitmeid naistevastase vägivalla teemalisi uuringuid, näiteks naiste vastu suunatud seksuaalvägivallast, naiste suguelundite moonutamisest ja naistevastase vägivalla ohvritele mõeldud tugiteenuste kättesaadavusest Euroopas³⁷.

Kodanikuühiskonna panus

Naistevastase vägivalla probleemi olemuse ja ulatuse teadvustamisel laiemale avalikkusele ja vägivalla ohvritele kaitse ja toetuse pakkumisel on äärmiselt oluline kodanikuühenduste panus.

Kodanikuühendused on üle maailma asutanud tuhandeid **naiste varjupaiku**, kus vägivalla ohvriks langenud naised ja lapsed leiavad turvalise pelgupaiga ja kus neid toetatakse vägivallaringist pääsemiseks. Ka kõik Eestis praegu tegutsevad 10 naiste varjupaika on **asutatud naisorganisatsioonide poolt** kodanikualgatuse korras.

Kodanikeühendused on vägivalda kogunud naiste ja laste eestkõnelejateks riiklike poliitikate kujundamisel ja avalikkuse teavitamisel naistevastase vägivallaga seonduvatest probleemidest.

Euroopas on sellised organisatsioonid ühinenud võrgustikku WAVE- Women Against Violence Europe³⁸

Eestis on naistevastase vägivalla vastase teavitustööga viimastel aastatel kõige aktiivsemalt tegelenud Eesti Naisteühenduste Ümarlaud³⁹, ohvreid abistavaid organisatsioone koondab Eesti Naiste Varjupaikade Liit⁴⁰.

Oluline roll naistevastase vägivalla kaotamisel on meestel ja poistel. Üle maailma on **hulk meeste organisatsioone ja liikumisi**, kes mõistavad naistevastase vägivalla tingimusteta hukka. Üheks tuntumaks neist on 1991. aastal asutatud White Ribbon⁴¹. Eestis on naistevastase vägivalla vastu aktiivselt välja astunud MTÜ Eesti Meestekeskus⁴².

³¹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2009-0098&format=XML&language=ET>

³² <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0318&format=XML&language=ET>

³³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2011-0127&format=XML&language=ET>

³⁴ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2012-0261&format=XML&language=ET>

³⁵ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/et/12/st16/st16382.et12.pdf>

³⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:ET:HTML>

³⁷ <http://www.eige.europa.eu/content/activities/Gender-based-violence>

³⁸ <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=23072>

³⁹ <http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/>

⁴⁰ <http://naisteliin.ee/>

⁴¹ <http://www.whiteribbon.ca/who-we-are/>

⁴² <http://www.meestekeskus.ee/>

Olulisemad punktid peatükis

Naistevastase vägivalla teema on paljude suurte rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse fookuses.

Naistevastase vägivalla kaotamine on osa laiemast inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse tagamise poliitikast.

Euroopa Liit pöörab naistevastase vägivalla kaotamisele väga tõsist tähelepanu.

Naistevastase vägivalla kaotamiseks on vaja tegeleda selle nähtuse ennetamise ja uurimisega, tagada vägivalla ohvritele kindel kaitse, kõik vajalikud tugiteenused ja hüvitised ning määrata vägivallatsejatele teenitud karistus.

Naistevastase vägivalla kaotamisel on äärmiselt oluline roll kodanikeühendustel, nii nais- kui meesliikumistel.

II PEREVÄGIVALD

1. Mõisted

PEREVÄGIVALD (LÄHISUHTEVÄGIVALD, KODUVÄGIVALD)

[Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon](#) peab **perevägivaldaks** igasuguseid füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivalda akte, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatseja elab või on elanud koos ohvriga samas elukohas.

Vägivald peres võib toimuda nii praeguste kui endiste partnerite vahel, aga ka vanema ja lapse, õdede-vendade või teiste pereliikmete vahel (vt joonis 1). Vägivallatseta võidakse nii kodus kui ka näiteks tänaval, külas ja mujal, oluline on siin ohvri ja vägivallatseja lähedane suhe. Oluline ei ole ohvri ja vägivallatseja koos elamine.

PAARISUHTEVÄGIVALD

Peres toimuv **paarisuhtevägivald** sisaldab füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist või majanduslikku vägivalda praeguste või endiste abikaasade ja partnerite vahel.

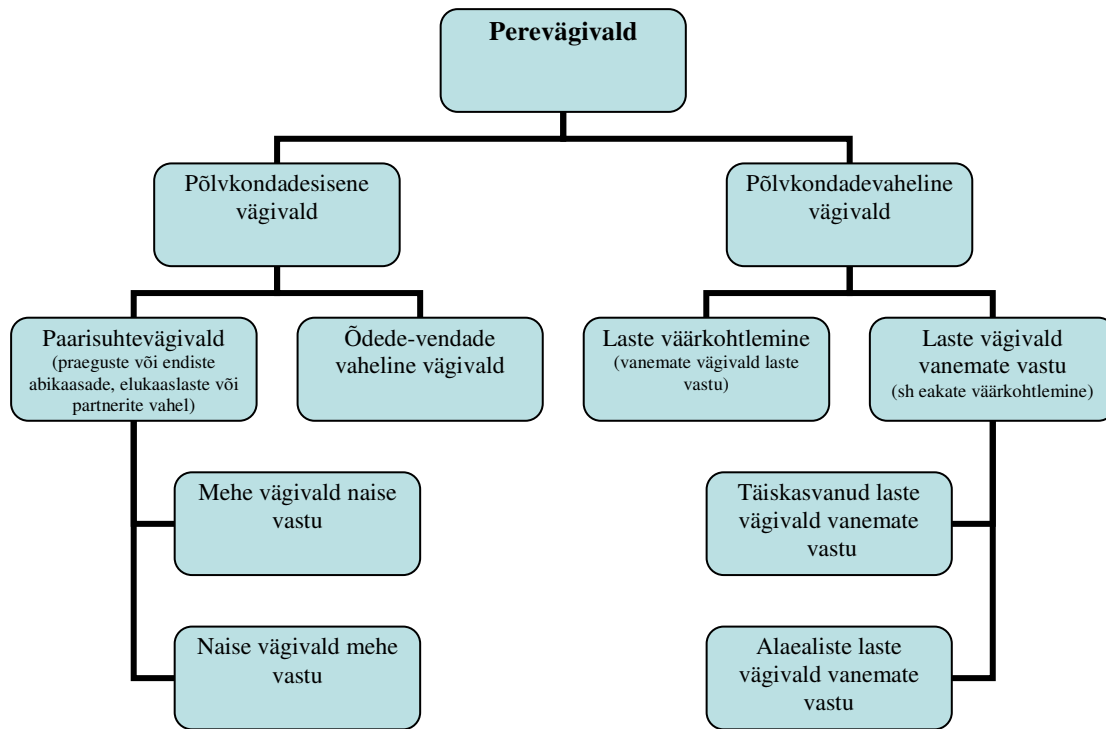
PÕLVKONDADE VAHELINE VÄGIVALD

Põlvkondadevaheline perevägivald sisaldab füüsilist seksuaalset, psühholoogilist või majanduslikku vägivalda oma vanema (vt lapse väärkohtlemine), lapse või mõne teise pereliikme poolt, kes on ohvriga võrreldes erinevast põlvkonnast.

LAPSE VÄÄRKOHTLEMINE

[ÜRO Lapse õiguste konventsiooni](#) kohaselt on **lapse väärkohtlemine** igasugune füüsiline ja vaimne vägivald, ülekohus või kuritarvitus, hooletussejätmine, hooletu või julm kohtlemine või ekspluateerimine, kaasa arvatud seksuaalne kuritarvitus, kui laps viibib vanema(te), seadusliku hooldaja või seaduslike hooldajate või mõne teise lapse eest hoolitseva isiku hoole all.

[Euroopa Nõukogu konventsioon](#) tunnistab, et perevägivalda võivad kogeda mehed ja naised, poisid ja tüdrukud, kuid naised ja tüdrukud on oluliselt enam ohustatud kui meessoost pereliikmed. Naiste suurem tõenäosus langeda (pere)vägivalda ohvriks tuleneb juba ajalooliselt kujunenud ebavõrdsetest võimusuhetest ning meeste domineerimisest naiste üle nii ühiskonnas kui ka peresuhetes. Seetõttu saab rääkida vägivalda **soopõhisest iseloomust** (st tähendab, et vägivald on suunatud ühest soost inimese vastu peamiselt just tema soo tõttu) ning perevägivalda mõiste seotusest naistevastase vägivaldaga.

Joonis 1. Perevägivald liigid lähtuvalt ohvri ja vägivallatseja seotusest

2. Vägivallavormid

Psühholoogiline (nimetatakse ka emotsionaalne, vaimne) **vägivald** on pidev verbaalne või mitteverbaalne rünnak, mis kahjustab teist inimest emotsionaalselt ning alandab ta eneseväärikustunnet. See on tahtlik teisele inimesele haiget tegemine, tema kohtlemine väärtusetu, ebaadekvaatse, mittearmastatu ja -vajatuna.

Psühholoogiline vägivald on kõige levinum vägivallavorm. Ohvrid, kes on kannatanud füüsilise, seksuaalse ja majandusliku vägivalla all, on kogenud reeglina ka psühholoogilist vägivalda. Näiteks kui inimest lüüakse ja pekstakse, siis teda ka samal ajal alandatakse ja sõimatakse. Ohvrid peavad psühholoogilist vägivalda kõige raskemini talutavaks ja heaolu kahjustavaks vägivallavormiks. Psühholoogiline vägivald võib sisaldada näiteks järgmisi käitumisviise:

- Kritiseerimine ja halvustamine;
- Karjumine;
- Sõimamine;
- Solvamine;
- Mõnitamine;
- Halvustavate nimedega kutsumine;
- Terroriseerimine;
- Manipuleerimine;
- Hirmutamine ja ähvardamine (sh haiget tegemise või tapmisega ähvardamine);
- Sotsiaalne isoleerimine (nt sõprade, sugulastega suhtlemise või vaba aja veetmise ja hobidega tegelemise egoistliku võimu ja kontrolli vajadusest põhjustatud piiramine või keelamine);
- Ignoreerimine;
- Armukadeduse väljanäitamine.

Füüsiline vägivald on tahtlik füüsilise jõu kasutamine teise isiku suhtes, mis võib põhjustada talle füüsilist valu, vigastusi või isegi surma ning psühholoogilisi kahjustusi. Füüsiline vägivald on kõige kergemini ära tuntav vägivalla vorm, kuna ohvril on sageli nähtavad füüsilised kahjustused. See hõlmab näiteks järgmisi tegevusi:

- Tõukamine, lükkamine;
- Kriimustamine, näpistamine, küünistamine;
- Kinni haaramine, raputamine;
- Juustest tirimine;
- Mingi esemega viskamine;
- Löömine käe, jala või mingi esemega;
- Peksmine, sh mingi esemega peksmine;
- Kägistamine, lämmatamine;
- Hammustamine;
- Põletamine;
- Uputamine;
- Kinnihoidmine; kinnisidumine; luku taha panek
- Külmi- või tulirelva kasutamine;
- Lapse kehaline karistamine;

Väikelapse (imiku) füüsilise väärkohtlemise liigina võib lisada **raputatud lapse sündroomi**, mille käigus lapse vanem või hooldaja raputab last tugevalt. Lapse raputamine võib

põhjustada lapsele tõsiseid tagajärgi, sh ajukahjustusi, mälu-, kõne-, käitumis- ja õppimishäired, alaarengut, pimedaks või kurdiks jäämist või isegi surma.⁴³

Lapse kehalist karistamist vanema või mõne teise täiskasvanu poolt on aastasadu peetud õigustatud lapse distsiplineerimise meetodiks. Tänapäeval on hakatud mõistma, et kehaline karistamine on oma olemuselt füüsilise vägivalla vorm. See on füüsilise jõu kasutamine karistamise eesmärgil, tekitades lapsele valu, hirmu ja alandust. Praeguseks on mitmetes Euroopa riikides, sh näiteks Läti lapse kehaline karistamine seadusega keelatud. Eestis saab küll last füüsiliselt väärkohelnud vanemat karistada Karistusseadustiku järgi, kuid selgesõnaliselt ei ole antud karistamismeetodit veel keelustatud.

Seksuaalne vägivald täiskasvanud inimese suhtes on igasugune seksuaalse sisuga käitumine, mille kaudu kontrollitakse, manipuleeritakse või alandatakse teist inimest. Paarisuhtes toimuva seksuaalse vägivalla põhjused peituvad kaua aega valitsenud patriarhaalsetes arusaamades, mille järgi abielus või paarisuhtes olemine tähendab kohustuslikku allumist partneri seksuaalsetele soovidele⁴⁴. Seksuaalne vägivald võib sisaldada:

- Mittesoovitud seksuaalsed puudutused (käperdamine) ja märkused;
- Pealesunnitud suguühe;
- Intiimsetele kehaosadele valu tekitamine (sadism);
- Vägistamine.

Lapse seksuaalse väärkohtlemise puhul on tegemist lapse kaasamisega seksuaalsesse tegevusse, mille sisust ta ei saa täielikult aru, millele ta ei ole võimeline andma adekvaatset nõusolekut ning mis astub üle seadustest või ühiskonna sotsiaalsetest normidest. Seksuaalne väärkohtlemine lapse suhtes on võimu, seksuaalsete või muude vajaduste rahuldamise eesmärgil toime pandud tegevus täiskasvanu või teise lapse poolt, kes vanuse või arengutaseme poolest on vastutus-, usaldus- või võimusuhtes lapsega.

Lapse seksuaalne väärkohtlemine võib sisaldada tegevusi nagu: lapsele oma suguelundite demonstreerimine, lapsele seksuaalse sisuga, pornograafiliste teoste näitamine, lapse kaasamine seksuaalsesse vestlusse, lapse intiimsete kehaosade hellitamine ja katsumine, masturbeerimine, suguühe, vägistamine.⁴⁵

Majandusliku vägivalla korral kontrollib vägivallatseja ohvri raha kasutamist või talle kuuluvaid materiaalseid ressursse eesmärgiga raskendada ohvri iseseisvat materiaalsel toimetulekut ning muuta ta vägivallatsejast sõltuvaks. Majanduslik vägivald on levinud eelkõige paarisuhtes, kuid seda esineb ka eakate pereliikmete suhtes. Majanduslikuks vägivallaks võib pidada järgmisi tegevusi:

- Ohvri raha äravõtmine;
- Ohvri pangakaartide enda käes hoidmine;
- Ohvri ostude tegemise piiramine, takistamine;
- Olukorra tekitamine, kus ohver peab enda jaoks vajalike kulutuste tegemiseks raha lunima;
- Majapidamiskulude range kontrollimine (nt ostutšekkide esitamise kohustus ja tasaarveldamine);

⁴³ Loe veel raputatud lapse sündroomi põhjustest ja tagajärgedest Saar, S. (2007). Väikelapse kahest vähe tuntud väärkohtlemise sündroomist. Teoses D. Kutsar (toim.), *Lapse väärkohtlemine II*. AS Atlex, Tartu, (33-46).

⁴⁴ Loe veel paarisuhte sisesest seksuaalsest vägivallast: Kimmel, M. (2002). Vägistamine, perevägivald ja mehelikkus - mis on armastusel sellega pistmist? Teoses H. Kase (toim.) *Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivallast. Räägivad ohvrid. Nõustavad eksperdid. Analüüsivad teadlased*, Tallinn: Põhjamaade Ministrite Nõukogu, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

⁴⁵ Laste väärkohtlemise mõiste, liigitamise ja tagajärgede kohta loe lähemalt teoses: Kutsar, D. (toim.) 1997. *Laste väärkohtlemine*. AS Atlex. Tartu.

- Hariduse omandamise või töötamise takistamine;
- Elatisraha maksmata jätmine;
- Ohvri sundimine osalema ebaseaduslikes tehingutes, tema nimele firma või muu ebaseaduslikult soetatud vara kirjutamine;
- Võlgade tekitamine;
- Partneri kõrvale jätmine majanduslikest otsustest, mille tagajärjed ja kohustused lasuvad mõlemal partneril.

Lapse hooletussejätmine on vanema või hooldaja kohustuste mittetäitmine lapse füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse arengu eest hoolitsemisel, mis võib kahjustada lapse eakohast arengut ning vaimset ja füüsilist tervist.

Hooletussejätmise liigid:

- Füüsiline hooletussejätmine (ebarahuldav hoolitsemine lapse esmaste vajaduste eest haigestumise, vigastuste, või puude korral);
- Emotsionaalne ja vaimne hooletussejätmine (ükskõiksus lapse emotsionaalsete vajaduste rahuldamise suhtes, lapse vaimse tervise või arengu probleemidele mitte reageerimine);
- Järeelvalvetus (ebaadekvaatne järeelvalve kodus ja väljaspool kodu, kus ei tunta huvi lapse tegevuse vastu, majapidamises olevate riskide eiramine ja lapse ohutuse tagamata jätmine);
- Hariduslik hooletussejätmine (vanema tegevusetus või hoolimatus lapse hariduse omandamise tagamisel).

Vanuri hooletussejätmine on abivajava vanainimese eest mittehooldamine, mis võib kahjustada tema tervist ja heaolu. Vanemas eas võivad inimesed vaimse või füüsilise tervise probleemide tõttu (nt nägemis- ja liikumisraskused) vajada kõrvalist abi enese eest hoolitsemisel, majapidamistöodel, toidu toomisel ja tegemisel. Hooletussejätmiseks aga peetakse sellist käitumist, mille puhul pereliige keeldub vanuri aitamisest või on ükskõikne tema abistamise vajaduse suhtes. Näiteks ei hoolitseta vanuri esmaste (söök, soe eluase, ilmastikule sobilike riiete olemasolu) ja tervislikust olukorrast tulenevate vajaduste eest (vajalike ravimitega varustamine, abistamine liikumisel ja arsti juures käimisel).

Lapse väärkohtlemisena tuleb käsitleda ka **teiste pereliikmete vahelise vägivalda pealtnägemist või -kuulmist** (n.ö tunnistajaks olemist), mis kahjustab last samavõrra kui otsene vägivald lapse suhtes.

Vanemad arvavad sageli, et kui lapsed otseselt ei näe toimunut, siis vägivald neid ei mõjuta. Tegelikult ei mõju lapsele halvasti mitte üksnes vägivaldajuhtumi juures olemine või kõrvalt toast kuulmine, vaid ka vigastatud või muserdatud vanemate nägemine ning pingelise õhkkonna tajumine kodus. Paraku kalduvad vägivaldses peres vägivaldlatseja (aga ka ohver) lapsi ära kasutama nn vahendajatena (nt sõnumi edastamine), „spioonidena“ (teise vanema tegevuse jälgimine) või siis loovad „liidu“ lapsega teise vanema vastu. Sageli vanemad ei seleta lapsele, miks vägivald toimus või mida see tähendab. Vanemad loodavad lapsi säästa, kui neid asjasse ei pühendata. Ent lastele oluliste asjade lahti rääkimata jätmisel on omad miinused. Lapsed võivad hakata seostama vägivalda iseendaga ning tunda end toimunud süüdi või vastutavana. Samuti võivad nad võtta omaks vägivaldse käitumismustri, seda eriti siis, kui keegi otseselt vägivalda kasutamist ei tauni.

Olulisemad punktid peatükis

- Peres toimuvat vägivalda liigitatakse psühholoogiliseks, füüsiliseks, seksuaalseks, majanduslikuks vägivallaks ning hooletussejätmiseks.
- Psühholoogiline vägivald on kõige enam levinud vägivallavorm.
- Füüsiline vägivald on kõige kergemini märgatav vorm, kuna võib põhjustada ohvrile nähtavaid vigastusi.
- Füüsiline ja seksuaalne vägivallaakt sisaldab reeglina ka psühholoogilist vägivalda. See tähendab, et teisele inimesele füüsiliselt haiget tehes teda tavaliselt ka sõimatakse ja alandatakse.
- Lapse seksuaalne väärkohtlemine erineb oma olemuselt täiskasvanu vastu suunatud seksuaalsest vägivallast, kuna laps ei ole võimeline täielikult aru saama seksuaalsuhte sisust ning andma nõusolekut selles osalemiseks. Lapse seksuaalne väärkohtlemine on lapsele seksuaalse sisuga piltide, filmide vms näitamine, lapse intiimsete kehaosade katsumine, käperdamine või temaga seksuaalvahekorda astumine.
- Teiste pereliikmete vahelise vägivalla pealtnägmine on samuti üks lapse väärkohtlemise vorm, kuna avaldab lapsele kahjustavat mõju.

METOODILISI SOOVITUSI:Küsimused aruteluks 1-3 klassi õpilastega:

- 1) Kuidas meie klassi õpilased omavahel suhtlevad?
- 2) Milline käitumine on sinu arvates paha (vägivaldne)?
- 3) Kas ainult löömine on paha?
- 4) Kas tohib üksteist narrida ja naeruvääristada?

Küsimused aruteluks 4.-6. klassi õpilastega:

- 1) Kas perekonnas toimuvad tülid võivad olla vägivaldteod?
- 2) Missugune käitumine on vägivaldne ja paneb end halvasti tundma? Kuidas ära tunda vaimset vägivalda?
- 3) Mida tähendab laste hooletusse jätmine?
- 4) Milliseid vägivaldseid tegusid tead?

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega:

- 1) Millised vägivalla vormid on peredes kõige enam levinud ?
- 2) Kas füüsiline vägivald võib esineda ilma vaimse vägivallata?
- 3) Miks on vaimset vägivalda raskem ära tunda?
- 4) Millistes vormides võib toimuda laste seksuaalne väärkohtlemine?

JUHTUM ARUTELUKS

ÕDEDE-VENDADE VAHELINE VÄGIVALD

Rainer ja Rivo on vennad. Rainer käib 5. klassis ja Rivo 3. klassis. Ühel pärastlõunal mängis Rainer arvutimänge. Rivo palus Rainerit teda arvuti taha lasta, sest ta tahtis vaadata e-koolist õppimist, mille oli unustanud päevikusse kirjutada. Rainer ei lubanud. Sellepeale ütles Rivo, et Rainer on kadekops ja kiusaja. Rainer aga sõnas, et Rivo on nohik ja nännipunn. Kuna Rainer ei lasknud ikkagi Rivot arvuti taha, siis hiilis Rivo venna selja taha ning lülitas arvuti välja. Rainer vihastus ning lõi nooremat venda mitu korda rusika ja jalaga, kuni vend nutma hakkas.

Küsimused juhtumi aruteluks:

- 1) Kas vendade vahelist tüli võib pidada perevägivalla juhtumiks?
- 2) Milliste vägivallavormidega on tegemist? Põhjenda.
- 3) Kes on antud juhtumi puhul ohver? Põhjenda.
- 4) Kes on antud juhtumi puhul vägivallatseja? Põhjenda.
- 5) Kas võib olla, et inimene on korraka nii vägivallatseja kui ohver?
- 6) Millist nõu annaksid Rivole, et järgmisel korral tüli ei puhkeks?
- 7) Millist nõu annaksid Rainerile, et järgmisel korral jääks vägivald ära?

JUHTUM ARUTELUKS

LAPSE HOOLETUSSEJÄTMINE

8-aastane Reile elab koos oma isaga. Reile on tihti üksinda kodus. Isa tuleb mõnikord töölt koju purjus peaga, on pahur ja ei räägi temaga üldse. Teinekord läheb isa aga pärast tööd sõpradega välja ja tuleb päris hilja. On juhtunud, et isa on unustanud poes käia ja Reilel pole järgmine päev kodus midagi süüa. Reile on saanud koolis juba mitu halba hinnet ning õpetaja on noominud teda kooliasjade puudumise ja lohakate vihikute pärast. Reile on väga õnnetu, sest tal ei ole kellelki abi paluda ega kellelegi oma murest rääkida.

Küsimused juhtumi aruteluks:

- 1) Kes peab hoolitsema Reile toidu ja kodu eest?
- 2) Kas Reile peab üksinda kurvastama või võib ta abi otsida ka väljaspool kodu?
- 3) Kelle käest võiks ta abi otsida?
- 4) Kas tühi kõht ja pahandused kodus võivad olla halbade hinnete põhjuseks?
- 5) Kas oleks mõistlik õpetajale tõelistest põhjustest rääkida?
- 6) Kas selle juhtumi puhul on tegemist lapse hooletusse jätmisega?

JUHTUM ARUTELUKS

PSÜHHOLOOGILINE JA FÜÜSILINE VÄGIVALD, VÄGIVALLA PEALTNÄGEMINE

Nelli on kodune pereema ja hoolitseb kolmekuuse Birgiti eest. Vanem poeg Siim käib 5. klassis ning Teele veel lasteaias. Sel päeval olid Birgitil suured kõhuvalud, ta nuttis tihti ja ei tahtnud hästi magada ega süüa. Nelli oli väga mures ja ajahädas. Õhtul, kui pereisa Peeter töölt koju tuli, ei olnud Nelli jõudnud veel tube koristada ega süüa teha. Nähes kodust olukorda, vihastas Peeter ning nimetas Nellit saamatuks emaks ja lohakaks ning laisaks naiseks. Nelli püüdis olukorda selgitada, kuid Peeter haaras Nellist kinni, lükkas ta kööki ja lõi ukse tema järel kõva pauguga kinni. Nelli hakkas köögis kuuldavalt nutma. Peeter karjus, et ta kohe järele jätaks, pole vaja naabreid häirida, ja hakkas köögi poole minema. Siim, kes oli juhtunud pealt näinud, astus ema kaitseks välja. Siim ütles, et ema ei ole milleski süüdi ja palus, et isa ei karjuks enam. Isa tõukas aga Siimu eemale ja ähvardas talle rihma anda, kui Siim järgmine kord vanemate asjadesse vahele segab.

Küsimused juhtumi aruteluks:

- 1) Kas selles peres toimus vägivald?
- 2) Millise vägivallavormiga oli tegemist?
- 3) Kes on selle juhtumi puhul ohver. Põhjenda.
- 4) Kes on selle juhtumi puhul vägivallatseja. Põhjenda.
- 5) Kas vägivald on õige meetod probleemide lahendamiseks ?
- 6) Mida saaks laps teha enda kaitseks ja vägivalla lõpetamiseks?

3. Perevägivald levik

Perevägivald on üks varjatuid vägivallavorme ühiskonnas, kuna see leiab enamasti aset kodus inimeste vahel, kes on omavahel sugulased või on lähedases suhtes ning peaksid seetõttu üksteist usaldama ja armastama. Inimestel on raske tunnistada vägivalda kasutamist pereliikme poolt, mistõttu nii häbitundest kui ka soovimatusest lähedase inimese peale kaevata lükatakse juhtunust rääkimist ning abi otsimist edasi või loobutakse sellest üldse.

Perevägivald oli Eestis kaua aega tabuteema. Seda peeti pere siseasjaks, millest avalikult ei räägitud ning mille peatamiseks ja ohvri aitamiseks üldiselt ei sekkunud. Eestis hakati perevägivalda probleemile tähelepanu pöörama 1990. aastate teisel poolel. Tõsi, algselt oli fookuses laste väärkohtlemine peres, alles 2000ndate algusest hakati tähelepanu pöörama ka (naistevastasele) vägivaldale paarisuhtes.

Praeguseks on olukord muutunud. Eesti riigi poliitiliste dokumentide järgi on perevägivald raske isikuvastane kuritegu⁴⁶. Seaduste järgi on karistatav on füüsiline vägivald, seksuaalne vägivald, tervisekahjustuse tekitamine, tapmine ja tapmise või tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamine. Tõsist emotsionaalset kahju tekitav psühholoogiline vägivald ei ole praegu kehtiva Karistusseadustiku järgi karistatav, ehkki rahvusvahelistes dokumentides ka seda soovitatakse.

Eesti seadustes ei ole perevägivalda eraldi kuriteokoosseisuna defineeritud. Eesti poliitilistes dokumentides, uuringuraportites ja teemakohastes artiklites kasutatakse paralleelselt mõisteid perevägivald, lähisuhtevägivald ja koduvägivald. Näiteks kasutatakse Vägivalla vähendamise arengukavas aastateks 2010-2014⁴⁷ terminit perevägivald, Politsei- ja Piirivalveametis⁴⁸ aga lähisuhtevägivald. Kuna nimetatud kolm mõistet on oma olemuselt sünonüümsed, siis kasutatakse antud artiklis sõna perevägivald.

Eesti statistika perevägivaldast

Kuritegevuse statistika.

Justiitsministeeriumi poolt avaldatud statistika järgi moodustab paarisuhtevägivald kõige suurema osa registreeritud perevägivalda juhtumitest. Näiteks oli 2009. aastal praeguse või endise elukaaslase poolt toime pandud juhtumeid kokku 72%⁴⁹. Järgmisel kohal oli täiskasvanud laste vägivald oma vanemate vastu ning seejärel laste väärkohtlemine. 2011. aastal moodustas kõikidest aasta jooksul registreeritud vägivallakuritegudest perevägivald neljandiku⁵⁰. Suurema osa perevägivalda kuritegudest moodustab füüsiline vägivald. Oluliselt vähemal määral esineb seksuaalvägivalda pereliikme suhtes ja pereliikme tapmisi. Politseisse jõuab siiski ainult väike osa perevägivaldajuhtumitest. Politsei andmetel on perevägivalda juhtumites kannatanuteks valdavalt naised (81%), harvemini mehed (19%). Vägivallatsejad on valdavas osas mehed (90%).

Varjupaikade statistika. Eestis on praegu 10 naiste varjupaika⁵¹, mis pakuvad majutust, emotsionaalset tuge ja nõustamist vägivalda kogenud naistele, aga ka nende lastele. Lisaks naiste varjupaikadele tegutseb Eestis mitmeid laste varjupaiku, mis annavad peavarju ja kaitset vägivalda või konfliktide tõttu ohtu sattunud vanemliku hoolduseta jäänud lastele.

⁴⁶ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018.

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50603/Kriminaalpoliitika+arengusuunad+aastani+2018.pdf>

⁴⁷ Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014, <http://www.just.ee/49973>

⁴⁸ <http://www.politsei.ee/et/nouanded/lahisuhtevagivald/>

⁴⁹ Kuritegevus Eestis 2009 (2010). Kriminaalpoliitika uuringud 12, Justiitsministeerium.

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52485/12.+Kuritegevus+Eestis+2009.pdf>

⁵⁰ Kuritegevus Eestis 2011 (2012). Kriminaalpoliitika uuringud 16. Justiitsministeerium.

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57322/Kuritegevus+Eestis+2011.pdf>

⁵¹ Vt varjupaikade nimekirja ja ülesandeid: <http://www.naisteliin.ee/>

[Eesti Naiste Varjupaikade Liidu statistika](#) järgi pöördus 2011. aastal naiste varjupaikade poole 1180 naist ning koos nendega 204 last. Varjupaiga poole pöördunud naistest 91% oli kokku puutunud vaimse, 63% füüsilise, 44% majandusliku ning 9% seksuaalse vägivaldaga. Enamasti oli naise suhtes vägivaldne tema partner või ekspartner (90%), harvemini poeg või tütar (3%), vanemad (1%) või teised lähituttavad või sugulased (6%).

2010. aastal viibis Sotsiaalministeeriumi andmetel laste varjupaikades 1283 last. Sagedamini sattusid lapsed varjupaika elukoha puudumise, perevägivalda tõttu ja koduse hoolimatuse tõttu.

Paarisuhtevägivalda ja laste väärkohtlemise probleemist uuringute järgi

Euroopa Liidu riikides on 20-25% naistest kogenud oma elus paarisuhtevägivalda, kusjuures naised on tunduvalt sagedamini ohvriteks kui mehed.⁵² Ka Eesti uuringute järgi on naised sagedamini nii isikuvastase kui ka partneri poolse vägivalda ohvriks.⁵³ Naised on kogenud meestest oluliselt rohkem mitmeid erinevaid psühholoogilise ja füüsilise vägivalda juhtumeid. Seksuaalset vägivalda on kogenud peaaegu üksnes naised. Uuringute tulemused näitavad, et rasedus ei kaitse naist vägivalda eest.⁵⁴ Vägivald, eriti füüsiline vägivald suureneb raseduse ajal.

Uuringute järgi toob paarisuhtes kogetud vägivald naistele kaasa oluliselt tõsisemaid tagajärgi kui meestele. Naised saavad sagedamini vigastada kui mehed, kusjuures mehed saavad enamasti kergemaid vigastusi nagu verevalumid ja kriimustused. Naistel esineb vägivalda tõttu ka luumurde, siseorganite vigastusi ning veritsevaid haavu. Naised tunnevad vägivaldaga seoses meestest rohkem hirmu ja neil esineb ka märgatavalt sagedamini mõni depressioonisümptom (nt masendustunne, keskendumisraskused, unehäired).⁵⁵

Suur osa Eesti teismelistest lastes oli kogenud oma elu jooksul vähemalt korra psühholoogilist väärkohtlemist (nt norimine, hirmutamine, karistuseks söömata jätmine) oma pereliikme poolt (vt tabel 1)⁵⁶. Kergemat laadi füüsilisest väärkohtlemisest nagu näiteks togimine, nügimine, tutistamine andis teada 33% lastest, raskemast füüsilisest väärkohtlemisest (sh löömine, hammustamine, peksmine) aga 16%. 4% vanematest ei hoolitsenud laste hinnanguil alati selle eest, et neil oleks köht täis ja riided seljas. Samapalju vanemaid ei kandnud piisavalt hoolt lapse eest, kui ta oli haige. 6% teismelistest on seksuaalselt väärkohelnud mõni pereliige või sugulane⁵⁷. Laste uuringud näitavad, et tüdrukud on poistest oluliselt sagedamini väärkohtlemise ohvriks, eelkõige aga seksuaalse vägivalda ohvriks.

⁵² Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Violence against Women - Victim Support. EIGE, 2012. <http://www.eige.europa.eu/content/document/violence-against-women-victim-support-report>

⁵³ Pettai, I. (2002). Naistevastane vägivald – tabuprobleem Eestis. Teoses H. Kase (toim.) *Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivaldast. Räägivad ohvrid. Nõustavad eksperdid. Analüüsivad teadlased*, Tallinn: Põhjamaade Ministrite Nõukogu, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

⁵⁴ Kase, H., Pettai, I. (2006). *Sünnitaja käitumine ja koduvägivald Eestis*. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

http://www.ammaemand.org/ee/m_files/b80f487098a8654d7a2345a675cde229.pdf

⁵⁵ Soo, K. (2010). Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport. Tartu Ülikool, Sotsiaalministeerium. Tartu

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Paarisuhtevagivallaraport_loplik.pdf

⁵⁶ Soo, K., Soo, I. (2002). Teismeliste väärkohtlemine Eestis: riskitegurid ja tagajärjed. Tartu <http://www.childcentre.info/11148/>

⁵⁷ Soo, K., Kutsar, D. (toim.) (2004). Seksuaalse väärkohtlemise kogemused ja hoiakud Eesti noorte hulgas. Uuringu aruanne. Tartu Ülikool, Tartu Laste Tugikeskus. http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20777/seksuaalse+vaarkohtlemise+kogemused+E+noorte+hulgas_2004.pdf

Tabel 1. Elu jooksul kodus psühholoogilist ja füüsilist väärkohtlemist kogenud lapsed (%)

Norimine, näägutamine	53
Solvamine	39
Sõimamine	58
Hirmutamine	21
Karistuseks söömata jätmine	4
Meeldivast üritusest osa võtta keelamine	36
Tutistamine	11
Togimine, nügimine	25
Kõrvakiilu andmine	9
Raputamine	9
Näpistamine, hammustamine	12
Mingi esemega löömine	3
Rusikaga löömine	4
Jalaga löömine	3
Keretäie andmine	4
Kinnisidumine	1

Täiendavat infot paarisuhtevägivalla probleemistikust ja uuringutest leiad artiklist „[Paarisuhtevägivald Eestis. Areng 21. sajandil](#)“ teoses “[Teel Tasakaalustatud ühiskonda. Mehed ja naised Eestis II](#)”, teisi vägivallateemalisi uuringuid vaata justiitsministeeriumi kodulehelt <http://www.just.ee/vagivald> ja sotsiaalministeeriumi kodulehelt <http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoisuslikkus/perevagivald>.

Uuringuid naistevastase vägivalla kohta Euroopas leiab aadressilt <http://www.eige.europa.eu/content/document/violence-against-women-victim-support-report> ja http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/document/index_en.htm#h2-6.

Olulisemad punktid peatükis

- Perevägivalda peeti Eestis kaua aega pere siseasjaks ning ohvrite abistamiseks üldiselt ei sekkunud. Tänapäeval peetakse perevägivalda tõsiselt isikuvastaseks kuriteoks.
- Eesti seaduste järgi on füüsiline vägivald, seksuaalne vägivald, tervisekahjustuse tekitamine, tapmine ja tapmise või tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamine karistatav..
- Perevägivalla juhtumitest suure osa moodustab vägivald elukaaslaste vahel, sellele järgneb vägivald eakate vastu ja laste väärkohtlemine.
- Rahvusvaheliste uuringute ja ka Eesti politseistatistika järgi on perevägivallas kannatajateks valdavalt naised, vägivallatsejateks aga mehed.
- Sotsioloogilised uuringud näitavad, et naised puutuvad meestest oluliselt sagedamini kokku korduva, tõsise ning füüsilisi vigastusi ja emotsionaalseid kannatusi põhjustava paarisuhtevägivallaga. Ka rasedus ei kaitse naist vägivalla eest.
- Suur osa lastest on kogenud oma elu jooksul vähemalt korra psühholoogilist vägivalda. Umbes kolmandik lastest on kogenud füüsilist vägivalda, enamasti togimist, raputamist ja kõrvakiilu andmist.

METOODILISI SOOVITUSI:Küsimused aruteluks 1-3 klassi õpilastega:

- 1) Kas tead perekondi, kus üksteise peale karjutakse või kakeldakse?
- 2) Kas last tohib karistuseks söömata jätta?
- 4) Mida sa arvad lapse tutistamisest, kui ta on pahandust teinud?

Küsimused aruteluks 4.-6. klassi õpilastega:

- 1) Kas peretüli on perekonna siseasi?
- 2) Kas perevägivald eest võib inimest ka karistada?
- 3) Miks näägutamine, hirmutamise, söimamine on ka vägivallateod?

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega:

- 1) Miks füüsiline ja seksuaalne vägivald pereliikme vastu on tõsine isikuvastane kuritegu?
- 2) Kas vaimne vägivald on karistatav? Kas selle eest peaks saama karistada?
- 3) Kas perevägivald kannatanuteks on rohkem mehed või naised? Miks?
- 4) Milliseid lahendusi pakuksid perevägivald vähendamiseks?

TÖÖLEHT Perevägivaldalla levik

Märgi õige väide ristikesega ja põhjenda valikut.

VÄIDE	JAH	EI
1. Perevägivald on üks varjatumaid vägivaldavorme ühiskonnas Põhjenda valikut		
2. Perevägivald oli Eestis kaua aega tabuteema Põhjenda valikut		
3. Seaduste järgi on karistatav füüsiline vägivald, seksuaalne vägivald ja psühholoogiline vägivald ei ole Põhjenda valikut		
4. Paarisuhtevägivald moodustab kõige suurema osa politseis registreeritud perevägivalda juhtumitest Põhjenda valikut		
5. Paarisuhtes kogetud vägivald toob naistele kaasa oluliselt tõsisemaid tagajärgi kui meestele Põhjenda valikut		
6. Suur osa lastest on kogunud elu jooksul psühholoogilist vägivalda Põhjenda valikut		
7. Eesti riigi poliitiliste dokumentide järgi on perevägivald raske isikuvastane kuritegu Põhjenda valikut		

TÖÖLEHT**ANALÜÜSI JÄRGNEVAT TABELIT**

Elu jooksul kodus psühholoogilist ja füüsilist väärkohtlemist kogenud lapsed (%)

Solvamine	39
Karistuseks söömata jätmine	4
Meeldivast üritusest osa võtta keelamine	36
Raputamine	9
Näpistamine, hammustamine	12
Mingi esemega löömine	3
Rusikaga löömine	4
Hirmutamine	21
Tutistamine	11
Togimine, nügimine	25
Norimine, näägutamine	53
Kõrvakiilu andmine	9
Sõimamine	58
Jalaga löömine	3
Keretäie andmine	4
Kinnisidumine	1

Küsimused tabeli analüüsiks:

- 1) Loetle vägivaldajuhtumeid, mis on esinenud sagedamini?
- 2) Kas nn. süütud togimised on samuti vägivald teise inimese suhtes?
- 3) Kas inimesed võivad vägivaldajuhtumeid erinevalt tõlgendada?
- 4) Kas füüsiline vägivald on tõsisem kui psühholoogiline vägivald?
- 5) Kuidas aru saad, et tegemist on psühholoogilise vägivaldaga?
- 6) Kas vägivalda peab taluma, et pahandus veel suuremaks ei läheks?

4. Perevägivalda toimetehhanismid

Selleks, et mõista vägivalda toimumist peres, tuleb tunda kontrolli ja võimu tähendust vägivaldses suhtes. Järgnevalt tutvustatakse süstemaatilist perevägivalda ning kontrolli kehtestamise rolli selles. Vägivallakontekstis on **kontroll** (nimetatud ka sunduslik kontroll) igapäevases suhtluspraktikas kasutatav taktika partneri käitumise kontrollimiseks ja selle autoritaarseks suunamiseks endale soovitavas suunas partneris hirmutunde tekitamise abil. **Kontrolli rakendamise ja vägivalda süstemaatilise järgi saab eristada peretüli süstemaatilise perevägivaldast.**

Süstemaatilise perevägivalda puhul mängib olulist rolli vägivallatseja pidev kontrolli- ja võimuvajadus. Vägivallatseja püüab domineerida ja kehtestada üldist kontrolli partneri (ja ka teiste pereliikmete) käitumise ja elu üle. Selleks kasutab ta erinevaid meetodeid, sealhulgas hirmutamist, alandamist, manipuleerimist, füüsilist, seksuaalset ja/või majanduslikku vägivalda. Näiteks võib vägivallatseja ähvardada partnerit füüsilise vägivaldaga, et sundida teda loobuma oma hobidega tegelemisest ja sõpradega suhtlemisest, alandada, pidada teda saamatuks ja rumalaks, nõuda kojutulemist kindlal kellaajal ning hilinemise puhul füüsiliselt „karistada“ - kõike seda eesmärgiga kontrollida partnerit ja takistada tal suhtest lahkuda. Vägivald kasvab aja jooksul, muutub raskemaks, on harva vastastikune ja võib tuua kaasa järjest tõsisemaid tagajärgi (nt vigastused, depressioon).

Süstemaatilise vägivalda toimumist peres illustreerib hästi **võimu ja kontrolli ratas**⁵⁸. See on visuaalne viis kirjeldada kontrolli meetodeid, mida kasutab vägivaldne mees (joonis 2). Antud mudel töötati välja USA-s Duluth'i linnas vägivalda kogenud naiste kogemuste põhjal. Naiste kirjeldustest selgus, et kogetud kontrollitaktikad olid enamasti universaalsed. Ratta keskele on paigutatud märksõnad võim ja kontroll, kuna need on kesksed elemendid vägivaldses suhtes. Võim ja kontroll võivad avalduda erineval kujul (nt ähvardamine, hirmutamine, majanduslik kahjustamine, isolatsiooni kasutamine). Füüsiline ja seksuaalne vägivald: meetodid, mis võivad tekitada vigastusi ja jätta nähtavaid jälgi, on asetatud ringi välisservale.

⁵⁸ Pence E, Paymar M. (1993). Education Groups For Men Who Batter. The Duluth Model. New York: Springer Publishing Company. <http://www.theduluthmodel.org>

Joonis 2. Võimu ja kontrolliratas (Allikas: Pence ja Paymar, 1993)

Võimu ja kontrolli rattale on loodud ka alternatiiv - **võrdsuse ratas**. See näitab, milline peaks välja nägema mittevägivaldne suhe partnerite vahel (joonis 3). Ent võrdsuse ratas võib kasutada ka üldistatud kujul kirjeldamiseks elutervet paarisuhet, mis baseerub partnerite võrdsusel, usaldusel, austusel ning üksteisega arvestamisel. Ratta abil ei pea mitte ainult näitama mehe sobilikku käitumist naisesse, vaid ka vastupidi, naise lugupidavat suhtumist mehesse.

Joonis 3. Võrdsuse ratas (Allikas: Pence ja Paymar, 1993)

Vägivalla tsüklilisus

Vägivald peres (paarisuhtes) ei toimu siiski pidevalt, vaid see esineb tsükliliselt. Leonore Walker⁵⁹, tuginedes suhtes füüsilise vägivalla alla kannatanud naiste kogemustele, töötas välja nn **vägivallaringi**, mis iseloomustab paarisuhtes füüsilise vägivalla toimumist kolme perioodiliselt korduva faasiga (vt joonis 4). Iga faas võib erineda oma intensiivsusest ja kestuselt, kuid need faasid korduvad ja vägivald võib aja jooksul muutuda tõsisemaks ja laiahaardelisemaks.

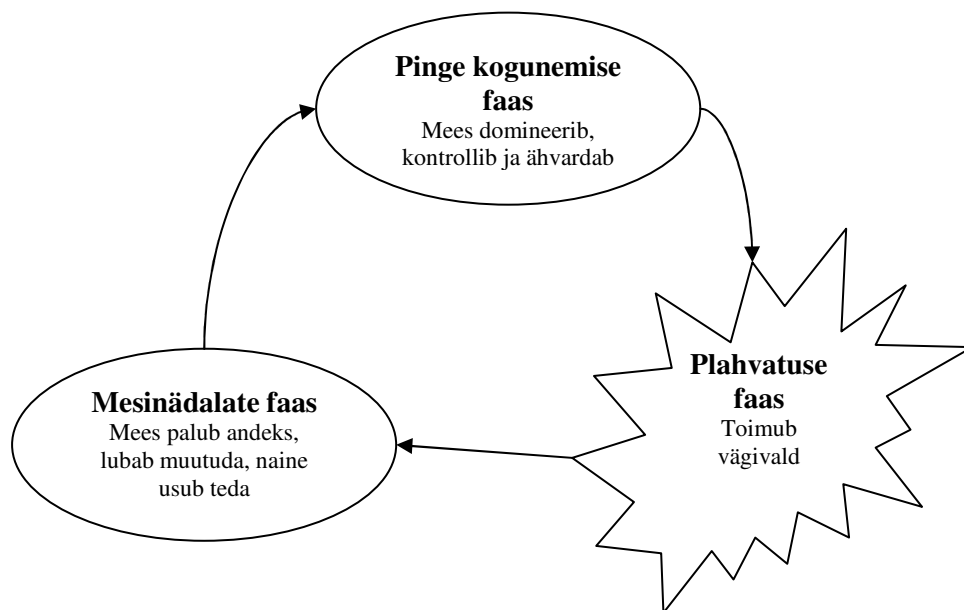
Esimeses ehk *pinge kogunemise faasis* ei ole mees üldiselt naise suhtes füüsiliselt vägivaldne, kuid mehe ja naise vaheline suhtlemine on pingeline täis vaimset vägivalda, alandamist ja hirmutamist. Naine võib tunda, et ükskõik mida ta teeb või kuidas käitub, partner ei ole rahul. Ta püüab olla kannatlik ning ära hoida probleeme. Mees tunneb pinge kasvu. Kuna naine tajub olukorda ärevana, kaugeneb ta mehest, millele mees vastab omakorda suurema kontrollimise ning domineerimisega.

Teises, *füüsilise vägivalla või plahvatuse faasis* käitub mees väga vägivaldselt. Ta ei soovi või ei suuda kontrollida enda negatiivseid emotsioone ning kasutab naise suhtes füüsilist

⁵⁹ Walker, L. E. (1979). *The battered woman*. New York: Harper & Row.

vägivalda. Pärast vägivaldaahti kogeb ta hetkeks pingelangust. Naisel võib olla (tõsiseid) vigastusi, ta on hirmunud ja endassetõmbunud ning süüdistab toimumus ka ennast.

Kolmandas ehk *mesinädalate faasis* näitab mees välja süümeipiinasid ja häbi enda käitumise pärast. Ta palub naise käest andeks, püüab olla võimalikult lahke ja armastusväärne. Ta kingib naisele lilli, veedab koos aega, lubab naisele end muuta ning mitte enam vägivalda kasutada. Pinge ohvri ja toimepanija vahel langeb. Mees ja naine võivad sellel etapil kogeda isegi "uut" armastust ning lootust, et suhe paraneb. Positiivsetel hetkedel võivad nii vägivaldsete kui ka ohver eitada või õigustada juhtumit või vähendada selle tagajärgi. Mesinädalate faas ei ole kunagi võrreldav päris mesinädalate ajaga paarisuhtes. Selle faasi eesmärk on vältida naise lahkumist ning hoida teda enda juures. Naised võivad päriselt uskuda, et mees muudab oma käitumist ja vägivald lõpeb.

Joonis 4. Vägivallaring

Olulisemad punktid peatükis

- Süstemaatilise perevägivalda puhul püüab üks pereliige domineerida ja kehtestada kontrolli teiste pereliikmete üle.
- Võim ja kontroll on kesksed komponendid tõsise ja kestva paarisuhtevägivalda puhul. Hirmutamise, alandamise, isoleerimise, majanduslik kahjustamine ja füüsiline vägivald on erinevad võimu ja kontrolli saavutamise meetodid. Vägivaldset suhet kirjeldab hästi võimu ja kontrolli ratas.
- Vägivallavaba paarisuhte tugineb elukaaslaste võrdsusel, usaldusel, austusel ja üksteisega arvestamisel. Sellist suhet illustreerib võrdsuse ratas.
- Paarisuhtes vahelduvad vägivaldsed episoodid rahulikemate perioodidega. Vägivallaringi puhul eristatakse pinget kogunemise, füüsilise vägivalda kasutamise ja vägivallavaba nn mesinädalate faasi.

METOODILISI SOOVITUSI:

Küsimused aruteluks 1-3 klassi õpilastega:

- 1) Kas sulle meeldib, kui sind pidevalt kontrollitakse?
- 2) Kas sa kontrollid oma õdede-vendade tegevust ?
- 3) Kas sinu klassis tahab mõni õpilane teistest tähtsam olla?

Küsimused aruteluks 4.-6. klassi õpilastega:

- 1) Kas teise inimese pidev kontrollimine perekonnas on hea või halb?
- 2) Kas õe või vennaga karistuseks mitterääkimine on samuti vägivald?
- 3) Miks võib ühe pereliikme liigne kontroll ja võim ohtlik olla?
- 4) Kui tähtsad on usaldus, vastastikune austus, lugupidamine, ausus ja üksteisega arvestamine pereelus?

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega:

- 1) Millist rolli mängib perevägivallas kontroll ja võim?
- 2) Milliste taktikate rakendamisega (tegudega) saavutab vägivaldseja teise inimese üle võimu?
- 3) Miks on vaja õnnelikuks pereeluks austust ja võrdsust partnerite vahel?
- 4) Kuidas tõlgendada vägivalda ja võrdsuse ratast?

TÖÖLEHT**Võrdle võimu ja kontrolli ratast ja võrdsuse ratast.**

Kummas veerus olevad käitumisviisid näitavad kontrolli, üleolekut ja hoolimatust?

Missuguses veerus olevad käitumisviisid näitavad austust ja põhinevad võrdsusel?

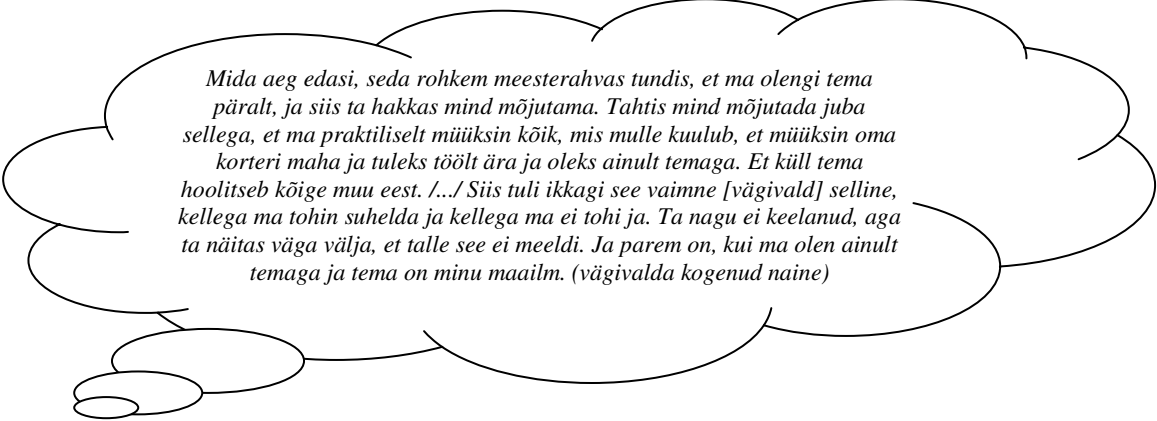
Situatsioon	Variant I	Variant II
Partnerile helistab endine klassikaaslane ja kutsub teda endale külla.	Ütlen partnerile, et ta ei lähe kuhugi ja ma tahan, et ta lõpetab klassikaaslasega suhtlemise.	Väljendan heameelt, et partner vanade tuttavatega suhtleb ning soovin talle toredat õhtut.
Partner kurdab, et tal pea valutab ja ta ei jõudnud poest süüa toomas käia.	Ütlen partnerile, et ta on lihtsalt laisk ja et ma tahan saada pärast tööpäeva korralikku õhtusööki.	Tunnen muret partneri enesetunde pärast. Soovitan tal voodisse heita ja mitte muretseda eine pärast.
Partner soovib minna keelekursustele, et saada head töökohta.	Ütlen partnerile, et tal ei ole mingeid kursuseid tarvis ja et ta peaks ainult kodustele asjadele pühendumata.	Kiidan partneri enesearendamise soovi.
Väike poeg mängib hoovis ja kukub endal põlve lõhki.	Süüdistan partnerit lapse järelvalveta jätmises ning ütlen talle, et ta vääri lapsevanemaks olemist.	Lohutan last ja luban aidata partnerit rohkem lapsega tegelemisel.
Partner palub, et ma aitaksin tal nädalavahetusel haige lapse eest hoolitseda.	Ütlen, et ma ei saa, kuna lubasin sõpradega korvpalli vaatama minna ja pealegi on lastega tegelemine tema kohustus.	Ütlen partnerile, et jätan sõpradega väljamineku ära ja jään partneriga koju.

5. Vägivallatsejat iseloomustavad märgid.

Järgnevalt anname ülevaate süstemaatilist vägivalda kasutava inimese tunnusjoontest. Kuna sellist vägivalda panevad enamasti toime mehed, siis iseloomustab järgnev loetelu peamiselt vägivaldseid mehi⁶⁰. Need märgid ei kirjelda aga mehi mitte ainult suhetes naisega, vaid ka oma lastega. Vägivallatseja käitumist illustreerivad tsitaadid on pärit Eestis läbi viidud paarisuhtevägivalda kogunud naiste ja vägivalda kasutanud meeste uuringutest⁶¹.

Pideva kontrolli kasutamine suhtlemisel. Vägivallatseja tahab saada pidevalt teada, mida partner või lapsed teevad, kus käivad ja kellega suhtlevad. Vägivallatseja seab pereliikmete liikumisele piiranguid, näiteks ootab, et partner täpselt õigel ajal töölt koju tuleb. Kontrollimise kaudu püüab mees hoida naist enda juures kinni. Kuid mida rohkem mees kontrollib ja domineerib, seda enam naine mehest (emotsionaalselt) eemaldub. Naise eemaldumine ajendab meest üha jõulisemalt kontrollima. Vägivaldsus, võimu ja kontrolli kehtestamine on sõltuvuskäitumised nii nagu alkoholi liigtarbimine ja suitsetamine. Suur kontrollivajadus on märk inimese ebakindlusest ning võimu puudumise tunnetamisest. Kartus kontrolli kaotada seab ohtu mehe uhkuse ning viib ta püüdlusteni kontroll naise üle taastada. Vägivald naise suhtes on üks käepäraseid viise enda võimu näitamiseks ning hirmu ja ebakindluse varjamiseks.

Tugev omanditunne. Vägivallatseja tajub lapsi ja partnerit justkui endale kuuluvana, mistõttu eeldab ka nende allumist enda soovidele ja korraldustele. Omanditunne väljendub näiteks suhtumises “Ta on minu naine ja keegi ei tulle mulle ütleva, kuidas ma temaga käitun” või “Mina tean, mis on minu lastele hea ja mida nad tohivad või ei tohi”. Omanditunne võib viia vägivalda süvenemisele paarisuhtes. Mida kauem kestab vägivaldne paarisuhe, seda enam hakkab vägivallatseja nägema partnerit endale kuuluvana ning teda kohtlema nii, nagu heaks arvab. Vägivallatseja ei soovi, et naisel oleks lähedasi suhteid sugulaste ja sõpradega. See tähendaks, et naisel jääb tema jaoks vähem aega ning ta ei ole naise tähelepanu keskpunktis. Pealegi võib siis tekkida oht, et naine kaugeneb mehest ja leiab lähedastelt tuge suhtest lahkumiseks.

Mida aeg edasi, seda rohkem meesterahvas tundis, et ma olengi tema päralt, ja siis ta hakkas mind mõjutama. Tahtis mind mõjutada juba sellega, et ma praktiliselt müüksin kõik, mis mulle kuulub, et müüksin oma korteri maha ja tuleks töölt ära ja oleks ainult temaga. Et küll tema hoolitseb kõige muu eest. /.../ Siis tuli ikkagi see vaimne [vägivald] selline, kellega ma tohin suhelda ja kellega ma ei tohi ja. Ta nagu ei keelanud, aga ta näitas väga välja, et talle see ei meeldi. Ja parem on, kui ma olen ainult temaga ja tema on minu maailm. (vägivaldka kogunud naine)

Enesekesksus ja vähene empaatilisus. Vägivallatsejal võib olla moondunud nägemus endast. Ta usub, et talle kuulub teistest pereliikmetest rohkem õigusi ja privileege. Ta näeb kõike endaga seonduvat olulise ja tähtsana, kuid teiste lähedaste soove, vajadusi ja muresid ta ei taha märgata ega pea oluliseks nendega tegeleda. Enesekesksusest tingituna on

⁶⁰ Hea ülevaate vägivallatsejate mõtlemisest ja käitumisest saab raamatust „Miks ta seda teeb? Kuidas mõtlevad vihased ja kontrollivad mehed.“ Lundy Bancroft; 2006, Tartu Naiste Varjupaik.

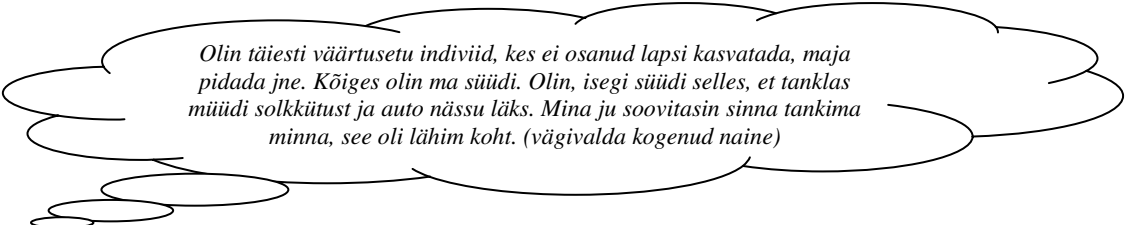
⁶¹ Linno, M., Soo, K., Strömpl, J. (2011). Pervägivalla levikut soodustavad riskid ja pervägivalla ulatus praktikute hinnangutes. Uurimisaruanne. Tartu: Tartu Ülikool, Sotsiaalministeerium; Elken, J. (2011). Lähisuhtes vägivalda kasutanud isikute tõlgendused suhte arengust, vägivalla põhjustest ja sekkumisest. Magistritöö. Tartu Ülikool; Soo, K., Laas, A. (2009). Naistevastane vägivald paarisuhtes ja töökohal. Vägivalla mõju naistele. Tartu.

vägivallatsejal ebarealistlikud ootused ja kõrged nõudmised teiste pereliikmete käitumise suhtes. Vägivallatseja ootab (peab iseenesestmõistetavaks), et partner ja teised pereliikmed täidavad tema käske ja rahuldavad tema vajadusi. Endal ta aga ei näe teistega võrdväärset vastutust ning kohustusi. Näiteks eeldab vägivallatseja, et partner teeb ära kõik suuremad kodutööd, hoolitseb täielikult laste eest ja valmistab söögi tema poolt ettenähtud kellaajaks. Samuti seisneb vägivallatseja privilegieeritus õiguses kulutada pere-eelarvest raha enda äranägemise järgi ning veeta õhtuid ja nädalavahetusi sõpradega väljas. Samas naisele ja lastele selliseid õigusi ei laiene. Kui partner või lapsed vägivallatseja ootustele ei vasta ja nõudmisi (tema arvates õigesti) ei täida, siis võib järgneda kritiseerimine ja "õiglane karistus" füüsilise vägivalla näol.

Armastuse ja vägivalla segiajamine. Vägivallatseja põhjendab partneri suhtes vägivalla kasutamist või laste karistamist armastamise ja hoolimisega. Ta võib kasutada väiteid stiilis "Ma ei läheks nii endast välja ja ei lööks, kui ma teid nii väga ei armastaks". Kuid armastus ei ole vägivaldsuse sünonüüm, vaid pigem vastand. Inimesed, keda me armastame, võivad põhjustada meile tõesti rohkem südamevalu kui need, kellest me eriti ei hooli. Ent see ei õigusta probleemi korral armastatud inimese ründamist. Vägivalla kasutamisega demonstreerib vägivallatseja hoopis enesearmastust ja hoolimatust teiste inimeste suhtes.

Manipuleerimine. Manipuleerimine on teise inimese mõtete ja käitumise mõjustamine endale soovitud suunas, kasutades selleks varjatud, petlikke või suitsa vägivaldseid meetodeid. Manipuleerija ei anna oma eesmärkidest otsekohele ja selgesõnaliselt teada, vaid püüab neid saavutada kaudseid teid pidi (nt teesklemine, valetamine, hirmutamine). Vägivallatseja võib manipuleerida nii partneriga kui ka lastega, et neid kontrollida ja panna käituma endale sobival viisil. Näiteks võib vägivallatseja olla kodus pereliikmetega jõhker ja vägivaldne, ent teiste inimeste juuresolekul, näiteks külas, näitab ta välja tähelepanu ja hellust partneri ja laste suhtes. Kõrvalseisjatele võib jääda vägivallatsejast mulje kui hoolitsevast perepeast; partner, kes on vägivallatseja käitumisest segadusse aetud, tundub olevat aga külm ja pahur inimene. Vägivallatseja manipuleerimisvõtete hulka kuulub ka partneri halvustamine väljaspool kodu (nt partneri tulevasele tööandjale või lastekaitsetöötajale), partneri sundimine midagi tegema lastele või lemmikloomale haiget tegemisega ähvardades, lahkuminekku takistamine lubades naiselt lapsed ära võtta vms.

Süütunde tekitamine. Vägivallatsejale on omane panna partner ja lapsed tundma, et nad on milleski süüdi või midagi valesti teinud. Kusjuures vägivallatseja ei süüdistata teisi mitte ainult selliste tegevuste või olukordade puhul, milles nad on osalised (st võivad olla vastutavad), vaid ka selliste puhul, millega nad seotud ei ole, sh vägivallatseja enda (väär) käitumise korral. Vägivallatseja võib partnerile ette heita näiteks hooletust kodutöodes, saamatust laste kasvatamisel, inetut välimust, vägivallatseja tuju rikkumist ja ebaõnnestumist tööl. Pidev süüdistamine tekitab partneris väärtusetuse ja saamatuse tunde.

Olin täiesti väärtusetu indiviid, kes ei osanud lapsi kasvatada, maja pidada jne. Kõiges olin ma süüdi. Olin, isegi süüdi selles, et tanklas müüdi solkkütust ja auto nässu läks. Mina ju soovitasin sinna tankima minna, see oli lähim koht. (vägivaldal kogenud naine)

Vägivalla kasutamise eitamine, õigustamine, vabandamine, tagajärgede pisendamine. Vägivallatsejale on omane kasutada erinevaid vägivalla tähendust ja mõju neutraliseerivaid tehnikaid. Täpsemalt kaldub ta toime pandud vägivaldal eitama või tühisemana näitama. Nad võivad tõsise löömise ja peksmise kirjeldamisel kasutada pehmendavaid sõnu ja väljendeid, nagu „nahutama“, „müksama“, „üritasin natuke lüüa“, ja vägivalla tagajärjel tekkinud vigastuste tõsidust pisendada. Hästi tüüpiline on ka vägivalla toimepanemise õigustamine ja ohvri süüdistamine. Näiteks võib ta ohvrile ette heita "vale" käitumist ja provotseerimist ning

pidada vägivalintsidenti õnnetusjuhtumiks. Samuti kipuvad vägivalatsejad otsima oma tegudele väliseid vabandusi. Alkoholihoove, raske tööpäev, töötus, lapsepõlves kogetud vägivald vms on tegurid, millega vägivalatseja võib seletada või välja vabandada vägivala kasutamist. Tegelikult soodustab vägivala õigustamine ja vabandamine vägivala kestmist ning aitab vägivalatsejal vastutus endalt kõrvale veeretada ja vältida enda muutmist.

*Ma saan ise ka aru, et no tegelikult vägivalda ei õigusta mitte miski. /.../
Aga samas ta ju teadis ka, et ma olen... Kui ma lähen närvi, siis on tuksis see asi. Et ei ole ju mõtet närvi ajada, onju. Aga ta ikkagi nagu provotseeris seda, ta nagu tahtiski seda, et ma talle kallale läheks ja siis saab ta politseisse kaevata. (Vägivalda kasutanud mees)*

Ekstreemne armukadedus. Vägivaldset meest iseloomustab liialdatud armukadedus, kusjuures ta võib olla armukade isegi partneri sõprade ja sugulaste suhtes. Armukadedus väljendub pidevas kahtlustamises, kontrollimises, naise süüdistamises ja ähvardamises. Naise n.õ truudusetus võib olla vägivalatseja jaoks õigustatud vabandus teda lüüa ning sotsiaalselt isoleerida (st piirata naise võimalust suhelda lähedaste ja tuttavatega, tegeleda oma hobidega ja veeta vaba aega väljas).

Tohutult armukade oli. Selles mõttes, et kogu aeg helistas, et kus ma olen, mis ma teen. Või siis helistasid ta sõbrad, kes mind valvasid, kui ta ise ei saanud helistada. Ja mu sõbrannad olid ka tohutult pahad inimesed. Kui ma juhtusin välja minema ja kui mõni väga hea tuttav meesterahvas juhtus vastu tulema ja ta mind kallistas, siis see oli katastroof. Ta väga vihastas selle peale ja sõimas. Kuskile minna ei tohtinud. Klassikokkutulekud oli keelatud. /.../ Aga alguses oli tore koos käia, mind nagu see siis ei häirinud. Ma ei osanud seda ohtu näha. Ma olin 18 siis. (vägivalda kogenud naine)

Mittevägivaldse vanema autoriteedi õõnestamine. Vägivalatseja võib kritiseerida laste juuresolekul oma partnerit (mittevägivaldset vanemat), nimetada teda rumalaks ja saamatuks lapsevanemaks ning kasutada sõimunimesid. Samuti võib ta laste kuuldes avalikult vaidlustada ja ümber lükata mittevägivaldse vanema lastekasvatamise põhimõtteid ja korraldusi. Vanema autoriteedi õõnestamise on üks manipuleerimise viise, millega püütakse partnerit haavata ja vältida soojade ja toetavate suhete kujunemist laste ja partneri vahel. Selle tulemusena ei pruugi lapsed õppida (mittevägivaldset) vanemat austama. Nad peavad teda väheväärtuslikuks, ei kuula tema sõna või kutsuvad vägivalatseja eeskujul ebasüdsate sõnadega.

Patriarhaalsed hoiakud ja traditsioonilised soorollid. Soorollid on õpitud mõtlemis- ja käitumisviisid, mis määravad ära teatud ühiskonnas või inimeste grupis meestele ja naistele omastena tajutavad ülesanded, kohustused ja tegevused. Traditsiooniliste soorollide järgi on mees perele leivateenijad, kelle tegutsemis sfäär jääb peamiselt väljapoole kodu. Naise roll on seotud rohkem koduga, hõlmates majapidamise korrashoidmist, laste eest hoolitsemist ja söögitegemist. Patriarhaalne mõtlemisviis on meestekeskne, pooldades meeste domineerimist nii kodus kui ka laiemalt ühiskonnas ning naiste allumist meestele. Võrreldes mittevägivaldsete meestega usuvad vägivaldset mehed oluliselt enam, et mees on peres pea, ainuisikuline otsustaja ja suhetes domineeriv pool. Mehele kuuluvad õigused ja

privileegid, mida naistel ei ole. Naine on aga isik, kes peab olema leplik, kuuletuma mehele ja mitte vaidlustama tema otsuseid.

Olulisemad punktid peatükis

- Vägivaldse käitumise aluseks on vägivalda soosivad hoiakud ja väärtushinnangud. Vägivaldale kasutatavale inimesele on iseloomulik domineerimine, enda soovide ja vajaduste esikohale seadmine. Ta kujutab ette, et teised pereliikmed on „tema omad“ ning peavad täielikult temale alluma.
- Vägivallatsejad on enesekesksed, vähe empaatilised, armukadedad ning kalduvad ohvri kontrollimiseks ja oma võimu näitamiseks temaga manipuleerima.
- Vägivaldale kasutatavale inimesele on tüüpiline vägivalda kasutamise eitamine, õigustamine, väljavabandamine ning tagajärgede vähendamine.
- Vägivallatseja on teadlik oma vägivaldusest ja käitumise ebaõigsusest, kuid nad ei taha loobuda võimust ja kontrollist ning oma privileegidest, sest nad on sellega harjunud.

METOODILISI SOOVITUSI:

Küsimused aruteluks 1-3 klassi õpilastega:

- 1) Miks tahavad kõik endale sõbraks lahkeid ja hoolivaid inimesi?
- 2) Kas pinginaaber peab olema ainult sinu sõber või võib olla sõbrasuhetes ka teistega?
- 3) Kas hädasolijaid tuleb aidata?
- 4) Kas ja miks on vaja pahategusid üles tunnistada ja andeks paluda?

Küsimused aruteluks 4.-6. klassi õpilastega:

- 1) Nimeta vägivallatsejat iseloomustavaid omadusi.
- 2) Kas liigne kontroll perekonnas võib muutuda ka vägivaldseks käitumiseks?
- 3) Mida tähendab süütunde tekitamine? Kas oled ka ise kelleski tahtlikult süütunnet tekitanud?
- 4) Miks on vajalik oma süü tunnistamine ja vabanduse palumine?

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega:

- 1) Miks on liigne enesekesksus ja vähene empaatia pereelu jaoks halb?
- 2) Kas ebarealistlikult kõrged ootused ja nõudmised teiste pereliikmete suhtes on edasiviiv jõud? Too näiteid.
- 3) Mis on manipuleerimine? Too näiteid.
- 4) Kas välised asjaolud (alkoholijoove, raske tööpäev, töötus, paha tuju) vabandavad vägivallategude toimepanemist?

TÖÖLEHT

VÄGIVALLATSEJAT ISELOOMUSTAVAD JOONED

Täida lüngad.

Millised on vägivaldsejate iseloomustavad jooned?

Vägivaldse käitumise aluseks on vägivalda soosivad ja hinnangud.

Vägivalda kasutavale inimesele on iseloomulik, enda ja esikohale seadmine.

Ta kujutab ette, et teised pereliikmed on „tema omad“ ning peavad täielikult temale

Vägivaldsejad on, vähe, armukadedad ning kalduvad ohvri ja oma võimu näitamiseks temaga

Vägivalda tarvitavale inimesele on tüüpiline vägivalda kasutamise,, väljavabandamine ning tagajärgede

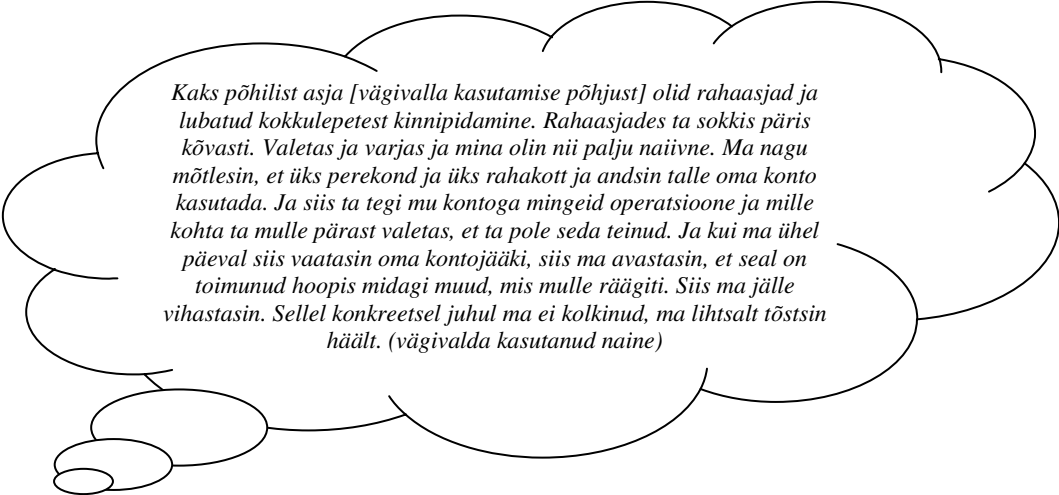
Vägivaldseja on teadlik oma vägivaldusest ja käitumisest, kuid nad ei taha loobuda ja ning oma privileegidest, sest nad on sellega

6. Sugu ja paarisuhtevägivald

Alates 1970ndatest aastatest on läänemaailmas paarisuhtevägivallast aktiivselt räägitud ja seda probleemi uuritud. Tol ajal nähti vägivalda toimepanijana üksnes meest ning ohvrina tema abielus naist, hiljem ka elukaaslast ning kohtingupartnerit. Nüüdseks on leitud, et naine võib olla samuti vägivaldne oma meessoost partneri suhtes. Sellega seoses on kerkinud esile diskussioon teadlaste hulgas selle üle, kas mehed kasutavad naiste suhtes rohkem vägivalda kui naised meeste suhtes või ei erine mehed ja naised vägivalda kasutamise poolest. On leitud, et **naiste poolt kasutatav vägivald erineb meeste vägivallast nii raskusastme, motivatsiooni, tagajärgede kui ka situatsiooniliste tegurite poolest**⁶².

Järgnevalt on esitatud naiste ja meeste vägivalda peamised erinevused.

1. *Mehed kasutavad peamiselt süstemaatilist vägivalda.* Süstemaatiline vägivald tugineb meeste ja naiste ebavõrdsele olukorrale paarisuhtes ja naise halvustavatele hoiakutele⁶³. Patriarhaalne ühiskond soosib meeste võimupositsiooni naiste üle ning naiste allumist meestele. Domineeriv mees käsitleb naist ja last kui omandit, isikuid, kes peavad alluma mehe tahtele ning kellel puuduvad mehega võrdväärsed õigused. Domineerimisel-allumisel baseeruvad suhted viivad aga meeste vägivallani naiste vastu. Uuringud näitavad, et pereelus ebavõrdseid võimusuhteid pooldavad mehed on oma naise (ja ka laste) suhtes oluliselt vägivaldsemad kui partnerite võrdsust väärtustavad mehed. Umbes 90% süstemaatilise vägivalda kasutajatest on mehed⁶⁴.
2. *Naiste vägivald on peamiselt konkreetsest probleemist või enesekaitse motiivist ajendatud.* Erinevalt meestest kasutavad naised vägivalda reaktsioonina stressi, frustratsiooni või esilekerkinud probleemi korral (näiteks erimeelsused majapidamistööde jagamisel, laste kasvatamisviisides, mehe valetamine). Kui naised rakendavad kontrolli, siis pigem lühiajaliselt ja sõltuvalt konkreetsest olukorrast või probleemist. Meeste kontroll on püsivam ning tervet paarisuhet läbib. Peamiselt süstemaatilise vägivalda all kannatavad naised võivad ühel hetkel avaldada vastupanu vägivaldsele mehele. Naiste vastuhakk võib sisaldada isegi rasket füüsilist vägivalda ning põhjustada mehele tõsisid vigastusi.

Kaks põhilist asja [vägivalda kasutamise põhjust] olid rahaasjad ja lubatud kokkulepetest kinnipidamine. Rahaasjades ta sokkis päris kõvasti. Valetas ja varjas ja mina olin nii palju naiivne. Ma nagu mõtlesin, et üks perekond ja üks rahakott ja andsin talle oma konto kasutada. Ja siis ta tegi mu kontoga mingeid operatsioone ja mille kohta ta mulle pärast valetas, et ta pole seda teinud. Ja kui ma ühel päeval siis vaatasin oma kontojääki, siis ma avastasin, et seal on toimunud hoopis midagi muud, mis mulle räägiti. Siis ma jälle vihastasin. Sellel konkreetset juhul ma ei kolkinud, ma lihtsalt tõstsin häält. (vägivalda kasutanud naine)

⁶² Kimmel, M. S. (2002). "Gender Symmetry" in Domestic Violence. A Substantive and Methodological Research Review. *Violence Against Women*, 8(11), 1332-1363.

⁶³ Renzetti, C.M. (2004). Feminist Theories of Violent Behavior. Teoses *Violence. From Theory to Research*, M.A., Zahn, H.H., Brownstein, S.L., Jackson. Anderson Publishing, 131-143.

⁶⁴ Johnson, M. P. (2008). A typology of domestic violence. Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence. Boston, Northeastern University Press.

3. *Naised kasutavad rohkem psühholoogilist kui füüsilist vägivalda. Kui naised kasutavad füüsilist vägivalda, siis pigem kergemat füüsilist vägivalda, mehed kasutavad naistest rohkem raskemat laadi füüsilist vägivalda.* Naised löövad tavaliselt lahtise käega või mingi esemega. Mehed seevastu peksavad rohkem, löövad rusika või jalaga, kägistavad ja tirivad juustest.
4. *Vägivald põhjustab naistele tõsisemaid kannatusi kui meestele.* Kuna mehed kasutavad naistest enam raskemat füüsilist vägivalda ja meestel on rohkem füüsilist jõudu, siis on nende vägivald oluliselt tõsisemad tagajärjed kui naiste poolt toime pandud vägivald. Eesti turvalisuse⁶⁵ uuringu tulemuste järgi said naised meestest enam kui kaks korda sagedamini vigastada, kusjuures vägivald põhjustas naistele tõsisemaid vigastusi (murrud, siseorganite vigastused) kui meestele. Samuti kogesid naised vägivalda tõttu oluliselt rohkem depressioonile viitavaid märke nagu masendus, magamisraskused, enesehinnangu langus ja keskendumisprobleemid.
5. *Naised tunnevad mehe vägivalda ees hirmu, mehi naise vägivald ei hirmuta.* Hirmutunne on üks tähelepanuväärsemaid meeste ja naiste vägivalda eristavaid näitajaid. Reeglina tekitab mehe vägivald naise vastu (eelkõige süstemaatiline vägivald) naises hirmutunde. Korduv vägivald aga muudab hirmutunde kestvaks, nii et naine võib tunda hirmu ka siis, kui partner ei ole otseselt vägivaldne. Seevastu mehed tajuvad naiste vägivalda pigem häiriva ja tüütuna kui ohustava ja hirmutavana.
6. *Seksuaalset vägivalda kasutavad peamiselt mehed, naised on selle ohvrid.* Seksuaalne vägivald on vägivaldavorm, mida kasutavad peamiselt mehed⁶⁶. Abielu- või kooseluseseksuaalse vägivalda juured peituvad patriarhaalse ühiskonna arusaamades, mille järgi eeldatakse naise kuuletumist ja allumist mehele, sh ka mehe seksuaalsetele soovidele. Süstemaatilist vägivalda tarvitavad mehed usuvad, et naine on justkui nende omand ning neil on õigus naise kehale. Abielu või kooseluseseksuaalne vägivald on palju traumeerivam kui võõra inimese poolt toime pandud seksuaalne vägivald. Partneri vägivaldsus võib hävitada võime armastada ja usaldada teist inimest, et temaga intiimsuhet luua. Abielu- või kooseluseseksuaalne vägivald on laialdasemalt levinud probleem, kui seda statistika või isegi uuringud näitavad. Teema delikaatsuse, hirmu ja häbi tõttu on naistel raske tunnistada, et nende mees kasutab seksuaalset suundi nende suhtes. Seetõttu on seksuaalne vägivald paljude uuringute tulemustes alaraporteeritud. Eesti turvalisuse uuringu järgi oli 7% naistest kogenud paarisuhtes seksuaalset vägivalda, meeste seas oli selliseid ainult mõni üksik.

Igasuguse vägivalda kasutamine, ükskõik kas meeste või naiste poolt, on taunitav! Mitte miski, isegi teise inimese ebameeldiv käitumine, ei õigusta vägivalda kasutamist!

⁶⁵ Soo, K. (2010). Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport. Tartu Ülikool, Sotsiaalministeerium. Tartu
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Paarisuhtevagivallaraort_loplik.pdf

⁶⁶ Loe veel paarisuhte sisese seksuaalsest vägivallast: Kimmel, M. (2002). Vägistamine, perevägivald ja mehelikkus - mis on armastusel sellega pistmist? Teoses H. Kase (toim.) *Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivallast. Räägivad ohvrid. Nõustavad eksperdid. Analüüsivad teadlased*, Tallinn: Põhjamaade Ministrite Nõukogu, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

Olulisemad punktid peatükis

- Nii mehed kui naised kasutavad oma paarisuhtes vägivalda, ent naiste vägivald meeste vastu erineb oluliselt meeste vägivallast naiste vastu.
- Mehed kasutavad peamiselt süstemaatilist vägivalda. Meeste vägivald on ajendatud rohkem kontrollivajadusest kui naistel. Naised võivad kasutada vägivalda enesekaitseks või mingitest probleemidest tingituna.
- Mehed kasutavad raskemat laadi füüsilist vägivalda ning põhjustavad naistele tõsisemaid vaimse ja füüsilise tervise kahjustusi kui naised meestele.
- Meeste vägivald põhjustab naistele suure hirmutunde. Mehed tajuvad naiste vägivalda pigem tüütu ja häirivana.
- Seksuaalset vägivalda kasutavad peamiselt mehed.

METOODILISI SOOVITUSI:*Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega*

- 1) Kas meeste ja naiste vägivallal on põhimõttelisi erinevusi?
- 2) Kelle, kas meeste või naiste poolne vägivald põhjustab tõsisemaid tagajärgi?
- 3) Kes kasutavad enam kontrollivajadusest ajendatud süstemaatilist vägivalda?
- 4) Kuidas erineb perevägivalla tajumine meeste ja naiste poolt?

TÖÖLEHT Sugu ja paarisuhtevägivald

Märgi õige väide ristikesega ja põhjenda valikut.

VÄIDE	JAH	EI
<p>1. Nii mehed kui naised kasutavad paarisuhtes vägivalda, ent naiste vägivald meeste vastu erineb oluliselt meeste vägivallast naiste vastu</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>2. Mehed kasutavad peamiselt süstemaatilist vägivalda. Meeste vägivald on ajendatud rohkem kontrollivajadusest kui naistel.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>3. Naised võivad kasutada vägivalda enesekaitseks või mingitest probleemidest tingituna</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>4. Seksuaalset vägivalda kasutavad peamiselt naised.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>5. Mehed kasutavad raskemat laadi füüsilist vägivalda ning põhjustavad naistele tõsisemaid vaimse ja füüsilise tervise kahjustusi kui naised meestele.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>6.. Meeste vägivald põhjustab naistele suure hirmutunde.</p> <p>Põhjenda valikut</p>		
<p>7. Mehed tajuvad naiste vägivalda pigem tüütu ja häirivana</p> <p>Põhjenda valikut</p>		

7. Vägivalla mõju ohvrile

7.1 Vägivalla mõju täiskasvanule

Järgnevalt on toodud loetelu võimalikest vägivalla tagajärgedest ohvrile. Osad ohvrile viitavad märgid on varjatamad (nt madal enesehinnang) kui teised (nt füüsilised vigastused), ent need aitavad siiski ära tunda vägivalla alla kannatanud isikut ning mõista vägivalla mõju. Päris mitmed märgid viitavad eelkõige vägivallaohvritest naistele kui süstemaatilisel kontrollil baseeruvat vägivalda kogemutele⁶⁷. Samas võib mõningaid järgnevaid märke esineda ka meestel.

Mõju füüsilisele tervisele

- Vahetud füüsilised vigastused (haavad, verevalumid, luumurrud, nihetused, põrutused, murdunud hambad, siseorganite vigastused vms);
- Valud, raskused liikumisel;
- Kuulmise, nägemise langus, kadumine;
- Pikema aja jooksul välja kujunenud terviseprobleemid ja sagedased haigushood (kõrge vererõhk, sagedased pea, kõhu ja seljavalud, kroonilised, progresseeruvad haigused).

Vigastuste puhul võivad ohvrid vägivalla varjamise eesmärgil anda seletusi, mis ei ole vastavuses vigastuse olemusega. Näiteks öeldakse, et kukuti, kuid vigastuse paiknemine kehal ei kinnita seda. Samuti võib ohver verevalumeid vm vigastusi varjata meigi või riietusega. Kahtlust võib äratada ka korduv sarnaste vigastuste esinemine.

Mõju naiste reproduktiivtervisele

- Soovimatu rasedus (naise rasestamine võib olla vägivallatseja teadlik soov, et tugevdada naise seotust endaga);
- Raseduse katkemine;
- Alanenud huvi seksuaalelu vastu;
- Vigastused suguelundite, päraku, rindade piirkonnas;
- Valud kõhu või vaagna piirkonnas, raskused käimisel ja istumisel;
- Liigsöömine.

Mõju vaimsele tervisele

- Sagedased negatiivsed tundmused (hirm, kurbus, apaatia, süü, ärevus, ahastus);
- Madal enesehinnang;
- Tähelepanuhäired ja keskendumisraskused (näiteks raskused tööülesannete lõpetamisel ja õppimisel, vigade tekkimine);
- Unehäired, psühhosomaatilised kaebused, söömishäired;
- Depressiivsus või diagnoositud depressioon;
- Paanikahood;
- Üksindus.

Korduva vägivalla kogemine, alavääristamine ja süüdistamine alandab naise enesehinnangut. Naine võib tunda, et ta ei ole midagi väärt ega saa millegagi hakkama. Vägivald põhjustab naisel ka hirmutunde, mis vägivalla kordudes muutub süstemaatiliseks. See tähendab, et naine võib tunda hirmu ka siis, kui partner ei ole otseselt vägivaldne või on kodust ära. Pika vägivaldse kooselu jooksul on naine õppinud tähele panema märke, mis viitavad partneri muutumisele vägivaldseks. Nendeks võivad olla näiteks uste paugutamine, alkoholi joobes koju tulemine. Nende märkide nägemine on naisele ohusignaaliks peatselt (füüsilisest) rünnakust, põhjustades hirmu või isegi paanikahoo. Vägivald kutsus ohvris esile

⁶⁷ Rohkem informatsiooni vägivalla mõjust naisele ja tema aitamisest leiad juhiseist: "Kuidas aidata perekonda, milles esineb vägivald - juhiseid tervishoiutöötajatele", Perttu, S. ja Kaselitz, V. <http://www.naistetugi.ee/Guidebooklayout.pdf>

häbi- ja süütunde, mida kinnitab omakorda partneri süüdistav käitumine. Süütunne paneb naist tundma toimunud vägivaldas vastutavana. Kadunud eneseusk alandab naise teotahet ning võimet olukorrale lahendust leida. Hirm, häbi- ja süütunne vähendavad naise valmisolekut juhtunust rääkida ning abi otsida.

Negatiivse käitumisviisi ilmnemine

- Suitsetamine või suitsetama hakkamine;
- Alkoholi sagedasem tarbimine või alkoholi tarbimise alustamine;
- Narkootikumide tarbimine;
- Rahustite liigtarbimine;
- Enesetapumõtted ja -teod.

Vägivalda, eriti korduva vägivalda tagajärjeks võib olla probleemse ja ennasthävitava käitumisviisi ilmnemine. Lootusetuna näiv olukord ning vägivaldast tingitud madal enesehinnang, ärevus ja abitus viivad ohvri soovini reaalsusest põgeneda, mistõttu võib ta hakata ennastkahjustavalt käituma ja tarvitama narkootilisi aineid.

Vägivalda mõju suhetele teiste inimestega

- Austuse ja lugupidamise kaotus laste silmis (eriti siis, kui laste isa halvustab ema laste juuresolekul);
- Võimetus laste eest piisavalt hoolitseda (eriti pärast vägivaldajuhtumit šokiseisundi tõttu);
- Laste kohtlemine agressiivsel viisil (vägivalda tõttu haavunud ja emotsionaalselt ärritunud naine võib laste peale karjuda või neid füüsiliselt korraks kutsuda);
- Sugulaste, sõprade ja tuttavatega suhtlemise vältimine;
- Loobumine hobidega tegelemisest või harjumuspärastest vaba aja veetmise viisidest;
- Usaldamatus võõraste (eriti meesterahvaste) suhtes.

Partneri vägivaldne käitumine ning kontrolliv ja isoleeriv suhtlemisstiil võib muuta naise kinniseks, eemaletõmbunuks ja teiste inimestega (sh sõpradega, tuttavatega) suhtlemisel ettevaatlikuks või suisa vältivaks. Isegi kui mees ei keela otseselt naisel sugulaste ja sõpradega läbi käia, võib naine vältida nendega suhtlemist mehe kritiseerimise tõttu. Ka häbitunne vägivalda kogemise pärast ja vigastuste varjamine võivad olla põhjuseks, miks naine loobub lähedaste inimeste ja tuttavatega suhtlemast, väljas vaba aja veetmisest või hobidega tegelemast.

Madala enesehinnangu ja toetavate lähedaste puudumisel võib ta jääda pikkadeks aastateks (kui mitte kogu eluks) suletud vägivaldaringi.

7.2 Põhjused, miks ohver ei lahku vägivaldsest paarisuhtest

Vägivaldse abikaasa või partneri juurest lahkumine on märgatavalt keerulisem, kui see vägivalda mittekoogenud inimesele võib tunduda. Seetõttu on vale heita ohvrile ette vägivaldsesse suhtesse jäämist. Ka ei taha või ei ole ohver alati valmis suhet (kohe) lõpetama. Tihti on nii, et ohvrid ei taha mitte suhte lõppu, vaid vägivalda lõppu.

Järgnevalt on esitatud põhjuseid, mis võivad raskendada ohvril vägivalda puhul abi paluda, toimunust rääkida ja suhtest lahkuda. Antud takistavad tegurid on eriti iseloomulikud naistele, kuna need viitavad võimul ja kontrollil põhinevale vägivaldale, mille alla kannatavad tavaliselt naised. Kuid mitmed punktid võivad kirjeldada ka vägivalda kogenud mehi.

- Hirm ja kättemaksu kartus.
- Madal enesehinnang ja kartus muutuste ees. Ohver ei usu, et suudab vägivaldaringist välja pääseda ja/või ise hakkama saada. Vägivallatseja ähvardab tappa ennast, ohvrit või ka lapsi.
- Partner ähvardab lapsed pärast lahkuminekut ära võtta või neile muul moel haiget teha.
- Häbitunne. Ohver võib karta, et teised inimesed ei usu vägivalda toimumist või hakkavad teda süüdistama.
- Piiratud materiaalsed võimalused iseseisvalt (koos lastega) toime tulla.

- Materiaalne-juriidiline seotus (nt ühised laenud, eluase vms).
 - Puue või terviseprobleemid, mille tõttu vajab ohver teise inimese abi igapäevaeluga toimetulemisel.
 - Ohver võib uskuda, et partner muutub ja ei kasuta enam vägivalda.
 - Emotsionaalne seotus partneriga hoolimata viimase vägivaldsusest. Ohver võib näha partneris isikut, kellesse armuti ja kellega on kogetud koos mitmeid positiivseid elamusi.
 - Piiratud teadmised abisaamise võimalustest või ei ole vajalikud teenused ohvrile kättesaadavad (nt varjupaik asub elu- ja töökohast liiga kaugel, ei ole piisavalt raha õigusalase abi saamiseks).
 - Vägivallane partner takistab. Vägivallatseja võib takistada otseselt või kaudselt. Otsesete takistustena võib nimetada:
 - Kontakti võtmise ja suhtlemisvõimaluste piiramine (nt telefoni äravõtmine, lõhkumine, arvuti kasutamise piiramine);
 - Füüsiline isoleerimine (nt koju luku taha panemine);
 - Dokumentide, raha või pangakaardi äravõtmine.
 Kaudsete takistustena võib nimetada:
 - Iseseisva toimetulemise takistamine (töö leidmise, tööl käimise, õppimise takistamine või raskendamine);
- Laimujuttude levitamine kogukonnas.

7.3 Väärkohtlemise mõju lapsele

Vägivalla kogemine ja selle pealtnägemine mõjutab ALATI last, põhjustades lapsele väga tõsise hingelise trauma. Pidevas stressi ja ohuolukorras elades arenevad lapsel välja teatud toimetulekuoskused. Laps jälgib pidevalt vägivallatse vanema käitumist ja püüab ette aimata tema vägivallategu. Ohu märkide ilmnemisel katsub ta end varjata, veidi suuremad lapsed võivad astuda ema kaitseks välja isa rünnaku korral. Laps püüab ennetada vägivallajuhtumeid, ta surub alla oma soove ja vajadusi, üritab käituda nii nagu arvab vägivallatsejat talt ootavat ning süüdistab end toimunud juhtumis. Vägivallatse keskkonnas elamine mõjub negatiivselt mitte ainult lapse enesetundele vaid ka tema füüsilisele tervisele, vaimsele arengule ja suhetele teiste inimestega. Järgnevalt on esitatud võimalikud väärkohtlemise mõjud lapsele.

Väärkohtlemise üldine mõju:

- Negatiivsete emotsioonide väljendamine (nt viha, raev, ükskõiksus, ärevus);
- Madal enesehinnang, enesesüüdistused, usaldamatus teiste suhtes;
- Vastumeelsus füüsilise kontakti suhtes (eriti väikelastel);
- Vähene sotsiaalne kompetentsus;
- Psühhosomaatilised kaebused;
- Tähelepanufitsiit, kohanemise ja keskendumise raskused koolis;
- Õpiraskused, probleemid koolikohustuse täitmisega;
- Konfliktised suhted eakaaslaste, õpetajate ja vanematega;
- Agressiivne käitumine suhtlemisel teistega (eakaaslastega);
- Raskused sõprusuhete loomisel ja hoidmisel;
- Kõrgenenud depressiooni ja suitsidaalse käitumise risk;
- Kodunt ärajooksmine.

Füüsilise väärkohtlemise mõju:

- Verevalumid, haavad, murrud, löömise jäljed, sisemised vigastused, ajukahjustus;
- Valu või ebamugavustunne mängimisel, liikumisel või füüsilise treeningu ajal;
- Lapse/ vanema seletused lapse vigastuste suhtes on ebamäärased, vastuolulised;
- Kergesti ärrituvus, impulsiivsus;
- Madal enesehinnang, tähelepanu probleemid;

- Käitumis- ja sõnakuulmisprobleemid koolis ja kodus;
- Agressiivsus eakaaslastega suhtlemisel, koolikiusamise ohvriks langemine või teiste kiusamine;
- Vägivalla kasutamine või selle kogemine kohtingul olles;
- Kalduvus teise inimese sõbralikku käitumist tõlgendada vaenulikuna;
- Seadustega vastuollu minev käitumine (õigusrikkumised, uimastite kasutamine);
- Unehäired, voodimärgamine jt.

Hooletussejätmise mõju:

- Mahajäämus kognitiivses, kõne arengus, raskused kõne mõistmisel;
- Vajakajäämised eakohases käelises tegevuses, oskamatus või ükskõiksus enese eest hoolitsemisel;
- Sagedased haigushood (sh aneemia, nakkushaigused, astma);
- Füüsiliselt hooletussejätetud lastel võib olla väiksem kehakaal ja kasv;
- Vähene loovus ja õpihuvi;
- Hooletussejätetud lastel esineb kõige enam õpiraskusi ning probleeme koolis hakkamasaamisega;
- Puudulikud toimetuleku ja probleemide lahendamise oskused;
- Apaatia ja ükskõiksus ümbritseva suhtes;
- Vähene initsiatiivikus ja huvi osaleda sotsiaalsetes tegevustes;
- Endassetõmbumine, vähene suhtlemine eakaaslastega;
- Tõrjutus ja ebapopulaarsus eakaaslaste hulgas.

Seksuaalse väärkohtlemise mõju:

- Mitteeakohane seksuaalne käitumine, eale mittevastav teadlikkus seksuaalsusest (nt seksuaalse sisuga situatsioonide imiteerimine mängides või joonistustel, seksiteemaliste väljendite, naljade või lugude rääkimine);
- Teiste isikute suguelundite katsumine või silitamine;
- Veritsused, verevalumid;
- Valud alakehas, suguelundite või päraku piirkonnas, liigutuste valulikkus; Psühhosomaatilised nähud (iiveldus, oksendamine, peavalud, voodimärgamine, söömishäired);
- Söömishäired (söögist keeldumine, liigsöömine, buliimia, neurootiline anoreksia);
- Varajane seksuaalne aktiivsus, rasedus, suguhaigused.

Olulisemad punktid peatükis

- Kogetud vägivald avaldab alati mõju ohvrile, eelkõige tema tervisele. Vägivallaohvrid saavad füüsilisi vigastusi (nt verevalumid, haavad) ning kogevad erinevaid negatiivseid emotsioone, nagu hirm, pettumus, viha, süü ja ärevus. Samas võib esineda neil ka tõsiseid vaimse tervise häireid ja haigusi, nt depressioon, unehäired.
- Vägivald rasedate suhtes võib põhjustada raseduse katkemise või komplikatsioone, sh enneaegne sünnitus, lapse väike sünnikaal või puue.
- Pikka aega kestnud vägivald võib halvendada oluliselt ohvri üldist tervist, põhjustades mitmeid vaevusi ja korduvalt esinevaid haigusi (südameveresoonkonna haigused, selja- ja peavalud, pidev väsimus ja kurnatus).
- Vägivallaohvril on vägivaldsest suhtest lahkuda väga keeruline. Paljud vägivalda mittekoogenud inimesed ei mõista seda ning süüdistavad ohvrit rumaluses ja vägivalla nautimises.
- Vägivaldsest suhtest lahkumist raskendavad nii materiaalsed, juriidilised, sotsiaalsed kui ka psühholoogilised tegurid. Sageli on kõige suuremaks takistajaks vägivaldne mees ise, kes võib kasutada naise lahkumise ennetamiseks ähvardamist, lastega manipuleerimist, raha ja dokumentide äravõtmist ja füüsilist kinnihoidmist.
- Väärkohtlemise kogemine ja vanemate vahelise vägivalla pealtnägemine võib mõjutada laste toimetulekut koolis. Lastel võivad tekkida probleemid õppimisel ja tunnis õpetaja jälgimisel. Nad võivad vältida teiste lastega suhtlemist või olla hoopis agressiivsed teiste suhtes.

METOODILISI SOOVITUSI:

Küsimused aruteluks 1-3 klassi õpilastega:

- 1) Milliseid tervisehädasid võib põhjustada kaklemine, peksmine, nügimine, lükkamine?
- 2) Kas solvamine, narrimine, inetute hüüdnimede panemine võib inimese tervist rikkuda?
- 3) Kas unetus ja liigsöömine võivad olla narrimise tagajärg?
- 4) Mida teha kui sind kiusatakse?
- 5) Mida tuleks teha kui näed kiusamist pealt?

Küsimused aruteluks 4.-6. klassi õpilastega:

- 1) Milliseid tagajärgi tervisele võib põhjustada füüsiline vägivald? Too näiteid.
- 2) Milliseid tagajärgi tervisele võib põhjustada vaimne vägivald? Too näiteid.
- 3) Kuidas vägivalda kogunud inimese suhted teiste inimestega saavad mõjutatud?
- 4) Kuidas vanemate vahelise vägivalda pealtnägemine võib mõjutada laste toimetulekut koolis?

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega:

- 1) Kuidas kogetud vägivald mõjutab inimese edaspidist elu ka peale vägivalda lõppemist? Too näiteid.
- 2) Millised on füüsilise ja vaimse väärkohtlemise mõjud tervisele. Too näiteid.
- 3) Kas väärkoheldud inimene võib ka ise vägivallatsejaks muutuda?
- 4) Kuidas pidevad peretülid ja vägivald perekonnas kahjustavad laste õppimist ja käitumist koolis?
- 5) Kas perevägivalda talunud ema julgeb alati oma last kaitsta?

JUHTUM ARUTELUKS

10-aastane Sander kelgutab maja ees künka otsas. Kui ta tuppa tuli, oli kelk katki, püksid lõhki ning marrastused käe ja põse peal.

- 1) Mis võis Sandriga juhtuda?
- 2) Kas sinuga juhtunud ebameeldivatest juhtumitest tuleks vanematele rääkida?
- 3) Kas pahategu on mõtet varjata?
- 4) Kas hea sõbra pahateo varjamine on tõelise sõbra kohustus?

JUHTUM ARUTELUKS

8-aastane Meelis ei taha koolis klassikaaslastega suhelda, ta ei oska eriti kirjutada ega lugeda. Ta on väikest kasvu, kõhn ja tal on tihtipeale määrdunud riided seljas.

Küsimused:

- 1) Millist nõu annaksid Meelisele?
- 2) Kas võtaksid Meelise oma sõbraks?
- 3) Kuidas leida endale sõpru?

JUHTUM ARUTELUKS

Tõnis tuli hommikul kooli ning tal oli käsivarte ja kaela peal erineva kujuga punakaid plekke. Kui õpetaja temalt küsis verevalumite kohta, siis väitis Tõnis, et kukkus.

Küsimused:

- 1) Mis võis Tõnisega juhtuda?
- 2) Keda võiks Tõnis usaldada?
- 3) Kas vaikimine ja ära kannatamine on vägivalla puhul õige käitumine?

JUHTUM ARUTELUKS

5. klassis käiv Karoline on saanud noomida kaasõpilaste kiusamise eest. Ühel päeval, kui Karoline väiksemat tüdrukut lõi, lubas õpetaja tema vanemad koolid kutsuda. Selle peale hakkas tüdruk härdalt nutma, lubas mitte kedagi enam lüüa ja palus, et õpetaja mingil juhul vanematele löömisest ei räägiks.

Küsimused:

- 1) Kas Karoline töotusi võiks uskuda?
- 2) Miks kartis Karoline vanematele teatamist?
- 3) Mida peaksid tegema kiusatud väikesed tüdrukud?
- 4) Kas Karoline võis õpetajale „oma naha päästmiseks“ ka luisata?

JUHTUM ARUTELUKS

15-aastane Keiu on kolmel korral kodust ära jooksnud ning ööbinud sõbranna juures. Ta tunneb, et ei taha koju minna. Kasuisa on tihti purjus, alandab ja ähvardab ema, vahel ka Keiut. Teinekord aga kiidab tema ilu ja kipub kallistama. Mõnikord tunneb Keiu kodus olles lausa hirmu selle ees, mis võib juhtuda.

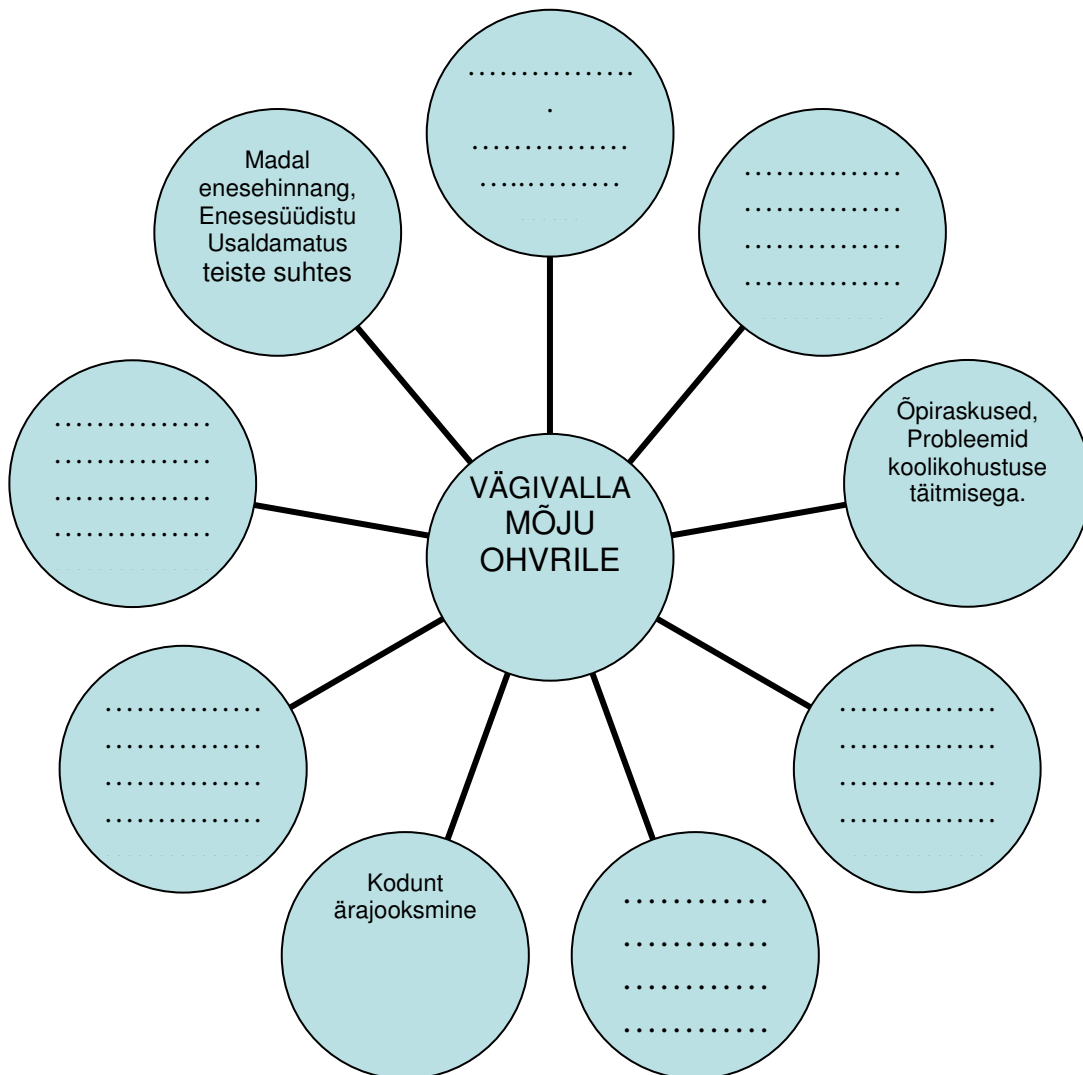
Küsimused:

- 1) Kellele võiks Keiu oma murest rääkida?
- 2) Kui oleksid Keiu sõber, millist nõu talle annaksid?
- 3) Millised võivad olla laste probleemid, et nad eelistavad kodunt ära joosta?
- 4) Kas sellele loole on ka positiivset lahendust?

TÖÖLEHT Vägivalla mõju ohvrile

Täienda joonist.

Millised võivad olla väärkohtlemise mõjud ja tagajärjed?

8. Müüdid perevägivalda kohta

Vägivald, ükskõik kas see toimub kodus või tänaval (nt vägistamine), on tihti seotud ühiskonnas levinud väärte arusaamistega (nn müüdid) ja ohvrit süüdistavate hoiakutega. Müüdid vähendavad toimepanija vastustust, pärsivad ohvri valmisolekut abi otsida ning võimaldavad vägivallal jätkuda. Tagamaks inimõigusi ja ennetamiseks ning tõkestamiseks vägivalla toimumist on oluline endale teadvustada ja kummutada vägivallada õigustavad, vabandavad ning väärtalt seletavad arusaamad nii enda mõtlemises kui ka laiemalt ühiskonnas.

Ohver ise provotseeris vägivallada, ta on selle ära teeninud.

Sageli süüdistatakse ohvrit (naist, last) vägivalla provotseerimises või "vales" käitumises, mis annab vägivallatsejale justkui õiguse end ohvri peal (füüsiliselt) välja elada ja teda „karistada“. Selline väärarusaam aitab õigustada vägivalla kasutamist ning vähendada vägivallatseja vastutust. Ükskõik kuidas ka ohver ei käitu, ei anna see õigust tema suhtes vägivallada kasutada.

Perevägivald on pere siseasi, sinna ei ole õigust sekkuda.

Arvamus, et kõik, mis peres toimub, on pereliikmete enda asi ja väljaspool olevad inimesed ei tohi sellesse sekkuda, takistab oluliselt perevägivalda kaotamist. Kodu ja perekonna puutumatus kehtib seni, kuni ei rikuta perekonnale omistatud usaldust olla toeks ja hoolitseda lähedaste eest. Peresisesed suhted peavad vastama ühiskonnas levinud väärtustele, seadustele ja kommetele. Pereliikme suhtes vägivalla kasutamine on tõsine inimõiguste ja seaduste rikkumine, see ei ole enam pere siseasi, vaid ühiskondlik probleem, millesse peab sekkuma.

Kui ohvril ei ole nähtavaid vigastusi, siis ei saa vägivald ka tõsine olla.

Ohvri vigastused ei ole vägivalla tõsiduse näitajaks. Vägivallada kogunud naised tunnistavad, et pidev hirmutamine, alandamine ja manipuleerimine on palju raskemini talutav ja kahjustav kui löömine. Pealegi domineerib vägivalldse suhtes emotsionaalne vägivald, füüsilist vägivallada ei pruugi alati esineda.

Korralikes peredes ei ole perevägivalda, vägivallada esineb ainult vaeste, töötute ja alkoholiprobleemidega inimeste peres.

Ehkki mõnedes uuringutes on ilmnenu, et vaesemates peredes esineb rohkem vägivallada, ei ole vaesus ja töötus vägivalla riskitegurid, vaid pigem lisa pingesallikad, mis eeldavad täiendavaid toimetulekuoskusi. Kuigi politsei- ja kiirabitöötajad puutuvad rohkem kokku selliste vägivallajuhtumitega, kus vägivallatseja või ka ohver on tarvitanud alkoholi, on vale pidada alkoholi vägivalla põhjustajaks. Vägivallada tarvitanud isikud võivad olla vägivalldse ka kainenena. Vägivalldse inimese suhtumine ning hoiakud partnerisse on ka alkoholi tarvitamata samasugused.

Uuringute ja naiste varjupaikade kogemuste kohaselt toimub vägivallada ka majanduslikult hästi toimetulevates peredes, kus ei ole sõltuvusainete tarvitamisega probleeme. Sellistes peredes aset leidev vägivald jõuab harva ametnikeni.

Vägivalldse mehed on vaimselt haiged, nad ei suuda kontrollida oma viha ega vägivalldust.

Vägivallada võivad kasutada ka vaimselt terved, haritud ja tööalaselt edukad mehed, kes käituvad väljaspool kodu võõraste inimestega väga vaoshoitult, viisakalt ja lugupidavalt. Ka oma naise suhtes võivad nad seltskonnas viibides hoolitsust välja näidata, kuid kodus kasutavad vägivallada, kuna tunnevad õigust domineerida ja kontrollida oma naist. Vägivalldse mehed suudavad vajadusel valitseda oma negatiivseid tundeid ja impulsse.

Kui naine lahkub vägivalldsest suhtest, siis lõpeb ka vägivald.

Vägivald ei lõpe paari lahkuminekuga! Väga tihti jätkub vägivald (eelkõige psühholoogiline vägivald ja kontrolliv käitumine, aga ka füüsiline vägivald) ka pärast suhte lõpetamist. Kusjuures on täheldatud, et lahkumineku ajal võivad vägivaldajuhtumid sagedeneda ning muutuda tõsisemaks.

Vägivald lõpeb, kui mees ja naine kolivad kokku, abielluvad või saavad lapse.

Kui suhtes on ette tulnud vägivalda sõbrustamise või "käimise" ajal, jätkub see ka koos elades või siis, kui perre sünnib laps. Kokku kolimine võib anda vägivaldasele kindlustunde naise „omamise“ suhtes, mistõttu enam ei varjata oma vägivaldsust. Kui mees on tarvitanud korra vägivalda, ületab ta vägivaldaga kasutamise seotud vaimse piiri.

Olulisemad punktid peatükis

- Vägivallamüüdid on ühiskonnas laialdaselt levinud väärad arusaamad vägivalda toimumisest peres. Vägivallamüüdid süüdistavad ohvrit ja vähendavad vägivaldase vastutust juhtunu ees. Perevägivalda vähendamiseks ja ohvrite aitamiseks on oluline tunda vägivallamüüte ja need ümber lükata.
- Müütide järgi on ohver ise süüdi vägivallas, kuna ta käitub „valesti“ ja väärrib seetõttu „karistamist“. Ükskõik kuidas ohver käitub, ei õigusta see vägivaldaga kasutamist tema suhtes.
- Müütide järgi on vägivald pere siseasi, kuhu ei ole õigust kellelgi väljastpoolt sekkuda. Nende uskumuste kohaselt toimub vägivald ainult vaeste ja alkoholi sageli tarvitavate inimeste kodus. Tegelikult võib toimuda vägivald igasugustes peredes, nii vaesemates kui ka jõukamates ning inimene võib olla vägivaldne ka kaine peaga.

METOODILISI SOOVITUSI:

Küsimused aruteluks 1-3 klassi õpilastega:

- 1) Kas peksa saanud laps võis olla ise süüdi, näiteks narris? Kas sellistel puhkudel on peksmine õigustatud?
- 2) Kas peretülisid ja vägivalda võib esineda nii rikastes kui vaestes peredes?
- 3) Kas võib nii olla, et inimene töö, koolis või tänaval käitub kenasti aga kodus vanemate ja lastega on vägivaldne?

Küsimused aruteluks 4.-6. klassi õpilastega:

- 1) Kas võib uskuda vägivaldse väidet, et ohver on ise süüdi? Kas sellisel puhul on vägivald ohvri suhtes õigustatud?
- 2) Kas perevägivald on naabritel õige sekkuda? Kuidas saavad naabrid aidata vägivald ohvrit?
- 3) Kas usud väidet, et korralikes peredes perevägivalda ei esine?
- 4) Kuidas on võimalik, et vägivaldne inimene suudab korralikult käituda avalikus kohas, kodus lähedaste keskel muutub aga vägivaldseks?

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega:

- 1) Kummata müüt, et sageli on ohver ise süüdi ja provotseerib tüli ning sellele järgnevat vägivalda. Too näiteid.
- 2) Mida arvad väitest, et perevägivald on pere siseasi, sinna ei ole õigust sekkuda. Too näiteid
- 3) Kas nõustud väitega, et vägivald esineb ainult vaeste, töötute ja alkoholiprobleemidega inimeste peredes? Too näiteid
- 4) Miks vägivaldse käitumisega inimesed suudavad oma negatiivset käitumist avalikus kohas kontrollida, kodus aga mitte?
- 5) Kas perevägivald lõpeb alati siis, kui vanemad lahutavad?

TÖÖLEHT Müüdid perevägivalda kohta

Täida tabel.

Tee ristike õige vastuse juurde ja põhjenda oma seisukohta.

VÄIDE	JAH	EI
1. Ohver ise provotseerib vägivalda, ta on selle ära teeninud Põhjenda valikut		
2. Perevägivald on pere siseasi, sinna ei ole õigus sekkuda Põhjenda valikut		
3. Kui ohvril ei ole nähtavaid vigastusi, siis ei saa vägivald ka tõsine olla Põhjenda valikut		
4. Korralikes peredes ei ole perevägivalda, vägivalda esineb ainult vaeste, töötute ja alkoholiprobleemidega inimeste peres Põhjenda valikut		
5. Vägivaldsed mehed on vaimselt haiged, nad ei suuda kontrollida oma viha ega vägivaldsust Põhjenda valikut		
6. Kui naine lahkub vägivaldsest suhtest, siis lõpeb ka vägivald Põhjenda valikut		
7. Vägivald lõpeb, kui mees ja naine kolivad kokku, abielluvad või saavad lapse Põhjenda valikut		

9. Vägivaldsest suhtest hoidumine

Tavaliselt algavad kõik paarisuhted armastusega. Partneri vägivaldsus tuleb esile aga aja jooksul. Näiteks võivad vägivaldsed noormehed olla suhte alguses isegi ülemäära hoolitsevad, tütarlast jumaldavad ning soovivad peatset ühtekolimist või kihlumist. Noormehe suhtumises ja käitumises võib esineda kontrollivajadusele, omanditundele ning vägivallale viitavaid märke, kuid tütarlaps ei pruugi neid tähele panna või neid selliselt mõista⁶⁸.

Järgnev loetelu kirjeldab märke, mis võivad viidata vägivalla algamisele paarisuhtes.

- Partner on armukade. Armukadedus ei ole suunatud mitte ainult sinu vastassoost tuttavate, vaid ka sinu sõprade ja sugulaste vastu.
- Ta tunnistab, et ta ei suuda elada ilma sinuta ja ainult sina suudad ta õnnelikuks teha. Ta soovib, et sa pühenduksid ainult temale.
- Ta uurib pidevalt, kus sa käid ja kellega suhtled. Ta tahab, et sa tuleksid koolist või töölt täpselt õigel ajal. Ta küsib su suhtlusvõrgustike kasutajakonto ja meiliaadresside parooli.
- Ta paneb sind tundma, et oled süüdi või eksinud ja pead talt millegi pärast andeks paluma. Temaga olles sa tunned, et ei tee midagi õigesti.
- Ta ei arvesta sinu soovide, arvamuste ega tunnetega. Talle ei meeldi sinu teistsugune arvamus. Ta usub, et ainult temal on õigus. Sa kardad tema kuuldes oma arvamust avaldada.
- Ta süüdistab alati teisi või sind, kui ilmneb mõni probleem. Sul on hirm, kui ta vihastub.
- Ta kohtleb sind jämedalt. Ta solvab ja alandab sind. Ta kasutab sinu suhtes füüsilist jõudu või ähvardab sind sellega. Ta lõhub vihahoos esemeid.

Täiskasvanud inimesed ei muutu äkki vägivaldseks. Vägivalla ohumärgid ilmnevad tema käitumises juba varem - juba esimestel kohtingutel. Vägivaldsesse suhtesse jäämise vältimiseks on tähtis need märgid ära tunda.

Armastusega ei ravi vägivaldsust! Vägivallatsejat saavad aidata ainult vastava väljaõppe saanud spetsialistid ja sedagi siis, kui vägivallatseja ise soovib muutuda.

Olulisemad punktid peatükis

- Vägivaldsest suhtest hoidumiseks on oluline tunda vägivallale viitavaid märke.
- Vägivallatseja ei pruugi olla suhte alguses sugugi vägivaldne, ent ta võib näidata välja ülemäära hoolitsust, kiirustada suhte arenguga ja soovida peatset kokkukolimist.
- Tähelepanelikuks võiks teha see, kui su partner küsib pidevalt, kus sa käid ja kellega suhtled, näitab välja armukadedust sinu sõprade suhtes ning kritiseerib su tegemisi ja suhteid.
- Partneri muutumisele vägivaldseks võib viidata ka see, kui ta paneb sind pidevalt tundma end süüdi, tekitab sinus hirmutunnet ja kohtleb jõhkralt.

METOODILISI SOOVITUSI:

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega

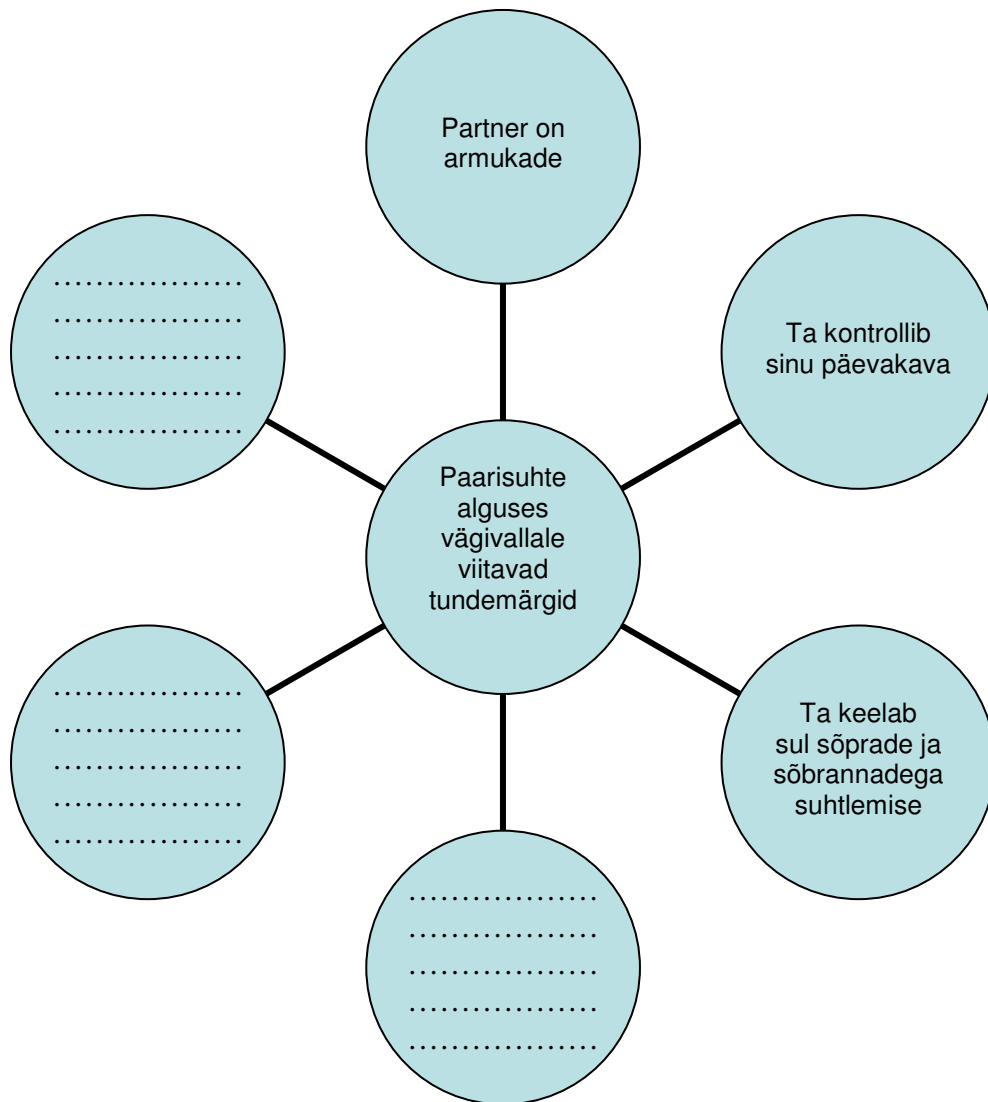
- 1) Millised võivad olla tulevasele vägivaldsusele viitavad märgid suhte alguses?
- 2) Kas usud, et armastus võib muuta vägivaldset meest?
- 3) Miks armukadedus ja armastus ei sobi kokku?
- 4) Miks liigne jumaldamine suhte alguses võib lõppeda suhte lõpus vägivallatsemisega?

⁶⁸ Vägivaldsest suhtest hoidumise ja lahkumise kohta loe veel: Perttu, S. Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R., Särkkälä, P. (2001). Ava Silmad! Käsiraamat vägivallale kogunud naistele. <http://www.hotpeachpages.net/lang/speak/paanavausVIRO.pdf>

TÖÖLEHT Vägivaldsest suhtest hoidumine

Täida tabel.

Millised võivad olla vägivaldale viitavad tundemärgid paarisuhte alguses?

TÖÖLEHT

Vägivaldsest suhtest hoidumine

Millal astuksid sina mängust välja? Miks? Kujutle, et jutt käib sinu vennast/õest või sõbrast/sõbrannast. Millal oleks tal sinu arvates aeg mängust välja astuda?

1. Sa kohtad peol neidu/noormeest, kes sulle meeldib. Ta heidab sulle sageli pilke, naeratab. Sa naeratud talle vastu.
2. Kahe nädala pärast kohtad sa sama neidu/noormeest bussis. Te vestlete ja ta küsib su telefoninumbrit.
3. Järgmisel päeval saadab ta sulle SMS-i ja kutsub kinno.
4. Te hakkate kohtamas käima. Ta tahab sinuga peaaegu iga päev kokku saada, saadab sulle sageli lähedaid mobiilisõnumeid.
5. Ta helistab sulle mitu korda päevas ja uurib, kus sa oled, mida sa teed ja kes veel sinuga koos on.
6. Ta saab järjest sagedamini pahaseks, kui sa ilma temata oma sõprade/sõbrannadega väljas käid. Ta kahtlustab, et sa kohtud sel ajal teiste neidude/noormeestega. Ta uurib üksikasjalikult, mida sa ilma temata tegid ja kahtlustab sind aeg-ajalt valetamises.
7. Ta räägib sinu sõpradest/sõbrannadest halvasti ja ei soovi, et sa nendega kokku saad.
8. Te tülitsete sellepärast, aga veidi hiljem käitub ta väga kenasti, vabandab ja teeb sulle isegi kingitusi.
9. Mõnda aega on teil kõik väga ilus. Ainult sinu parimat sõpra/sõbrannat ei seedi ta üldse. Ta nimetab teda napakaks ning selleks, et oma neidu/noormeest mitte vihastada, katsud sa sõbrast eemale hoida.
10. Pinged teie suhtes kasvavad jälle. Ta on väga armukade, ta mossitab isegi selle üle, kui sa oma klassi tüdrukute/poistega tänaval juttu ajad.
11. Ta ütleb, et sa oled tema poiss/tüdruk ja ei tohi seetõttu ilma temata väljas käia. Ta ütleb, et jätab su maha, kui sa seda teed.
12. Sa lähed ikkagi ilma temata koolipeole. Pärast pidu ootab ta sind. Ta on väga vihane ja annab sulle kõrvakiilu.
13. Hiljem saadab ta sulle mobiilisõnumi, vabandab ja lubab, et seda ei juhtu enam kunagi.

10. Juhiseid õpilastele, kes kannatavad kodus vägivalda all

Igasugune väärkohtlemise kogemine või teiste pereliikmete vägivalda pealt nägemine avaldab kahjulikku mõju lapsele. Mitte ükski laps ei ole seda väärt, et elada ebaturvalises kodus. Järgnevalt on toodud näpunäited vägivalda kogenud lapsele.

- Kui keegi teine pereliige sind söimab, alandab või lööb sind, siis tea, et sina ei ole selles süüdi. Isegi kui sul juhtus midagi või sa käitusid valesti (nt löhkusid talle kuuluva eseme, valetasid), siis see ei anna teisele õigust sinuga vägivaldselt käituda.
- Kui sa kuuled või näed pealt vägivalda oma vanemate vahel, siis sina ei ole selles süüdi ega vastutav, isegi kui tüli algas sinuga seotud asjaolust (nt sinu hinded).
- **Sina ei ole teise inimese vägivaldse käitumise põhjus. Põhjus peitub temas endas.**
- Sa väärivad, et sinusse suhtutakse lugupidamisega ja sinu õiguste ja tunnetega arvestatakse.
- **Ära jää oma murega ükski. Räägi sellest inimesele, keda usaldad.** Kui su perekonnas ei ole sellist inimest, siis pöördu mõne täiskasvanu poole, keda tunned, et võid usaldada (nt vanavanem, tädi-onu, sõbra ema-isa). Sa võid rääkida või küsida nõu õpetajalt, sotsiaalpedagoogilt või koolipsühholoogilt. Isegi kui inimene, kellele usaldad oma mure, ei oska pakkuda lahendusi su olukorrale, aitab probleemi ärarääkimine tunda sul end kergemalt.
- **Anonüümselt saad nõu küsida** mitmetelt telefoninumbritelt (vt artikli lõpus).
- Kui sul on vigastusi, siis pöördu (kooli)arsti juurde ning räägi, mis juhtus.
- Sul on õigus kutsuda politsei, kui tunned tõsist hirmu oma kodus toimuva vägivalda pärast.

Olulisemad punktid peatükis

- Pea meeles, et sina ei ole süüdi, kui keegi sind söimab, alandab või lööb. Sa ei ole süüdi ka selles, kui vanemad omavahel tülitsevad või kasutavad vägivalda.
- Kui sinuga midagi sellist juhtub, otsi abi. Räägi inimesega, keda usaldad.
- Sa võid helistada abitelefonile, pöörduda õpetaja, psühholoogi või arsti poole.
- Helista politseisse, kui tunned tõsist hirmu kodus toimuva vägivalda pärast.

METOODILISI SOOVITUSI:

Küsimused aruteluks 1-3 klassi õpilastega:

- 1) Kas laps on süüdi, kui vanemad omavahel tülitsevad?
- 2) Kas pereliikmed tohivad üksteist sõimata, solvata või lüüa?
- 3) Kuidas tuleb tülisid lahendada?
- 4) Kas kodus toimunud vägivallast tuleb rääkida teistele inimestele, kes saaksid sind aidata?
- 5) Kas laps võib kutsuda politsei, kui tunneb tõsist hirmu kodus toimuva vägivalla pärast?

Küsimused aruteluks 4.-6. klassi õpilastega:

- 1) Kas probleeme perekonnas peab lahendama läbi karjumise, sõimamise, pilkamise ja löömise või saab ka teisiti? Too näiteid.
- 2) Kui sa oled teinud pahandust, kas siis on õigustatud sinu peale karjumine ja sinu löömine? Too näiteid.
- 3) Kas lapsed võivad olla vanemate tülide põhjustajad? Too näiteid.
- 4) Kas koduvägivallast tuleb rääkida teistele inimestele, kes saaksid sind aidata?
- 5) Kas laps võib kutsuda politsei, kui tunneb tõsist hirmu kodus toimuva vägivalla pärast?

Küsimused aruteluks 7.-9. klassi õpilastega:

- 1) Kas perevägivalda tuleb taluda iga hinna eest, et kaitsta perekonna „head nime“? Too näiteid.
- 2) Kas on õige taluda olukordi, kui keegi sind sõimab, alandab või lööb, isegi siis kui oled teinud midagi halba? Too näiteid.
- 3) Kas laps peab tundma ennast süüdi, kui vanemad tülitsevad?
- 4) Kas perevägivalla puhul väljastpoolt abi otsimine on nõrkuse või tugevuse märk?
- 5) Kas perevägivalla korral politseisse pöördumine ”häbistab kogu perekonda“?

11. Juhised õpetajale, kuidas aidata vägivalda kogunud õpilasi

Vägivallaprobleemiga kodudes puudub tihti inimene, kes räägiks lapsele vägivalda ebamoraalsusest ning tutvustaks inimese õigust turvalisele elule. Samuti ei pruugi seal leiduda inimest, kellelaga laps saaks arutada vägivaldaga seotud tundeid ja mõtteid ning kellelt paluda abi. Lapse abistamine on väga oluline vägivallatsükli peatamiseks. Lapsele on tähtis, et ta võib kellelegi loota, näiteks õpetajale või kooli tugitöötajale. Kooliõpetajad on sageli ainukesed täiskasvanud väljaspool kodu, kes märkavad väärkoheldud last ning saavad pakkuda talle abi.

- **Kui te näete, et lapsel on mure, julgustage teda rääkima.** Valige vestluseks privaatne koht ja hetk, kui teil või lapsel on aega.
- Laps ei pruugi kohe öelda, et tema mure on seotud vägivaldaga kodus. Kui laps tunneb, et täiskasvanu on usalduslik, sõbralik ja toetav, siis avab ta end tõenäolisemalt.
- Ärge survestage last avameelseks vestluseks. Pealekäimine võib last ehmatada ja usaldusliku suhte tekkimist kahjustada. Laps räägib siis, kui ta on selleks valmis.
- Kui laps hakkab rääkima, siis ärge segage vahele. Laske lapsel lõpuni rääkida. Kuulake empaatiliselt.
- **Ärge kritiseerige last või teisi pereliikmeid.** Hoolimata vägivallast, armastavad lapsed siiski oma vanemaid ja ei soovi neile halba. Ärge tehke lapsele etteheiteid tema käitumise suhtes.
- **Kinnitage lapsele, et tema ei ole süüdi. Tunnustage last julguse eest juhtunu ära rääkida.**
- **Ärge edastage lapselt saadud informatsiooni ilma tema loata mitte kellelegi.** Kui te tunnete vajadust vestelda vanemaga, teavitada juhtunust ametkondi (nt lastekaitsetöötajat) või kaasata mõni spetsialist koolist (nt sotsiaalpedagoog, psühholoog), siis rääkige sellest kindlasti enne lapsega.
- Kui lapsel on füüsilisele vägivaldale viitavaid märke (nt verevalumid, kriimustused, haavad), siis saatke laps (kooli)arsti juurde, kes saab vigastused fikseerida ja anda vajadusel abi. Teatage sellistest juhtumitest lastekaitse- või politseisse. Eesti seaduste järgi on igal inimesel (sh õpetajal) kohustus teatada abivajavast või hädaohus olevast lapsest lastekaitse- või sotsiaaltöötajat või politseid ([vt abivajavast lapsest teatamise juhendit](#) ja [juhendmaterjali perevägivalda vähendamiseks ja ennetamiseks](#)).

Olulisemad punktid peatükis

- Vägivallada kogunud lapsel ei ole sageli kellelegi oma murest rääkida. Õpetajad võivad olla ainukesed täiskasvanud, kes võivad sellist last märgata ja teda aidata.
- Õpetajal on kohustus teatada, kui ta märkab abivajavat (väärkoheldud) last.
- Julgustage last rääkima oma murest. Olge empaatilised ja toetavad. Ärge kritiseerige lapse või vägivallatseja käitumist.
- Ärge rääkige lapselt kuulnud lugu edasi näiteks kooli tugitöötajaga ilma lapsega enne arutamata.
- Kui lapsel on vigastusi, siis saatke ta arsti juurde.

12. Abi andvad organisatsioonid

Lasteabi nõuandetelefon 116 111 on üleriigiline tasuta lühiliin, millele võib teatada abivajavast lapsest ning kust saavad lapsed, noored, lapsevanemad või teised täiskasvanud vajadusel nõustamist.

Tugitelefon 1492 on üleriigiline lühinumber füüsilist, vaimset, majanduslikku ja/või seksuaalset vägivalda kogunud naistele ja nende lähedastele. Kõnedele vastatakse praegu iga päev kella 10.00-18.00.

Politsei lühinumber on **110**.

Hädaabinumber on **112**.

Riikliku ohvriabi lühinumber on **16106**, e-post ohvriabi@ensib.ee

Naiste varjupaigad

Eestis on praegu 10 naiste varjupaika, mis pakuvad vägivalda kogunud naistele ja nendega koos olevatele lastele:

- turvalist peavarju pärast vägivallajuhtumit või vägivallaohu korral;
- psühholoogilist nõustamist;
- abi ametiasutustega (nt politsei, kohus, sotsiaalamet) suhtlemisel;
- õiguslast informatsiooni ja juriidilist nõustamist;
- tuge vägivaldsest suhtest väljumisel ja eluga edasi minemisel.

Varjupaikade telefonid vastavad ööpäevaringselt, nende kontaktandmed leiab veebilehelt www.naisteliin.ee .

Olulisemad punktid peatükis

- Lapsed võivad helistada mure korral (nt vägivalla kogemine) lasteabi telefonile 116 111.
- Vägivald kogunud naised koos lastega saavad abi ja nõu naiste varjupaikadest üle Eesti, samuti võivad nad helistada tugitelefonile 1492.
- Vägivallarünnaku või sellega ähvardamise korral telefonil 110.

LISAD

LISA 1

Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni 18.12.1979

välisleping nr 22 jõustumiskuupäev 19.01.1992

Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta

Vastu võetud 18. detsembril 1979. a.

Käesolevast konventsioonist osavõtvad riigid, arvestades, et Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri on taaskinnitanud usku inimese põhiõigustesse, inimisiksuse väärikusse ja väärtustesse ning meeste ja naiste võrdõiguslikkusse;

arvestades, et inimõiguste ülddeklaratsioon kinnitab, et diskrimineerimine on lubamatu, ning kuulutab, et kõik inimesed sünnivad vabadena ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt ning et igal inimesel peavad olema kõik selles deklaratsioonis väljakuulutatud õigused ja vabadused ilma igasuguse vahetegemiseta, sealhulgas vahetegemiseta soo järgi;

arvestades, et rahvusvahelistest paktidest osavõtvatel riikidel lasub kohustus tagada meestele ja naistele võrdne õigus kasutada kõiki majanduslikke, sotsiaalseid, kultuurilisi, kodaniku- ja poliitilisi õigusi;

pidades silmas rahvusvahelisi konventsioone, mis on sõlmitud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja spetsialiseeritud asutuste egiidi all, et kaasa aidata meeste ja naiste võrdõiguslikkusele;

võttes samuti arvesse resolutsioone, deklaratsioone ning soovitusi, mida Ühinenud Rahvaste Organisatsioon ja spetsialiseeritud asutused on vastu võtnud meeste ja naiste võrdõiguslikkusele kaasaaitamiseks;

olles mures seetõttu, et nendele erinevatele dokumentidele vaatamata esineb endiselt naiste märkimisväärset diskrimineerimist;

pidades meeles, et naiste diskrimineerimine rikub võrdõiguslikkuse ja inimväärikuse austamise põhimõtet, takistab naiste meestega võrdset osalemist oma riigi poliitilises, ühiskondlikus, majandus- ja kultuurielus, pidurdab ühiskonna ja perekonna heaolu kasvu ning raskendab naiste võimaluste täiuslikku avamist oma riigi ja inimkonna hüvanguks;

olles mures seepärast, et vaestes oludes on naistel kõige raskem toiduaineid, arstiabi, haridust, utsealast ettevalmistust ja tööd saada, samuti muid vajadusi rahuldada;

olles veendunud, et võrdsusel ja õiglusel rajaneva uue majanduskorra kehtestamine aitab oluliselt kaasa meeste ja naiste võrdõiguslikkuse tagamisele;

rõhutades, et meeste ja naiste õiguste täielikuks realiseerimiseks on vajalik apartheidi, iga liiki rassismi, rassilise diskrimineerimise, kolonialismi, neokolonialismi, agressiooni, välismaise okupatsiooni ja ülemvõimu ning riikide siseasjadesse sekkumise likvideerimine;

kinnitades, et rahvusvaheline rahu ja julgeoleku kindlustamine, rahvusvaheline pingelõdvenemine, kõigi riikide koostöö olememata nende sotsiaalsest ja majanduslikust süsteemist, üldine ja täielik desarmeerimine, eriti tuumadesarmeerimine range ja efektiivse rahvusvahelise kontrolli all, õigluse, võrdsuse ja vastastikuse kasu printsiipide juurdumine riikidevahelistes suhetes ning koloniaalike või välismaise okupatsiooni all olevate rahvaste enesemääramise ja sõltumatuse õiguse realiseerimine, samuti riikide suveräänsuse ja territoriaalset terviklikkuse austamine aitavad kaasa sotsiaalsele progressile ja arengule ning soodustavad selle tulemusena meeste ja naiste täieliku võrdsuse saavutamist;

olles veendunud selles, et riigi täielik areng, kogu maailma heaolu ja rahuüritus nõuavad, et naised osaleksid kõigis valdkondades maksimaalselt ja võrdselt meestega;

arvestades, et naised annavad perekonna heaolu saavutamisse ja ühiskonna arengusse suure panuse, mida pole senini vääriliselt hinnatud, arvestades emaduse sotsiaalset tähendust ning mõlema vanema osa perekonnas ja laste kasvatamisel ning tõdedes, et naiste osa soo jätkamisel ei tohi põhjustada diskrimineerimist, sest laste kasvatamine nõuab meeste ja naiste ning kogu ühiskonna ühist vastutust;

pidades meeles, et meeste ja naiste täieliku võrduse saavutamiseks on vaja muuta nii meeste kui ka naiste traditsioonilist osa perekonnas ja kogu ühiskonnas;

olles kindlalt otsustanud ellu viia põhimõtted, mis on sätestatud deklaratsioonis naiste diskrimineerimise likvideerimise kohta ning rakendada abinõusid sellise diskrimineerimise likvideerimiseks kõigis tema vormides ja ilmingutes; on kokku leppinud alljärgnevas:

I osa

1. artikkel

Käesolevas konventsioonis tähendab mõiste "naiste diskrimineerimine" mis tahes vahede või erandite tegemist või piiranguid soo järgi, mille eesmärgiks on luua olukord, kus inimõiguste ja põhivabaduste olemasolu naistel tunnistatakse vähem või üldse mitte, kus naistel on vähem võimalusi või puuduvad võimalused kasutada või realiseerida inimõigusi ja põhivabadusi poliitikas, majanduses, sotsiaal-, kultuuri-, tsiviil- või mis tahes muus valdkonnas meeste ja naiste võrdõiguslikkuse alusel olenemata nende perekonnaseisust.

2. artikkel

Osavõtvad riigid mõistavad hukka naiste diskrimineerimise kõigis selle vormides, lepivad kokku, et nad hakkavad viivitamatult kõigi võimalike vahenditega ellu viima naiste diskrimineerimise likvideerimisele suunatud poliitikat ning kohustuvad selleks:

(a) võtma meeste ja naiste võrdõiguslikkuse põhimõtte oma riikide põhiseadustesse või muudesse vastavatesse seadustesse, kui seda pole veel tehtud, ning kindlustama seaduste ja teiste vahendite abil selle põhimõtte praktilise elluviimise;

(b) kehtestama vastavad seadusandlikud ja muud meetmed ning vajaduse korral ka sanktsioonid, mis keelavad naiste igasuguse diskrimineerimise;

(c) kehtestama naiste ja meeste õiguste kaitse võrdsetel alustel ning kindlustama riigi kompetentsete kohtute ja teiste riigiasutuste abiga efektiivse kaitse igasuguste diskrimineerimisaktide vastu;

(d) hoiduma mis tahes diskrimineerimisaktidest või -toimingutest naiste suhtes ning tagama, et riigiorganid ja -asutused tegutseksid vastavalt sellele kohustusele;

(e) rakendama kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine mis tahes isiku, organisatsiooni või ettevõtte poolt;

(f) rakendama kõiki vastavaid abinõusid, et ära muuta või tühistada kehtivad seadused, määrused, tavad ja praktika, mis kujutavad endast naiste diskrimineerimist;

(g) tühistama kõik oma kriminaalseadusandluse sätted, mis kujutavad endast naiste diskrimineerimist.

3. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõigis valdkondades, eriti poliitikas, ühiskondlikus elus, majanduses ja kultuuri alal kõiki vastavaid meetmeid, ka seadusandlikke, et tagada naiste igakülgne areng ja progress, et kindlustada neile meestega võrdsetel alustel inimõiguste ja põhivabaduste realiseerimine ja kasutamine.

4. artikkel

1. Osavõtvate riikide poolt ajutiste eriaabinõude rakendamist meeste ja naiste tegeliku võrdõiguslikkuse kiiremaks saavutamiseks ei loeta käesoleva konventsiooni tähenduses diskrimineerivaks, kuid see ei tohi mingil moel kaasa tuua ebavõrdsete või diferentseeritud standardite säilimist; kui võimaluste ja suhtumise võrdsus on saavutatud, tuleb need abinõud tühistada.

2. Kui osavõtvad riigid rakendavad eriaabinõusid emaduse kaitseks, kaasa arvatud käesolevas konventsioonis sisalduvad abinõud, ei loeta seda diskrimineerivaks.

5. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et:

(a) muuta meeste ja naiste käitumise sotsiaalseid ja kultuurilisi mudeleid, et välja juurida eelarvamused ning kaotada tavad ja kogu muu praktika, mis rajanevad ideel, et üks sugu on mittetäisväärtuslik või teisest üle, või ideel, et mehed ja naised peavad täitma stereotüüpseid rolle;

(b) tagada, et kasvatus perekonnas sisaldaks õige arusaamise emadusest kui sotsiaalsest funktsioonist ning tunnistaks meeste ja naiste ühist vastutust oma laste kasvatamise ja arengu eest, kusjuures laste huvid on kõikidel juhtudel domineerivad.

6. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, kaasa arvatud seadusandlikke, et ära hoida igasugune naistega kauplemine ja naiste prostitutsiooni eksploateerimine.

II osa

7. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine riigi poliitilises ja ühiskondlikus elus, eriti kindlustavad nad naistele meestega võrdsel tingimustel õiguse:

a) hääletada kõikidel valimistel ja avalikel referendumitel ning olla valitud kõigisse avalikult valitavatesse organitesse;

b) võtta osa valitsuse moodustamisest ja tema poliitika teostamisest ning olla riiklikel ametikohtades, samuti õiguse teostada kõiki riiklikke funktsioone riigivalitsemise kõigil tasanditel;

c) võtta osa valitsusevälistest organisatsioonidest ja assotsiatsioonidest, mis tegelevad riigi ühiskondliku ja poliitilise elu probleemidega.

8. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et tagada naistele võimalus võrdsel tingimustel meestega ja ilma igasuguse diskrimineerimiseta esindada oma valitsust rahvusvahelisel tasemel ja võtta osa rahvusvaheliste organisatsioonide tööst.

9. artikkel

1. Osavõtvad riigid annavad naistele meestega võrdsed õigused kodakondsuse omandamisel, muutmisel ja säilitamisel. Eriti tagavad nad, et ei abiellumine välismaalasega ega mehe

kodakondsuse muutmise abielu ajal ei tooks automaatselt kaasa naise kodakondsuse muutmist, ei muudaks teda kodakondsuseta isikuks ega sunniks teda võtma mehe kodakondsust.

2. Osavõtvad riigid tagavad naistele võrdsed õigused nende laste kodakondsuse suhtes.

10. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine ja tagada neile meestega võrdsed õigused hariduse valdkonnas, tagades eriti meeste ja naiste võrdsuse alusel:

- (a) ühesugused tingimused elukutse ja eriala valikuks, ühesugused võimalused hariduse ja diplomi saamiseks kõigi kategooriate õppeasutustes maal ja linnas; see võrdsus tagatakse nii koolieelse üld-, eri- ja tehnilise kõrghariduse kui ka iga liiki kutsealase ettevalmistuse osas;
- (b) ühesugused õppeprogrammid, ühesugused eksamid, ühesuguse kvalifikatsiooniga õpetajad, võrdse kvaliteediga kooliruumid ja sisseseade;
- (c) õpetuse kõigilt tasanditelt ja kõigist vormidest meeste ja naiste rolli mis tahes stereotüüpkontseptsiooni kõrvaldamine sel teel, et soodustatakse ühist õpetust ja muid selle eesmärgi saavutamisele kaasa aitavaid õpetamise liike, sealhulgas ka sel viisil, et revideeritakse õppevahendeid ja kooliprogramme ning kohaldatakse õpetamismeetodeid;
- (d) ühesugused võimalused stipendiumide ja muude haridustoetuste saamiseks;
- (e) ühesugused võimalused juurdepääsuks hariduse jätkamise programmidele, sealhulgas ka programmidele kirjaoskuse levitamiseks täiskasvanute hulgas ja funktsionaalkirjaoskuse omandamiseks, mille eesmärgiks on võimalikult kiiresti vähendada igasugust vahet meeste ja naiste teadmiste vahel;
- (f) neidude arvu vähendamise, kes kooli ei lõpeta, ning programmide väljatöötamise neidude ja naiste jaoks, kes on enneaegselt koolist lahkunud;
- (g) ühesugused võimalused aktiivselt osaleda spordi- ja kehalise ettevalmistuse üritustes;
- (h) juurdepääsu harivale erinformatsioonile, mis aitab kaasa perekonna tervise ja heaolu tagamisele, sealhulgas informatsioonile ja konsultatsioonidele perekonna planeerimise kohta.

11. artikkel

1. Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine tööhõive valdkonnas ja tagada meeste ja naiste võrdsed õigused, eriti:

- (a) õigus tööle kui kõigi inimeste võõrandamatu õigus;
- (b) õigus ühesugustele tingimustele töölevõtmisel, sealhulgas sellele, et töölevõtmisel kohaldatakse ühesuguseid valikukriteeriume;
- (c) õigus elukutset või tegevusala vabalt valida, õigus ametiredelil tõusta ning olla tööhõivega kindlustatud, samuti õigus kõigile töösoodustustele ja -tingimustele, õigus saada kutsealast ja täiendavat ettevalmistust, sealhulgas ka õigus olla õpilane või saada kõrgema taseme kutsealast ettevalmistust ja regulaarset täiendavat ettevalmistust;
- (d) õigus võrdsele tasustamisele, kaasa arvatud soodustused, võrdsetele tingimustele võrdse töö puhul, samuti võrdsele suhtumisele töö kvaliteedi hindamisel;
- (e) õigus sotsiaalkindlustusele, eriti pensionile mineku või töötaoleku korral, haiguse, invaliidsuse ja vanaduse korral ning muudel töövõime kaotuse juhtudel, samuti õigus palgalisele puhkusele;
- (f) õigus tervisekaitsele ja ohututele töötingimustele, eriti tingimustele soo jätkamise funktsiooni säilitamiseks.

2. Et ära hoida naiste diskrimineerimist abielusoleku või emaduse tõttu ning efektiivselt tagada nende õigust tööle, rakendavad osavõtvad riigid vastavaid abinõusid, et:

- (a) keelata sanktsioonide ähvardusel töölt vallandamine raseduse või rasedus- ja sünnituspuhkuse tõttu ning vallandamisel diskrimineerimine perekonnaseisu tõttu;
- (b) kehtestada palgalised või nendega võrreldavate sotsiaaltoetustega puhkused, kusjuures säilib endine töö- või ametikoht ja sotsiaaltoetus;
- (c) ergutada vajalike täiendavate sotsiaalteenuste osutamist, eriti lasteasutuste võrgu loomise ja laiendamise teel, et vanematel oleks võimalik ühitada perekondlike kohustuste täitmist tööga ja osavõtuga ühiskondlikust elust;
- (d) tagada naistele raseduse ajal eriline kaitse, kui nad teevad selliseid töid, mille kohta on tõendatud, et nad on kahjulikud tervisele.

3. Seadusandlust, mis puudutab käesolevas artiklis käsitletud õiguste kaitset, vaadatakse uute teaduslike ja tehniliste teadmiste valguses perioodiliselt läbi ning vajaduse korral seda revideeritakse, laiendatakse või see tühistatakse.

12. artikkel

1. Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine tervishoiuvaldkonnas ning et tagada meestele ja naistele võrdne juurdepääs meditsiinilisele teenindamisele, eriti selles osas, mis puudutab perekonna planeerimist.

2. Sõltumatult käesoleva artikli 1. lõike sätetest tagavad osavõtvad riigid naistele raseduse, sünnituse ja sünnitusjärgsel ajal vastava teenindamise, samuti raseduse ja rinnaga toitmise ajal vastava toitlustamise, osutades vajaduse korral tasuta teenuseid.

13. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine muudes majanduse ja sotsiaalelu valdkondades ning tagada meestele ja naistele võrdsed õigused, eriti:

(a) õigus perekonnatoetusele;

(b) õigus saada laenu, hüpoteegilaenu ja muid krediite;

(c) õigus osaleda puhkusega seotud üritustes, sporditegevuses ja kõigis kultuurielu valdkondades.

14. artikkel

1. Osavõtvad riigid arvestavad, et maal elavad naised puutuvad kokku eri probleemidega ning etendavad märkimisväärset osa oma perekonna heaolu tagamisel, olles sealhulgas tegevad

mittekaubalistes majandusharudes, ning osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et tagada käesoleva konventsiooni rakendamine maal elavate naiste suhtes.

2. Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine maarajoonides ning tagada, et mehed ja naised võtaksid võrdsuse alusel osa maarajoonide

arendamisest ja saaksid niisugusest arendamisest kasu, ning eriti kindlustavad sellistele naistele õiguse:

(a) kõigil tasanditel osaleda arenguplaanide väljatöötamisel ja realiseerimisel;

(b) kasutada vastavaid meditsiiniteenuseid, sealhulgas informatsiooni ja teenuseid perekonna planeerimise küsimustes;

(c) kasutada vahetult sotsiaalkindlustusprogrammide hüvesid;

(d) saada iga liiki ettevalmistust ning formaalset ja mitteformaalset haridust, kaasa arvatud funktsionaalkirjaoskus, samuti kasutada iga liiki ühiskondlike või põllumajanduslike konsultatiivtalituste teenuseid, eriti oma tehnilise taseme tõstmiseks;

(e) moodustada eneseabistamise grupe ja kooperative, et tagada endale võrdsed majanduslikud võimalused palgatöö või sõltumatu töise tegevuse kaudu;

(f) osaleda igasuguses kollektiivses tegevuses;

(g) saada põllumajanduskrediiti ja -laenu, osaleda turustussüsteemis, omada vastavat tehnoloogiat ning omada võrdset staatust maa- ja agraarreformi korral ning teistele maadele ümberasustamisplaanide korral;

(h) omada nõuetekohaseid elutingimusi, eriti seoses eluaseme, sanitaarteenuste, elektri- ja veevarustuse, samuti transpordi ja sidevahendite kasutamisega.

IV osa

15. artikkel

1. Osavõtvad riigid tagavad naiste ja meeste võrdsuse seaduse ees.

2. Osavõtvad riigid tagavad naistele meestega võrdse tsiviilõigusvõime ja ühesugused võimalused selle realiseerimiseks. Eriti tagavad nad naistele võrdsed õigused lepingute sõlmimisel ja vara haldamisel, samuti võrdse suhtumise kõigi astme kohtutes või tribunalides.

3. Osavõtvad riigid lepivad kokku, et kõik lepingud ja muud mis tahes eradokumendid, mille õiguslikuks tulemuseks on naiste õiguste piiramine, loetakse kehtetuks.

4. Osavõtvad riigid tagavad meestele ja naistele ühesuguse õiguse vabalt liikuda ja elukohta valida.

16. artikkel

1. Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine kõigis abielu ja perekonnasuhteid puudutavates küsimustes ning tagavad sealhulgas meeste ja naiste võrdsuse alusel:

(a) ühesugused õigused abiellumiseks;

(b) ühesugused õigused abikaasat vabalt valida ja abielluda ainult oma vabal tahtel ja täielikul nõusolekul;

(c) ühesugused õigused ja kohustused abielu kestel ja selle lahutamisel;

(d) meeste ja naiste ühesugused õigused lapsevanematena, olenemata nende perekonnaseisust; kõigis lapsi puudutavates küsimustes peavad domineerima lapse huvid;

(e) ühesugused õigused vabalt ja vastutavalt otsustada, kui palju sünnib lapsi ja kui suured on ajavahemikud nende sündimise vahel, ning saada informatsiooni, haridust ja vahendeid selle

õiguse realiseerimiseks;

(f) ühesugused õigused ja kohustused olla eestkostjaks, hooldajaks, volinikuks või lapsendajaks või täita analoogilisi funktsioone, kui see on ette nähtud siseriikliku seadusandlusega, kusjuures kõigil juhtudel peavad domineerima laste huvid;

(g) mehe ja naise võrdsed isikuõigused, sealhulgas õigus valida perekonnanime, elukutset ja tegevusala;

(h) abikaasade võrdsed õigused vara vallata, omandada, hallata, kasutada ja käsutada nii tasuta kui ka tasu eest.

2. Laste kihlumine ja abiellumine on õigustühine ning rakendatakse kõiki vajalikke abinõusid, ka seadusandlikke, et määrata kindlaks abiellumise minimaalvanus ja abielude kohustuslik registreerimine perekonnaseisuaktides.

V osa

17. artikkel

1. Käesoleva konventsiooni täitmise käigu läbivaatamiseks luuakse naiste diskrimineerimise likvideerimise komitee (edaspidi "komitee"). Konventsiooni jõustumise hetkel koosneb see kaheksateistkümnest liikmest, pärast seda, kui konventsiooni on ratifitseerinud või sellega ühinenud kolmekümne viies osavõttev riik, kahekümne kolmest eksperdist, kes on kõrgete moraalsete omadustega ja kompetentsed konventsiooniga hõlmatud valdkonnas. Osavõtvad riigid valivad eksperdid oma riigi kodanike hulgast, kusjuures peetakse silmas õiglast geograafilist jaotust ning erinevate tsivilisatsioonivormide ja peamiste õigussüsteemide esindatust. Ekspertid tegutsevad enda nimel.

2. Komitee liikmed valitakse salajasel hääletamisel osavõtvate riikide poolt nimekirja kantud isikute hulgast. Iga osavõttev riik võib oma kodanike hulgast esitada ühe isiku.

3. Esimesed valimised toimuvad kuus kuud pärast käesoleva konventsiooni jõustumist. Vähemalt kolm kuud enne igakordseid valimisi saadab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär osavõtvatele riikidele kirja ettepanekuga esitada kahe kuu jooksul oma kandidaadid. Peasekretär valmistab ette nimekirja, kuhu on tähestikulises järjekorras kantud kõik sel viisil esitatud kandidaadid ja ära näidatud osavõtvad riigid, kes neid on esitanud, ning esitab selle nimekirja osavõtvatele riikidele.

4. Komitee valimised toimuvad osavõtvate riikide istungil, mille peasekretär kutsub kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni keskasutuses. Kvoorumi moodustavad sellel istungil kaks kolmandikku osavõtvatest riikidest ning komiteesse valitud isikuteks loetakse kandidaadid, kes saavad kõige rohkem hääli ja absoluutse enamuse osavõtvate riikide kohalolevatest ja hääletamises osalenud esindajate häältest.

5. Komitee liikmed valitakse neljaks aastaks. Kuid üheksa esimestel valimistel valitud liikme volitused lõpevad kahe aasta pärast; nende üheksa liikme nimed valib komitee esimees loosiga vahetult pärast esimesi valimisi.

6. Komitee viie täiendava liikme valimine toimub vastavalt käesoleva artikli 2., 3. ja 4. lõike sätetele pärast seda, kui konventsiooni on ratifitseerinud või sellega ühinenud kolmekümne viies riik. Kahe sel viisil valitud liikme volitused lõpevad kahe aasta pärast; nende kahe liikme nimed valib komitee esimees loosiga.

7. Ettenägematute vakantside täitmiseks määrab see osavõttev riik, kelle ekspert on oma töö komitee liikmena lõpetanud, oma kodanike hulgast teise eksperdi tingimusel, et komitee selle heaks kiidab.

8. Komitee liikmed saavad Peaassamblee nõusolekul Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni vahenditest tasu, mille saamise korra ja tingimused kehtestab Peaassamblee arvestades kohustuste tähtsust.

9. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär kindlustab komitee vajaliku personali ja vahenditega, et ta saaks efektiivselt täita oma funktsioone vastavalt käesolevale konventsioonile.

18. artikkel

1. Osavõtvad riigid esitavad Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri kaudu komiteele läbivaatamiseks aruande, mis käsitleb neid seadusandlikke, kohtu-, administratiiv- ja muid abinõusid, mida nad on rakendanud käesoleva konventsiooni sätete täitmiseks, ning sellega seoses saavutatud progressist:

(a) ühe aasta jooksul pärast käesoleva konventsiooni jõustumist kõnealuse riigi suhtes;

(b) pärast seda vähemalt iga nelja aasta järel ja kui seda nõuab komitee.

2. Aruandes võidakse osutada neile teguritele ja raskustele, mis mõjustavad käesolevast konventsioonist tulenevate kohustuste täitmist.

19. artikkel

1. Komitee kehtestab ise oma protseduurireeglid.

2. Komitee valib oma ametiisikud kaheks aastaks.

20. artikkel

1. Komitee korraldab igal aastal istungjärke, mis üldjuhul ei kesta kauem kui kaks nädalat, et vaadata läbi aruandeid, mis on esitatud vastavalt käesoleva konventsiooni 18. artiklile.

2. Komitee istungid korraldatakse reeglina Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni keskasutuses või muus komitee poolt määratud kohas.

21. artikkel

1. Igal aastal esitab komitee majandus- ja sotsiaalnõukogu kaudu Peaassambleele ettekande oma tegevusest ning ta võib teha üldist laadi ettepanekuid ja anda soovitusi, mis põhinevad osavõtvatelt riikidelt saadud aruannete ja informatsiooni analüüsil. Komitee lülitab sellised üldist laadi ettepanekud ja soovitused oma ettekandesse koos osavõtvate riikide märkustega, kui neid on.

2. Peasekretär saadab komitee ettekanded informatsiooniks naiste olukorra komisjonile.

22. artikkel

Spetsialiseeritud asutustel on õigus olla esindatud, kui arutatakse selliseid käesoleva konventsiooni sätete täitmist käsitlevaid küsimusi, mis kuuluvad nende tegevussfääri. Komitee võib teha spetsialiseeritud asutustele ettepaneku esitada ettekandeid konventsiooni täitmise kohta nende tegevussfääri kuuluvatel aladel.

23. artikkel

Miski käesolevas konventsioonis ei riiva mingisuguseid sätteid, mis soodustavad rohkem meeste ja naiste võrdõiguslikkuse saavutamist ning mis võivad olla sätestatud:

a) osavõtva riigi seadusandluses; või

b) mõnes muus selle riigi jaoks kehtivas rahvusvahelises konventsioonis, lepingus või kokkuleppes.

24. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vajalikke siseriiklikke abinõusid, et täielikult realiseerida käesolevas konventsioonis tunnustatud õigusi.

25. artikkel

1. Käesolev konventsioon on avatud allakirjutamiseks kõigile riikidele.

2. Käesoleva konventsiooni depositaariks on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär.

3. Käesolev konventsioon kuulub ratifitseerimisele.

Ratifitseerimiskirjad antakse hoiule Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.

4. Käesolev konventsioon on avatud ühinemiseks kõigile riikidele. Ühinemine toimub ühinemisdokumendi hoiuleandmise teel Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.

26. artikkel

1. Mis tahes osavõttev riik võib igal ajal esitada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile palve käesolevat konventsiooni revideerida.

2. Kui vajalik, võib Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee nimetatud palvega seoses rakendada teatud meetmeid.

27. artikkel

1. Käesolev konventsioon jõustub kolmekümnendal päeval pärast kahekümnenda ratifitseerimiskirja või ühinemisdokumendi hoiuleandmist Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.

2. Iga riigi suhtes, kes ratifitseerib käesoleva konventsiooni või ühineb sellega pärast kahekümnenda ratifitseerimiskirja või ühinemisdokumendi hoiule andmist, jõustub käesolev konventsioon kolmekümnendal päeval pärast selle riigi ratifitseerimiskirja või ühinemisdokumendi hoiuleandmist.

28. artikkel

1. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär võtab vastu ja saadab kõigile riikidele nende klauslite teksti, mida riigid on teinud konventsiooni ratifitseerimisel või sellega ühinemisel.

2. Käesoleva konventsiooni eesmärkidega kokkusobimatu klausel ei ole lubatud.

3. Klausleid võidakse tagasi võtte igal ajal, saates vastava teate Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile, kes teatab sellest kõigile osavõtvale riikidele. Selline teade jõustub selle saamise päeval.

29. artikkel

1. Mis tahes vaidlus kahe või enama osavõtva riigi vahel käesoleva konventsiooni tõlgendamise või kohaldamise suhtes, mis ei ole lahendatud läbirääkimiste teel, antakse ühe poole palvel lahendamiseks arbitraaži. Kui pooltel kuue kuu jooksul arbitraaži korras lahendamise avalduse esitamise päevast ei õnnestu jõuda kokkuleppele arbitraaži korras lahendamise suhtes, võib mis tahes pool anda selle vaidluse Rahvusvahelisse Kohtusse, esitades avalduse vastavalt kohtu statuudile.

2. Iga osavõttev riik võib käesolevale konventsioonile allakirjutamise või selle ratifitseerimise või sellega ühinemise ajal teatada, et ta ei loe ennast seotuks käesoleva artikli 1. lõikes sisalduvate kohustustega. Teistel osavõtvatel riikidel ei teki niisuguse klausli teinud osavõtva riigi suhtes kohustusi, mis tulenevad selle artikli nimetatud lõikest.

3. Mis tahes osavõttev riik, kes on teinud klausli vastavalt käesoleva artikli 2. lõikele, võib oma klausli igal ajal kustutada, teatades sellest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.

30. artikkel

Käesoleva konventsioon, mille araabia-, hiina-, hispaania-, inglise-, prantsuse- ja venekeelne tekst on võrdselt autentne, antakse hoiule Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.

LISA 2

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon

Preambul

Euroopa Nõukogu liikmesriigid ja teised käesolevale allakirjutanud,

meenutades inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (ETS nr 5, 1950) ning tema protokolle; Euroopa sotsiaalharta (ETS nr 35, 1961, läbi vaadatud 1996, ETS nr 163), Euroopa Nõukogu inimkaubandusega võitlemise konventsiooni (ETS nr 197, 2005) ning Euroopa Nõukogu konventsiooni laste kaitse kohta seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest (ETS nr 201, 2007);

meenutades Ministrite Komitee soovitusi Euroopa Nõukogu liikmesriikidele: soovitus Rec (2002)5 naiste kaitsmise kohta vägivalla eest, soovitus Rec (2007)17 soolise võrdõiguslikkuse standardite ja mehhanismide kohta, soovitus CM/Rec(2010)10 naiste ja meeste rolli kohta konfliktide ennetamisel ja lahendamisel ning rahu tagamisel, ning teisi asjakohaseid soovitusi;

arvestades Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtulahendite üha kasvavat hulka, millega sätestatakse naistevastase vägivalla olulised standardid;

arvestades kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti (1966), majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelist pakti (1966) ning ÜRO konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise kohta ("CEDAW" 1979) ja selle fakultatiivset protokollit (1999) ning CEDAW komitee (Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komitee) üldist soovitusi nr 19 naistevastase vägivalla kohta (1989) ning selle fakultatiivseid protokolle (2000) ning ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni (2006);

võttes arvesse Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuuti (2002);

meenutades rahvusvahelise humanitaarõiguse põhimõtteid, ning eriti Genfi (IV) konventsiooni tsiviilisikute kaitse kohta sõja ajal (1949) ning selle I ja II lisaprotokolle (1977);

mõistes hukka kõik naistevastase vägivalla ja perevägivalla vormid;

mõistes, et naiste ja meeste *de jure* ja *de facto* võrdõiguslikkuse saavutamisel on oluline roll naistevastase vägivalla ennetamisel (prevention);

tunnistades, et naistevastane vägivald on naiste ja meeste ajalooliselt kujunenud ebavõrdsete võimusuhte väljendus, mis on viinud meeste ülemvõimule naiste üle ja naiste diskrimineerimisele ning mis on kujunenud takistuseks naiste täielikule arengule;

tunnistades naistevastase vägivalla struktuurset soopõhist iseloomu ning seda, et naistevastane vägivald on üks olulisimaid sotsiaalseid mehhanisme, millega naised surutakse meestest alamasse positsiooni;

tunnistades sügava murega, et naised ja tütarlapsed kogevad sageli vägivalla tõsiseid vorme nagu perevägivald, seksuaalne ahistamine, vägistamine, sundabielud, nn "au" nimel toimepandavad mõrvad ning suguelundite ümberlõikamine, mis kujutavad endast naiste ja tütarlaste inimõiguste tõsiseid rikkumisi ning on naiste ja meeste võrdõiguslikkuse saavutamise üheks peamiseks takistuseks;

tunnistades tsiviilelanikke, eriti naisi mõjutavaid inimõiguste jätkuvaid rikkumisi relvakonfliktides, mis leiavad aset laialdaste või süstemaatiliste vägistamiste ja seksuaalvägivalla vormis ning soolise vägivalla potentsiaalset kasvu nii konfliktide ajal kui nende järel;

tunnistades, et naiste ja tütarlaste puhul valitseb meestest suurem oht langeda soolise vägivalla ohvriks;

tunnistades, et perevägivald mõjutab rohkem naisi, märkides samas, et perevägivalla ohvriks võivad langeda ka mehed;

tunnistades, et perevägivalla ohvriks on lapsed, sealhulgas perevägivalla pealtnägijatena;

seades eesmärgiks Euroopa, kus poleks kohta naistevastasele vägivaldale ja perevägivaldale

on kokku leppinud järgmises:

I peatükk – Eesmärgid, mõisted, võrdõiguslikkus ja mittediskrimineerimine, üldised kohustused

Artikkel 1 - Konventsiooni eesmärgid

1. Konventsiooni eesmärkideks on:

- a. kaitsta naisi vägivalla kõigi vormide eest, ennetada karistada ja kaotada naistevastast vägivalda ja perevägivalda;
- b. aidata kaasa naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimisele ning edendada naiste ja meeste sisulist võrdõiguslikkust, sealhulgas naiste jõustamise kaudu;
- c. töötada välja igakülgne raamistik, poliitikad ning meetmed naistevastase vägivalla ja perevägivalla kõigi ohvrite kaitsmiseks ja abistamiseks;
- d. edendada rahvusvahelist koostööd naistevastase ja perevägivalla kaotamiseks;
- e. toetada ja abistada organisatsioone ja õiguskaitseorganeid, et nad teeksid tõhusat koostööd ning võtaksid omaks integreeritud lähenemine naistevastase ja perevägivalla kaotamisele.

2. Konventsiooni sätete tõhusa elluviimise tagamiseks konventsiooniosaliste poolt sätestab konventsioon spetsiifilise järelevalvemehhanismi.

Artikkel 2 – Konventsiooni kohaldamisala

1. Konventsiooni kohaldatakse naistevastase vägivalla kõigi vormide, sealhulgas perevägivalla suhtes, mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt.

2. Konventsiooniosalisi julgustatakse kohaldama konventsiooni perevägivalla kõigi ohvrite suhtes. Konventsiooniosalised pööravad konventsiooni sätete elluviimisel erilist tähelepanu soolise vägivalla naisohvritele.

3. Konventsioon rakendub nii rahu ajal kui relvastatud konfliktides.

Artikkel 3 - Mõisted

Konventsioonis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a. *naistevastane vägivald* - naiste inimõiguste rikkumine ning naiste diskrimineerimise vorm; see tähendab kõiki soolise vägivalla akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikult või eraelus;

- b. *perevägivald* - igasugused füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivalda aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseine vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatseja (perpetrator) elab või on elanud koos ohvriga samas elukohas;
- c. *sugupool* - sotsiaalselt konstrueeritud rollid, käitumine, tegevused või omadused, mida antud ühiskond naistele ja meestele sobivaks peab;
- d. *sooline vägivald naiste vastu* - vägivald, mis on suunatud naise vastu põhjusel, et tegemist on naisega või mis mõjutab naisi ebaproportionaalselt;
- e. *ohver* - iga füüsiline isik, kelle suhtes rakendatakse punktis a. ja b. sätestatud käitumist;
- f. *naised* - hõlmab ka alla 18-aastaseid tütarlapsi.

Artikkel 4 Põhiõigused, võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimine

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et edendada ja kaitsta kõigi inimeste, eriti naiste õigust elada vägivallavaba elu nii era- kui avalikus sfääris.
2. Konventsiooniosalised mõistavad hukka naiste diskrimineerimise kõik vormid ning võtavad viivitamatult vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid vägivalla ennetamiseks (prevent), eriti:
 - sõnastades oma riigi põhiseaduses ja teistes asjakohastes õigusaktides naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtte ning tagades selle põhimõtte rakendamise tegelikkuses;
 - keelustades naiste diskrimineerimise, sealhulgas vajaduse korral sanktsioonide rakendamise kaudu, ning
 - kaotades naisi diskrimineerivad seadused ja tavad.
3. Konventsiooni sätete, eriti ohvri õiguste kaitse meetmete rakendamine konventsiooniosaliste poolt tagatakse ilma mis tahes alusel diskrimineerimiseta, olgu selleks bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu, rass, nahavärvus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud veendumused, rahvuslik või sotsiaalne päritolu, rahvusvähemusse kuuluvus, varanduslik seisund, sünnijärgne päritolu, seksuaalne sättumus, sooline identiteet, vanus, tervislik seisund, puue, perekonnaseis, migrandi või põgeniku staatus või muu staatus.
4. Erimeetmeid, mis on vajalikud soolise vägivalla ennetamiseks ja naiste soolise vägivalla eest kaitsmiseks, ei peeta käesolevas konventsioonis diskrimineerimiseks.

Artikkel 5: Riigi kohustused ja hoolsuskohustus

1. Konventsiooniosalised hoiduvad osalemast mis tahes naistevastase vägivalla aktis ning tagavad, et riigiasutused, ametnikud, organid, institutsioonid ning muud riigi nimel toimijad käituvad kooskõlas selle kohustusega.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid hoolsuskohustuse täitmiseks, et ennetada (prevent), uurida (investigate), karistada (punish) ja hüvitada käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivallaakte, mis on toime pandud mitteriiklike toimijate poolt.

Artikkel 6: Sootundlikud poliitikad

Konventsiooniosalised kohustuvad konventsiooni sätete rakendamisel ja mõjude hindamisel arvestama sugupoolte aspekti ning edendama ja efektiivselt rakendama naiste ja meeste võrdõiguslikkuse poliitikaid ning naiste jõustamist.

II peatükk – Terviklikud poliitikad ja andmete kogumine

Artikkel 7 – Terviklikud ja koordineeritud poliitikad

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et võtta vastu ja viia ellu üleriiklikke tõhusaid, terviklikke ja koordineeritud poliitikaid, mis hõlmavad vajalikke meetmeid kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalda vormide ennetamiseks (prevent) ja tõkestamiseks (combat) ning pakuvad naistevastasele vägivaldale terviklikke lahendusi.
2. Konventsiooniosalised tagavad, et lõikes 1 nimetatud poliitikad asetavad kõigi meetmete puhul tähelepanu keskmesse ohvri õigused ning et neid rakendatakse kõigi asutuste, institutsioonide ja organisatsioonide tõhusas koostöös.
3. Käesoleva artikli kohaselt rakendatavad meetmed kaasavad vajadusel kõiki asjassepuutuvaid toimijaid, nagu valitsusasutusi, üleriigilisi, piirkondlikke ja kohalikke parlamente ja ametiasutusi, riigi inimõigustega tegelevaid institutsioone ning kodanikuühiskonna organisatsioone.

Artikkel 8 – Rahalised ressursid

Konventsiooniosalised eraldavad piisavaid rahalisi ja inimressursse integreeritud poliitika, meetmete ja programmide nõuetekohase elluviimise jaoks, et ennetada prevent ja tõkestada combat kõiki käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivalda vorme, sealhulgas selliste jaoks, mida viivad ellu valitsusvälised organisatsioonid ja kodanikuühiskond

Artikkel 9 – Valitsusvälised organisatsioonid ja kodanikuühiskond

Konventsiooniosalised tunnustavad, julgustavad ja toetavad kõikidel tasanditel naistevastase vägivaldaga võitlevate valitsusväliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonna tööd ning seavad nende organisatsioonidega sisse tiheda koostöö.

Artikkel 10 – Koordineeriv organ

1. Konventsiooniosalised määravad või asutavad ühe või mitu ametlikku organit, mis vastutavad kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalda vormide ennetamise prevent ja tõkestamise combat poliitikate ja meetmete koordineerimise, elluviimise, järelevalve ja hindamise eest. Nimetatud organid koordineerivad artiklis 11 viidatud andmekogumist, analüüsivad ja levitavad selle tulemusi.
2. Konventsiooniosalised tagavad, et käesoleva artikli kohaselt määratud või asutatud organid saavad üldist informatsiooni VIII peatüki kohaselt rakendatavate meetmete kohta.
3. Konventsiooniosalised tagavad, et käesoleva artikli kohaselt määratud või asutatud organid on suutelised teiste konventsiooniosaliste vastavate organitega otse suhtlema ning nendega sidemeid tugevdama.

Artikkel 11 – Andmekogumine ja uurimused

1. Konventsiooni rakendamiseks kohustuvad konventsiooniosalised:

- a. koguma korrapäraste ajavahemike tagant liigitatud statistilisi andmeid kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormidega seotud juhtumite kohta;
 - b. toetama käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide uurimusi, et selgitada välja vägivalla algpõhjused ja tagajärjed, vägivalla juhtumid ning süüdimõistmiste osakaal, samuti konventsiooni elluviimiseks rakendatavate meetmete tõhusus.
2. Konventsiooniosalised püüavad korrapäraste ajavahemike tagant viia läbi elanikkonna küsitlusi, et hinnata kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide esinemissagedust ja arengusuundumusi.
 3. Konventsiooniosalised varustavad artiklis 66 viidatud ekspertgruppi käesoleva artikli kohaselt kogutud informatsiooniga, et ergutada rahvusvahelist koostööd ning võimaldada rahvusvahelisi võrdlusuuringuid.
 4. Konventsiooniosalised tagavad, et käesoleva artikli kohaselt kogutud informatsioon oleks avalikkusele kättesaadav.

III peatükk – Ennetus

Artikkel 12 – Üldised kohustused

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid muudatuste propageerimiseks naiste ja meeste sotsiaalselt ja kultuuriliselt määratud käitumisviisides, et juurida välja eelarvamused, kombed, traditsioonid ning tavad, mis tuginevad naiste alavääristamisele ning naiste ja meeste stereotüüpsetele rollidele.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et hoida ära kõik käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvad vägivalla vormid, mida võivad toime panna füüsilised või juriidilised isikud.
3. Kõik käesoleva peatüki kohaselt võetavad meetmed võtavad arvesse ning käsitlevad konkreetsete tingimuste tõttu haavatavasse seisundisse sattunud inimeste erivajadusi ning seavad esikohale kõigi ohvrite inimõigused.
4. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid, et julgustada ühiskonna liikmeid, eriti mehi ja poisse, aktiivselt osalema kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide ärahoidmisel.
5. Konventsiooniosalised tagavad, et kultuuri, tavasid, usku, traditsioone või nn "au kaitsmist" ei saaks käsitleda käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluva mis tahes vägivallaakti õigustusena.
6. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid naiste jõustamisele suunatud programmide ja tegevuste edendamiseks.

Artikkel 13 – Teadlikkuse tõstmine

1. Konventsiooniosalised edendavad või viivad korrapäraselt ning kõigil tasanditel läbi teadlikkuse tõstmise kampaaniaid või programme, sealhulgas vajadusel koostöös riigi inimõiguste asutustega ning võrdõiguslikkuse organitega, kodanikuühiskonna ja valitsusväliste organisatsioonide, eriti naisorganisatsioonidega, et suurendada avalikkuse teadlikkust kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide ilmingutest, nende tagajärgedest lastele ning sellise vägivalla ärahoidmise prevention vajadusest.

2. Konventsiooniosalised tagavad avalikkuse laialdase informeerimise käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivallaaktide ärahoidmiseks võetavatest meetmetest.

Artikkel 14 - Haridus

1. Konventsiooniosalised astuvad, kui see on asjakohane, vajalikke samme, et lülitada naiste ja meeste võrdõiguslikkuse, mittestereotüüpsete soorollide, vastastikuse austuse, inimestevahelistes suhetes mittevägivaldse konfliktilahenduse, naistevastase soolise vägivalla ning isikupuutumatusse õiguse küsimusi käsitlevad õppematerjalid, kohandatud õpilase arengutasemele, ametlikesse õppekavadesse hariduse kõigil tasanditel.
2. Konventsiooniosalised astuvad vajalikke samme, et edendada lõikes 1 viidatud põhimõtteid informaalsetes haridusprogrammides, samuti spordi, kultuuri- ja vaba aja veetmise programmides ja meedias.

Artikkel 15 – Spetsialistide koolitus

1. Konventsiooniosalised pakuvad või teevad laialdasemalt kättesaadavaks käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate kõigi vägivallaaktide ohvrite või vägivallatsetega perpetrator tegelevate spetsialistide koolitusi, kus käsitletakse niisuguse vägivalla ennetamist prevention ja kindlakstegemist, naiste ja meeste võrdõiguslikkust ning ohvrite vajadusi ja õigusi, samuti teisese viktimizeerimise vältimist.
2. Konventsiooniosalised aitavad kaasa sellele, et lõikes 1 viidatud koolitus sisaldaks asutustevahelise koordineeritud koostöö alast koolitust, et käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivallajuhtumitega igakülgset tegelda ning õigete spetsialistide juurde suunata.

Artikkel 16 – Ennetava iseloomuga sekkumis- ja teraapiaprogrammid

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et töötada välja või toetada programme, mille eesmärgiks on õpetada perevägivalda toimepanijaid vägivallast loobuma, et vältida edasist vägivalda ning muuta vägivaldseid käitumisharjumusi.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et töötada välja või toetada teraapiaprogramme, mille eesmärgiks on takistada vägivallatsete, eriti seksuaalkurjategijatel uute kuritegude sooritamist. re-offending
3. Lõikes 1 ja 2 nimetatud meetmete võtmisel tagavad konventsiooniosalised, et esmatähtsaks peetakse ohvrite turvalisust, toetamist ja inimõigusi ning et neid programme viiakse vajadusel ellu ohvritele spetsiaalseid tugiteenuseid pakkuvate asutuste koordineeritud koostöös.

Artikkel 17 – Erasektori ja meedia osalemine

1. Konventsiooniosalised julgustavad erasektorit, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektorit ning meediat sõnavabadust ning nende sõltumatust austades osalema poliitikate väljatöötamises ja elluviimises ning töötama välja juhiseid ja eneseregulatsioonil põhinevaid standardeid naistevastase vägivalla ärahoidmiseks ning naiste väärkuse austamiseks.
2. Konventsiooniosalised arendavad ja edendavad koostöös erasektoriga laste, lapsevanemate ja haridustöötajate oskusi tulla toime info- ja suhtluskeskkonnaga, mis pakub ligipääsu seksuaalse või vägivaldse iseloomuga sobimatule infosisule, millel võivad olla kahjustavad tagajärjed.

IV peatükk – Kaitse ja toetus

Artikkel 18 - Üldised kohustused

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kaitsta kõiki ohvreid igasuguste edasiste vägivallaaktide eest.
2. Konventsiooniosalised võtavad kooskõlas rahvusvahelise õigusega vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et tagada vajalike mehhanismide olemasolu, mis kindlustaksid tõhusa koostöö kõigi asjassepuutuvate riigiasutuste, sealhulgas kohtunike, prokuröride, õiguskaitseorganite, kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ning valitsusväliste organisatsioonide ning muude asjakohaste asutuste ja üksuste vahel ohvrite ja tunnistajate kaitsmisel kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide eest ning ohvrite ja tunnistajate toetamisel, sealhulgas nende suunamisel üldiste ja spetsiifiliste tugiteenuste juurde, mis on täpsustatud käesoleva konventsiooni artiklites 20 ja 22.
3. Konventsiooniosalised tagavad, et käesoleva peatükiga kooskõlas võetavad meetmed:
 - põhinevad naistevastase vägivalla ja perevägivalla soolise aspekti mõistmisele ning keskenduvad ohvri inimõigustele ning turvalisusele;
 - põhinevad intergreeritud lähenemisele, mis arvestab ohvrite, vägivallatsete ja laste omavahelisi suhteid ning nende laiemat sotsiaalset konteksti;
 - seavad eesmärgiks teisese viktimizeerimise ärahoidmise;
 - seavad eesmärgiks vägivalla naisohvrite jõustamise ja majandusliku iseseisvuse;
 - võimaldavad vajadusel erinevate tugiteenuste pakkumise ühes ja samas kohas;
 - arvestavad haavatavate isikute, sealhulgas lapsohvrite spetsiifilisi vajadusi ning et meetmed tehakse neile kättesaadavaks.
4. Teenuste osutamine ei sõltu ohvri valmisolekust süüdistust esitada või kurjategija vastu tunnistusi anda.
5. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid konsulaar- ja muu kaitse osutamiseks oma riigi kodanikele ja teistele ohvritele, kellel on õigus sellisele kaitsele kooskõlas rahvusvahelisest õigusest tulenevate kohustustega.

Artikkel 19 - Informatsioon

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvrid saavad vajalikku ja õigeaegset informatsiooni olemasolevate tugiteenuste ja õiguslike meetmete kohta neile mõistetavas keeles.

Artikkel 20 – Üldised tugiteenused

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvritel oleks juurdepääs teenustele, mis aitavad neil vägivallast toibuda. Need meetmed peaksid vajaduse korral hõlmama selliseid teenuseid nagu õigusala ja psühholoogiline nõustamine, rahaline abi, eluase, haridus, koolitus ning abi töökoha leidmisel.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvritel oleks ligipääs tervishoiu- ja sotsiaalteenustele ning et teenused oleks piisavalt

rahastatud ja komplekteeritud ning et spetsialistid oleks välja õpetatud, et ohvritele abi osutada ning neid vajalike teenuste juurde suunata.

Artikkel 21 – Abi individuaalsete/kollektiivsete kaebuste esitamisel

Konventsiooniosalised tagavad, et ohvid oleks informeeritud regionaalsetest ja rahvusvahelistest individuaalsete/kollektiivsete kaebuste mehhanismidest ning nad pääseks neile ligi. Konventsiooniosalised edendavad delikaatse ning asjatundliku abi osutamist ohvritele igasuguse sellise kaebuse esitamisel.

Artikkel 22 – Spetsiaalsed tugiteenused

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et osutada või võimaldada koheseid lühi- või pikaajalisi spetsiaalseid tugiteenuseid - tagades nende piisava kättesaadavuse kõigis piirkondades - kõigile ohvritele, kelle suhtes on toime pandud käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivallaakte.
2. Konventsiooniosalised osutavad või võimaldavad kõigile vägivalla ohvriks langenud naistele ja nende lastele spetsiaalseid naistele mõeldud tugiteenuseid.

Artikkel 23 – Varjupaigad

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et rajataks piisaval arvul sobivaid ning kergesti kättesaadavaid varjupaiku turvalise majutusvõimaluse pakkumiseks ohvritele, eriti naistele ja lastele ning neile ennetavalt abi osutamiseks.

Artikkel 24 – Tugitelefoni

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et seada sisse üleriigiline ööpäevaringne (24/7) tasuta tugitelefoni, et helistajaid konfidentsiaalselt või nende anonüümsust nõuetekohaselt arvestades kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide osas nõustada.

Artikkel 25 – Tugi seksuaalvägivalla ohvritele

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et rajataks piisaval arvul sobivaid ning kergesti kättesaadavaid vägistamisohvrite keskusi või seksuaalvägivallaga tegelevaid suunamiskeskusi, et tagada arstilik ja kohtumeditiiniline läbivaatus, toetus traumaolukorras ja ohvrite nõustamine.

Artikkel 26 – Kaitse ja tugi vägivalla pealtnägijaks olnud lastele

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvrite kaitsmisel ja tugiteenuste pakkumisel arvestatakse kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide tunnistajaks olnud laste õigusi ja vajadusi.
2. Käesoleva artikli kohaselt võetavad meetmed sisaldavad kõigi konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide tunnistajaks olnud laste eakohast psühholoogilist nõustamist ning arvestavad lapse parimate huvidega.

Artikkel 27 - Teavitamine

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid, et julgustada igat isikut, kes on olnud konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivallaaktide toimepaneku tunnistajaks või kellel on piisavat alust uskuda, et selline akt võidakse toime panna või et võib eeldada uute vägivallaaktide toimepanekut, teavitama sellest pädevaid organisatsioone või asutusi.

Artikkel 28 – Teavitamine spetsialistide poolt

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid tagamaks, et siseriikliku õigusega teatud spetsialistidele kehtestatud konfidentsiaalsusnõuded ei oleks takistuseks, mis ei võimaldaks neil vajalikel tingimustel teavitada pädevaid organisatsioone või asutusi, kui neil on piisavalt alust uskuda, et on toime pandud käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluv tõsine vägivallaakt ning et võib eeldada uute tõsiste vägivallaaktide toimepanekut.

V peatükk - Materiaalõigus

Artikkel 29 – Tsiviilhagid ja õiguskaitsvahendid

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et pakkuda ohvritele piisavaid tsiviilõiguslike kaitsvahendeid vägivallatseja vastu.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et pakkuda rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtete kohaselt ohvritele piisavaid tsiviilõiguslike kaitsvahendeid riigiasutuste vastu, kes pole suutnud oma pädevuse raames rakendada vajalikke ennetuslike ning kaitsemeetmeid.

Artikkel 30 – Hüvitamine

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvritel oleks õigus vägivallatsejalt mis tahes käesoleva konventsiooniga sätestatud õigusrikkumiste eest hüvitist nõuda.
2. Neile, kes kannatavad tõsiste kehavigastuste ja tervisekahjustuste all, määratakse ulatuses, mil kahju pole kaetud teistest allikatest - nagu näiteks vägivallatseja, kindlustuse või riigi rahastatud tervise- ja sotsiaalkaitse poolt - piisava suurusega riiklik hüvitis. See ei välista, et konventsiooniosalised ei saaks vägivallatsejalt määratud hüvitist tagasi nõuda, arvestades seejuures ohvri turvalisust.
3. Lõike 2 kohaselt võetavad meetmed tagavad hüvitise andmise mõistliku ajaperioodi jooksul.

Artikkel 31 – Eestkoste, küllastamisõigused ja turvalisus

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid tagamaks, et laste eestkoste- ja külustusõiguste kindlaksmääramisel arvestatakse konventsiooni kohaldamisalasse kuuluva vägivalla juhtumitega.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et külustus- ja eestkosteõiguse kasutamine ei ohustaks ohvri või laste õigusi ja turvalisust.

Artikkel 32 – Sundabielude tsiviilõiguslikud tagajärjed

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et sunniviisiliselt sõlmitud abielusid saaks kehtetuks tunnistada, tühistada või lahutada, ilma et ohvrile tekitataks põhjendamatu rahalisi või administratiivseid kohustusi.

Artikkel 33 – Psüühiline vägivald

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et inimese psüühilist terviklikkust tõsiselt kahjustav tahtlik tegu, mis pannakse toime sundi või ähvardusi kasutades, oleks kriminaliseeritav.

Artikkel 34 – Jälitamine

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et teise isiku vastu suunatud tahtlik tegu, milles teist isikut korduvalt ähvardatakse ning mis paneb teise isiku oma turvalisuse pärast muret tundma, oleks kriminaliseeritav.

Artikkel 35 – Füüsiline vägivald

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et teise isiku suhtes kasutatav tahtlik füüsiline vägivald oleks kriminaliseeritav..

Artikkel 36 – Seksuaalne vägivald, sealhulgas vägistamine

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et alljärgnevad tahtlikud teod oleks kriminaliseeritavad:
 - a. seksuaalse toiminguna mingi kehaosa või eseme teise isiku tuppe, pärakusse või suhu viimine ilma teise isiku nõusolekuta;
 - b. seksuaalsete toimingute sooritamine teise isikuga ilma tema nõusolekuta;
 - c. teise inimese sundimine seksuaalsetele toimingutele kolmanda isikuga.
2. Nõusolek tuleb anda vabatahtlikult inimese vaba tahte tulemusena hinnatuna kaasnevate asjaolude kontekstis.
3. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et lõikes 1 nimetatud sätted kehtiksid ka tegude suhtes, mis on toime pandud endiste või praeguste abikaasade või partnerite vastu, nii nagu seda tunnistab rahvusvaheline õigus.

Artikkel 37 - Sundabielu

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et täiskasvanu või lapse tahtlik abielluma sundimine oleks kriminaliseeritav.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et täiskasvanu või lapse tahtlik meelitamine konventsiooniosalise territooriumile või riigi territooriumile, kus ta ei ela, nimetatud täiskasvanu või lapse abielluma sundimiseks oleks kriminaliseeritav.

Artikkel 38 – Naiste suguelundite ümberlõikamine

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et alljärgnevad tahtlikud teod oleks kriminaliseeritavad.

- a. naise suurte ja väikeste häbememokkade või kliitori täielik või osaline eemaldamine, kinniõmblemine või muul moel moonutamine;
- b. naise sundimine või kupeldamine mis tahes punktis a. nimetatud toimingute läbiviimiseks;
- c. tütarlapse õhutamise, sundimine või kupeldamine mis tahes punktis a. nimetatud toimingute sooritamiseks.

Artikkel 39 – Sundabort ja sundsteriliseerimine

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et alljärgnevad tahtlikud teod oleksid kriminaliseeritavad:

- a. naisele aborti tegemine ilma tema eelneva ning teadliku nõusolekuta;
- d. kirurgiline sekkumine, mille eesmärgiks või tagajärjeks on naise ilmajätmine loomulikul teel järglaste saamise võimest ilma naise eelneva ja teadliku nõusolekuta või protseduuri mõistmata.

Artikkel 40 - Seksuaalne ahistamine

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et mis tahes seksuaalse alatooniga soovimatuks peetava verbaalse või füüsilise käitumise suhtes, mille eesmärgiks või tagajärjeks on isiku väärkuse riivamine, eriti hirmutava, vaenuliku, heidutava, alandava või ründava õhustiku tekitamine, rakendatakse kriminaal- või muid õiguslikke karistusi.

Artikkel 41 – Kuriteole kaasaaitamine, sellele õhutamine ja kuriteokatse offence/õigusrikkumine?

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et kuriteona käsitletaks nende tahtliku toimepaneku korral käesoleva konventsiooni artiklites 33, 34, 35, 36, 37, 38.a ja 39 sätestatud kuritegudele õhutamist või neile kaasaaitamist.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et kuriteona käsitletaks nende tahtliku toimepaneku korral käesoleva konventsiooni artiklites 35, 36, 37, 38.a ja 39 sätestatud kuritegude toimepaneku katseid.

Artikkel 42 – Kuritegude, sealhulgas niinimetatud "au" nimel sooritatud kuritegude vastuvõetamatud õigustused

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et kriminaalmenetlustes, mis on algatatud käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluva mis tahes vägivallaakti toimepaneku järel, ei peetaks kultuuri, tava, usku, traditsiooni ega niinimetatud "au" vägivallaakti õigustuseks. See hõlmab iseäranis väiteid, nagu oleks ohver üle astunud kultuurilistest, usulistest, sotsiaalsetest või traditsioonilistest normidest või sobiliku käitumise tavadest.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ükskõik millise isiku poolt lapse õhutamine lõikes 1 nimetatud akti sooritamisele ei vähendaks selle isiku kriminaalvastutust niisuguste tegude kordasaatmise eest.

Artikkel 43 – Kriminaalkuriteo kohaldamine

Konventsiooniga sätestatud kuriteod kehtivad sõltumata ohvri ja kurjategija omavahelistest suhetest.

Artikkel 44 – Jurisdiktsioon

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kehtestada jurisdiktsioon mis tahes käesolevas konventsioonis sätestatud õigusrikkumine offence üle, kui kuritegu offence on toime pandud:
 - a. nende territooriumil; või
 - b. nende lipu all sõitva laeva pardal; või
 - c. nende seaduste alusel registreeritud lennuki pardal; või
 - d. nende kodaniku poolt; või
 - e. isiku poolt, kelle alaline elukoht on konventsiooniosalise territooriumil.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid kehtestamiseks jurisdiktsiooni mis tahes käesolevas konventsioonis sätestatud kuriteo üle, kui kuritegu pannakse toime nende riigi kodaniku vastu või isiku vastu, kelle alaline elukoht on nende territooriumil.

3. Konventsiooniosalised rakendavad käesoleva konventsiooni artiklitega 36, 37, 38 ja 39 sätestatud kuritegude eest vastutusele võtmiseks vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid tagamaks, et nende jurisdiktsioon ei oleks allutatud tingimusele, kus teod kriminaliseeritakse territooriumil, kus nad korda saadeti.
4. Konventsiooniosalised rakendavad käesoleva konventsiooni artiklitega 36, 37, 38 ja 39 sätestatud kuritegude eest vastutusele võtmiseks vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et nende jurisdiktsioon punktide 1.d ja e osas poleks allutatud tingimusele, mille kohaselt süüdistust saab esitada ainult pärast seda, kui ohver on kuriteost teatanud või riik, kus kuritegu toime pandi, on kaebuse esitanud.
5. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid kehtestamiseks jurisdiktsiooni mis tahes käesolevas konventsioonis sätestatud kuriteo üle juhtudel, kui väidetav kurjategija on nende territooriumil ning nad ei anna teda teisele konventsiooniosalisele välja vaid tema rahvuse tõttu.
6. Kui rohkem kui üks konventsiooniosaline nõuab jurisdiktsiooni käesolevas konventsioonis sätestatud väidetava kuriteo suhtes, konsulteerivad asjassepuutuvad konventsiooniosalised vajaduse korral üksteisega, et teha kindlaks vastutuselevõtmise suhtes kõige sobivam jurisdiktsioon.
7. Rahvusvahelise õiguse üldreegleid kahjustamata ei välista käesolev konventsioon mis tahes kriminaaljurisdiktsiooni, mida konventsiooniosaline siseriikliku õiguse kohaselt teostab.

Artikkel 45 – Sanktsioonid ja meetmed

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et käesolevas konventsioonis sätestatud kuriteod oleks karistatavad tõhusate, kuriteole vastavate ja hoiatuslike sanktsioonidega, arvestades kuritegude raskust. Nimetatud sanktsioonid hõlmavad vajaduse korral vabadusekaotust, mis võib viia väljaandmisele.
2. Konventsiooniosalised võivad vägivallatsete suhtes rakendada teisi meetmeid, nagu
 - süüdimõistetud isikute jälgimist või nende üle järelevalve teostamist;
 - vanemlike õiguste äravõtmist, kui ühelgi teisel moel ei suudeta tagada lapse parimate huvide kaitset, mis võib hõlmata ohvri turvalisust.

Artikkel 46 – Raskendavad asjaolud

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et alljärgnevat asjaolusid võiks ulatuses, mil nad pole veel kuriteo koosseisu tunnuseks, võtta siseriikliku õiguse vastavate sätete kohaselt arvesse raskendavate asjaoludena käesoleva konventsiooniga sätestatud kuritegusid puudutavate kohtuotsuste langetamisel:

- a. kuritegu pandi toime endise või praeguse abikaasa või partneri vastu, nii nagu seda sätestab siseriiklik õigus, pereliikme, ohvriga vabaabielus elava isiku või isiku poolt, kes kuritarvitas oma võimu;
- b. kuritegu või seotud kuriteod pandi toime korduvalt;
- c. kuritegu pandi toime isiku vastu, kes oli sattunud haavatavasse seisundisse konkreetsete asjaolude tõttu;
- d. kuritegu pandi toime lapse vastu või lapse juuresolekul;
- e. kuritegu pandi toime kahe või enama koos tegutseva isiku poolt;

- f. kuriteole eelnes või sellega kaasnes äärmuslik vägivald;
- g. kuritegu pandi toime relva kasutamisega või sellega ähvardamisega;
- h. kuritegu tekitas ohvrile tõsiseid füüsilisi või psühholoogilisi kannatusi;
- i. kurjategija oli varem süüdi mõistetud sarnastes kuritegudes.

Artikkel 47 – Teise konventsiooniosalise tehtud kohtuotsused

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et võimaldada kohtuotsuse kindlaksmääramisel arvestada teise konventsiooniosalise poolt käesoleva konventsiooniga sätestatud kuritegude suhtes vastu võetud lõplikke kohtuotsuseid.

Artikkel 48 - Kohustusliku alternatiivse vaidluste lahendamise või karistuse määramise keelustamine

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide suhtes keelustatakse kohustuslik alternatiivne vaidluste lahendamine, sealhulgas vahendamine ja lepitus.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et trahvi määramisel arvestatakse kurjategija suutlikkust võtta rahalisi kohustusi ohvri ees.

VI peatükk - Uurimine, vastutuselevõtmine, menetlusõigus ja kaitsemeetmed

Artikkel 49 - Üldised kohustused

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormidega seotud uurimised ja kohtumenetlused viiakse läbi liigse viivituseeta, arvestades kriminaalmenetluse kõigil etappidel ohvri õigusi.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kooskõlas inimõigusi puudutavate õigusaktide aluspõhimõtete ning vägivalla kui soolistatud nähtuse mõistmisega tagada käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegude tõhus uurimine investigation ja vastutuselevõtmine. prosecution

Artikkel 50 – Viivitamatu reageerimine, ennetus ja kaitse

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et vastutavad õiguskaitseorganid reageerivad kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalla vormide suhtes viivitamatult ning adekvaatselt, pakkudes ohvritele asjakohast ja kohest kaitset.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et vastutavad õiguskaitseorganid hakkavad viivitamatult ning asjakohaselt tegelema kõiki käesoleva konventsiooni kohaldamisala vägivalla vorme puudutava ennetustööga ning nende eest kaitse pakkumisega, sealhulgas rakendavad operatiivseid meetmeid ja koguvad tõendusmaterjali.

Artikkel 51 – Riskide hindamine ja riskide juhtimine

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et kõik asjaomased asutused viivad riskide juhtimiseks ning vajadusel koordineeritud

turva- ja tugimeetmete pakkumiseks läbi surmaohu, olukorra tõsiduse ning vägivalda kordumise ohu hindamised.

2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid tagamaks, et lõikes 1 nimetatud hindamised võtavad uurimise investigation ning kaitsemeetmete rakendamise kõikidel etappidel arvesse asjaolu, et käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivaldaaktide toimepanijail on relvad või nad omavad neile ligipääsu.

Artikkel 52 - Hädaolukorras rakendatavad tõkendid

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et pädevatele organitele antakse volitused nõuda otsese ohu korral perevägivalda toimepanijalt, et ta lahkuks ohvri või ohustatud isiku elukohast piisavalt pikaks ajaperioodiks ning keelata kurjategijal ohvri või ohustatud isiku elukohta sisenemine või temaga ühenduse võtmine. Käesoleva artikli kohaselt rakendatavad meetmed seavad esikohale ohvrite ja ohustatud isikute turvalisuse.

Artikkel 53 – Lähenemiskeelud

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et kõigi käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvate vägivalda vormide ohvritele tagatakse lähenemiskeelu kättesaadavus.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et lõikes 1 nimetatud lähenemiskeeld oleks:
 - saadaval viivitamatuks kaitseks ning ilma et sellega kaasneksid ohvrile liigsed haldus- või rahalised kohustused;
 - antud välja kindlaks ajaperioodiks või kuni selle muutmise või tühistamiseni;
 - antud vajaduse korral välja *ex parte* alusel ning mis jõustuks koheselt;
 - saadaval sõltumatult teistest õiguslikest meetmetest või neid täiendavalt;
 - lubatud kasutusele võtta hilisemas kohtumenetluses.
3. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et lõike 1 kohaselt välja antud lähenemiskeelu rikkumise korral rakendatakse tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid kriminaalkaristusi ja õiguslike sanktsioone.

Artikkel 54 –Uurimine ja tõendusmaterjalid

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke meetmeid tagamaks, et mis tahes tsiviil- või kriminaalmenetluses oleksid ohvri varasema seksuaalse käitumise ja tema seksuaalse ülalpidamisega seotud tõendid lubatud ainult siis, kui need on asjakohased ja vajalikud.

Artikkel 55 - *Ex parte* ja *ex officio* rakendused

1. Konventsiooniosalised tagavad, et käesoleva konventsiooni artiklites 35, 36, 37, 38 ja 39 sätestatud kuritegude uurimine ja nende eest vastutusele võtmine ei sõltuks täielikult ohvri poolt kuriteost teavitamisest ega kaebuse esitamisest juhul, kui kuritegu pandi täielikult või osaliselt toime tema territooriumil ning et menetlus võib jätkuda isegi juhul, kui ohver võtab oma avalduse või kaebuse tagasi.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid kindlustamiseks kooskõlas siseriikliku õigusega riiklikele ja valitsusvälistele organisatsioonidele ja perevägivalda küsimustega tegelevatele nõustajatele võimaluse

pakkuda ohvritele nende palvel käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegudega seotud kohtumenetluste ajal abi ja tuge.

Artikkel 56 – Kaitsemeetmed

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kaitsta ohvrite õigusi ja huve, sealhulgas nende erivajadusi seoses tunnistajaks olemisega uurimise investigation ja kohtumenetluse kõikidel etappidel, iseäranis:
 - a. tagades neile ning nende peredele ja tunnistajatele kaitse ähvardamise, kättemaksu ja korduva viktimizeerimise eest;
 - b. tagades, et ohvrid oleks informeeritud - vähemalt juhtudel, kus ohvrid ja pere võivad ohtu sattuda - kui kurjategija põgeneb või kui ta vabastatakse ajutiselt või lõplikult;
 - c. informeerides neid kooskõlas siseriikliku õigusega nende õigustest, neile suunatud teenustest ning nende kaebuse suhtes rakendatavatest järelmeetmetest, süüdistustest, uurimise investigation või menetluse üldisest kulgemisest ning nende etendatavast rollist ning kaasuse tulemustest;
 - d. võimaldades ohvritele kooskõlas siseriikliku õiguse protseduurireeglitega olla ära kuulatud, tuua tõendeid ning esitada oma nägemus, vajadused ja probleemid kas otse või vahendaja kaudu ning et neid võetakse arvesse;
 - e. pakkudes ohvritele vajalikke tugiteenuseid, et nende õigused ja vajadused oleksid adekvaatselt esitatud ning arvesse võetud;
 - f. tagades, et oleks võimalik võtta meetmeid ohvri privaatsuse ja temast loodava kuvandi kaitsmiseks;
 - g. tagades, et võimalusel välditakse kohtu ja õiguskaitseseorganite ruumides ohvrite ja kurjategijate kokkupuutumist;
 - h. võimaldades ohvritele nende menetlustes osalemise või tunnistuste andmise ajal sõltumatuid ja pädevaid tõlke;
 - i. võimaldades ohvril siseriikliku õigusega kehtestatud reeglite kohaselt anda kohtusaalis tunnistusi ilma kohal viibimata või vähemalt ilma väidetava kurjategija kohalolekuta, eriti kommunikatsioonitehnoloogia võimalusi kasutades, kui need on olemas.
2. Naistevastase vägivalda ja perevägivalda lapsohvrile ja -tunnistajale pakutakse vajaduse korral erilisi kaitsemeetmeid lapse parimaid huvisid arvestades.

Artikkel 57 - Õigusabi

Konventsiooniosalised tagavad siseriikliku õigusega sätestatud tingimuste kohaselt õiguse õigusabile ning tasuta õigusabi ohvritele.

Artikkel 58 - Aegumine

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid tagamaks, et tähtaeg, mil konventsiooni artiklites 36, 37, 38 ja 39 sätestatud kuritegude osas võib kaebust esitada, jätkuks ajal, mis on piisava pikkusega ning vastab käsitletava kuriteo raskusele, et võimaldada kaebuse esitamist pärast ohvri täisikka jõudmist.

VII peatükk – Migratsioon ja varjupaik

Artikkel 59 – Elamisõiguslik staatus

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvritele, kelle elamisõiguslik staatus sõltub siseriikliku õiguse kohaselt abikaasa või partneri omast, antakse abielu või suhte lõppemisel eriti raskete asjaolude puhul ning selle taotlemise korral iseseisva elamisloa sõltumata abielu või suhte kestusest. Iseseisva elamisloa andmise ning selle kestuse tingimused sätestatakse siseriikliku õigusega.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et ohvritel lubatakse siseriikliku õiguse kohaselt abikaasast või partnerist sõltuva elamisõigusliku staatusega seoses algatatud väljasaatmismenetlus peatada, et võimaldada neil taotleda iseseisvat elamisloa.
3. Konventsiooniosalised väljastavad ohvritele pikendatava elamisloa ühes või mõlemas alljärgnevas olukorras:
 - a. kui pädev organ leiab, et nende viibimine on vajalik nende isikliku olukorra tõttu;
 - b. kui pädev organ leiab, et nende viibimine on vajalik koostöö eesmärgil pädevate organitega uurimisprotsessis või kriminaalmenetluses.
4. Konventsiooniosalised rakendavad seadusandlikke ja muid meetmeid tagamaks, et sundabielu ohvrid, kes on toodud teise riiki abiellumise eesmärgil ning kes on selle tagajärjel kaotanud elamisõigusliku staatuse riigis, kus nad alaliselt elasid, võivad selle staatuse saada.

Artikkel 60 – Soopõhised varjupaigataotlused

1. Konventsiooniosalised rakendavad seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et naistevastast soolist vägivalda saaks käsitleda 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni artikli 1, A (2) tähenduses tagakiusamise vormi ja tõsise kahju tekitamisena, mis annab aluse täiendavaks/subsidiiaarseks kaitseks.
2. Konventsiooniosalised tagavad, et kõiki konventsioonis sätestatud põhjuseid tõlgendatakse sootundlikult ning et seal, kus on sätestatud, et kardetav tagakiusamine leiab aset ühel või mitmel nimetatud põhjusel, antakse põgenikule põgeniku staatus vastavalt kohaldatavatele meetmetele.
3. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et töötada varjupaigataotlejate jaoks välja sootundlikud vastuvõtuprotseduurid ning tugiteenused, samuti sootundlikud juhised, sealhulgas põgeniku staatuse kindlaksmääramise ning rahvusvahelise kaitse taotlemise osas.

Artikkel 61 - Mittetagasisaatmine

1. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid mittetagasisaatmise põhimõtte austamiseks kooskõlas rahvusvahelise õigusega võetud kohustustega.
2. Konventsiooniosalised rakendavad seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et naistevastase vägivalda ohvreid, kes vajavad kaitset, ei saadeta sõltumata nende staatusest või elukohast ühelgi tingimusel tagasi mis tahes riiki, kus nende elu võib olla ohustatud või kus neid võidakse piinata või ebainimlikult või inimväärikust alandavalt kohelda või karistada.

VIII peatükk – Rahvusvaheline koostöö

Artikkel 62 – Üldpõhimõtted

1. Konventsiooniosalised teevad omavahel koostööd, järgides käesoleva konventsiooni sätteid ning rakendades tsiviil- ja kriminaalasjades tehtava koostöö rahvusvahelisi ja piirkondlikke õigusakte ning ühtsete või mõlemapoolsete õigusaktide ja siseriikliku õiguse alusel sõlmitud kokkuleppeid võimalikult suures ulatuses, selleks et:
 - a. ennetada, tõkestada ja karistada kõiki käesoleva prevent, combat and prosecute konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivalla vorme;
 - b. kaitsta ning abistada ohvreid;
 - c. uurida ja menetleda käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegusid;
 - d. täita konventsiooniosaliste kohtu poolt kriminaal- ja tsiviilasjades tehtud otsuseid, sh rakendada lähenemiskeeldu.
2. Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid tagamaks, et inimesed, kes on langenud käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegude ohvriks, mis on toime pandud selle konventsiooniosalise territooriumil, kes ei ole ohvri elukohariigi, saavad esitada kaebuse oma elukohariigi pädevatele organitele.
3. Kui konventsiooniosaline, kes teeb kriminaalasjades antava vastastikuse õigusabi, väljaandmise või teise konventsiooniosalise poolt kriminaal- ja tsiviilasjades tehtud otsuste täitmise sõltuvaks lepingu olemasolust, saab selliseks õigusalaseks koostööks palve konventsiooniosaliselt, kellega ta pole sellist lepingut sõlminud, võib ta käsitleda käesolevat konventsiooni õigusliku alusena kriminaalasjades antavale vastastikusele õigusabile, väljaandmisele või teise konventsiooniosalise poolt kriminaal- ja tsiviilasjades tehtud otsuste täitmisele käesoleva konventsiooniga sätestatud kuritegude osas.
4. Konventsiooniosalised püüavad seal, kus see on asjakohane, integreerida naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja sellega võitlemise kolmandatele riikidele antava arenguabi programmidesse, sealhulgas sõlmides kolmandate riikidega kahe- ja mitmepoolseid kokkuleppeid ohvrite paremaks kaitsmiseks artikkel 18 lõike 5 kohaselt.

Artikkel 63 – Ohtustatud isikuid puudutavad meetmed

Kui konventsiooniosalisel on talle teadaoleva informatsiooni põhjal piisavalt alust uskuda, et isiku puhul valitseb otsene oht, et tema kallal pannakse toime käesoleva konventsiooni artiklites 36, 37, 38 ja 39 sätestatud mis tahes vägivallaakt teise konventsiooniosalise territooriumil, julgustatakse informatsiooni omavat konventsiooniosalist sellest viimasele viivitamatult teatama tagamaks, et oleks võimalik rakendada asjakohaseid kaitsemeetmeid. Seal, kus see on kohane, sisaldab selline informatsioon üksikasju ohustatud isiku kaitset puudutavate sätete kohta.

Artikkel 64 - Informatsioon

1. Taotluse saanud konventsiooniosaline informeerib taotluse esitanud konventsiooniosalist viivitamatult käesoleva peatüki kohaselt rakendatud meetmete lõpptulemusest. Taotluse saanud konventsiooniosaline informeerib samuti viivitamatult taotluse esitanud konventsiooniosalist mis tahes asjaoludest, mis muudavad vajaliku meetme rakendamise võimatuks või mille tõttu see võib tõenäoliselt viibida.
2. Konventsiooniosaline võib siseriikliku õiguse piires ilma eelneva taotluseta edastada teisele konventsiooniosalisele enda poolt läbi viidud uurimise investigations raames saadud informatsiooni, kui ta leiab, et sellise informatsiooni avalikustamine aitab taotluse saanud konventsiooniosalisel ennetada käesolevas konventsioonis sätestatud kuritegusid

või algatada või läbi viia niisuguseid kriminaalkuritegusid puudutavaid uurimisi või menetlusi või et see võib viia käesoleva peatüki kohaselt selle konventsiooniosalise poolt koostöö taotlemiseni.

3. Konventsiooniosaline, kes saab lõike 2 kohaselt mis tahes informatsiooni, edastab sellise informatsiooni oma pädevatele organitele, et vajadusel oleks võimalik menetlusi algatada või et informatsiooni saaks kriminaal- ja haldusmenetlustes arvesse võtta.

Artikkel 65 - Andmekaitse

Isiklikud andmed salvestatakse ning neid kasutatakse vastavuses isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsiooniga võetud kohustustega (ETS nr 108).

IX peatükk – Järelevalvemehhanism

Artikkel 66 – Naistevastase vägivallaga ja perevägivallaga võitlemise ekspertgrupp

1. Naistevastase vägivallaga ja perevägivallaga võitlemise ekspertgrupp (edaspidi NVPVEG) jälgib käesoleva konventsiooni rakendamist konventsiooniosaliste poolt.
2. NVPVEG koosneb minimaalselt 10st ning maksimaalselt 15st liikmest arvestades tasakaalustatud soolist ja geograafilist esindatust ning erinevate valdkondade ekspertteadmiste olemasolu. Liikmed valitakse konventsiooniosaliste komisjoni poolt konventsiooniosaliste nimetatud kandidaatide hulgast 4-aastaseks ametiajaks, mida on võimalik pikendada üks kord; liikmed valitakse konventsiooniosaliste kodanike hulgast.
3. Esimesed 10 liiget valitakse ühe aasta jooksul käesoleva konventsiooni jõustumisest. Viis täiendavat liiget valitakse pärast 25ndat ratifitseerimist või ühinemist.
4. NVPVEG liikmed valitakse alljärgnevate põhimõtete kohaselt:
 - a. nad valitakse läbipaistva protseduuri kohaselt kõrge moraaliga isikute hulgast, keda tuntakse nende pädevuse tõttu inimõiguste, soolise võrdõiguslikkuse, naistevastase vägivalla ja perevägivalla või ohvrite abistamise ja kaitsmise valdkonnas või kellel on head erialateadmised käesoleva konventsiooniga hõlmatud valdkondades;
 - b. kaks NVPVEG liiget ei tohi kunagi olla ühe ja sama riigi kodanikud;
 - c. nad peaksid esindama peamisi õigussüsteeme;
 - d. nad peaksid esindama naistevastase vägivalla ja perevägivalla asjassepuutuvaid toimijaid ja asutusi;
 - e. nad osalevad enda nimel ning on sõltumatud ja erapooletud oma ülesannete täitmisel ning neil peab olema võimalik oma kohustusi tõhusalt täita.
5. NVPVEG liikmete valimisprotseduur määratakse kindlaks Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee poolt pärast konventsiooniosalistega konsulteerimist ning nendelt ühehäälese nõusoleku saamist kuue kuu jooksul käesoleva konventsiooni jõustumisest.
6. NVPVEG võtab vastu oma protseduurireeglid.
7. NVPVEG liikmed ning delegatsioonide liikmed, kes külastavad riike vastavalt artikli 68 lõigetes 9 ja 14 sätestatule, omavad käesoleva konventsiooni lisas sätestatud privileege ja immunitete.

Artikkel 67 – Konventsiooniosaliste komisjon

1. Konventsiooniosaliste komisjon koosneb konventsiooniosaliste esindajatest.
2. Konventsiooniosaliste komisjoni kutsub kokku Euroopa Nõukogu peasekretär. Selle esimene koosolek peetakse ühe aasta jooksul pärast konventsiooni jõustumist, et valida NVPVEG liikmed. Seejärel tuleb see kokku iga kord, kui seda nõuab üks kolmandik konventsiooniosalisi, konventsiooniosaliste komisjoni esimees või peasekretär.

Artikkel 68 - Protseduur

1. Konventsiooniosalised esitavad Euroopa Nõukogu peasekretärile NVPVEG küsimustiku alusel koostatud aruande seadusandlike ja muude konventsiooni sätete rakendamiseks võetavate meetmete kohta NVPVEG-le läbivaatamiseks.
2. NVPVEG vaatab löike 1 kohaselt esitatud aruande läbi vastava konventsiooniosalise esindajatega.
3. Järgnev hindamisprotseduur on jagatud voorudesse, mille pikkuse määrab kindlaks NVPVEG. Iga vooru alguses valib NVPVEG spetsiifilised sätted, mis võetakse hindamisprotseduuri aluseks ning saadab välja küsimustiku.
4. NVPVEG määrab kindlaks järelevalveprotseduuri teostamiseks vajalikud vahendid. Ta võib igaks hindamise vooruks valida küsimustiku, mille alusel hinnatakse konventsiooni elluviimist konventsiooniosaliste poolt. Küsimustik saadetakse kõigile konventsiooniosalistele. Konventsiooniosalised vastavad küsimustikule, samuti mis tahes muudele NVPVEG poolt esitatud teabenõuetele.
5. NVPVEG võib saada informatsiooni konventsiooni elluviimise kohta valitsusvälistelt organisatsioonidelt ja tsiviilühiskonnalt, samuti inimõiguste kaitsmisega tegelevatelt riigiasutustelt.
6. NVPVEG arvestab hoolikalt teiste rahvusvaheliste ja piirkondlike õigusaktide ja asutuste kaudu saadavat informatsiooni konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvates valdkondades.
7. Küsimustiku valimisel iga hindamisvooruga jaoks arvestab NVPVEG hoolikalt konventsiooniosalise statistikakogumise ja uurimistööde praktikat, nagu sellele viidatakse konventsiooni artiklis 11.
8. NVPVEG võib saada informatsiooni konventsiooni elluviimise kohta Euroopa Nõukogu inimõiguste volinikult, Parlamentaarselt Assambleelt ning vastavatelt Euroopa Nõukogu spetsialiseeritud asutustelt, samuti teiste rahvusvaheliste õigusaktide alusel loodud asutustelt. Nimetatud asutustele esitatud kaebused ning nende tulemused tehakse NVPVEG-le kättesaadavaks.
9. Lisaks võib NVPVEG koostöös riigi ametiasutustega ning sõltumatute rahvuslike ekspertidega külastada riike, kui saadud informatsioon pole piisav või löikes 14 sätestatud juhtudel. Visiitide ajal võivad NVPVEG-d abistada spetsiifiliste valdkondade spetsialistid.
10. NVPVEG koostab esialgse aruande, mis sisaldab hindamisele kuulunud sätete elluviimise analüüsi ning soovitusi ja ettepanekuid selle kohta, kuidas konventsiooniosaline võiks väljaselgitatud probleemidega tegelda. Esialgne aruanne antakse hindamist läbivale konventsiooniosalisele kommenteerimiseks. NVPVEG arvestab tema kommentaare aruande vastuvõtmisel.

11. Saadud informatsiooni ning konventsiooniosaliste kommentaaride alusel võtab NVPVEG oma aruande vastu ning teeb otsused meetmete kohta, mida asjaomane konventsiooniosaline rakendab konventsiooni sätete elluviimiseks. Nimetatud aruanne ning otsused saadetakse asjaomasele konventsiooniosalisele ning konventsiooniosaliste komisjonile. NVPVEG aruanne ja otsused lähevad nende vastuvõtmisel avalikustamisele koos asjaomase konventsiooniosalise lõplike kommentaaridega.
12. Konventsiooniosaliste komisjon võib lõigete 1-8 protseduuri piiramata võtta aruande ja NVPVEG otsuste põhjal vastu sellele konventsiooniosalisele mõeldud soovitused (a) seoses meetmetega, mida tuleb NVPVEG otsuste täitmiseks rakendada, näidates vajadusel ära kuupäeva, mil nende elluviimise kohta informatsiooni esitada ning (b) seades eesmärgiks koostöö tegemise nimetatud konventsiooniosalisega konventsiooni nõuetekohaseks täitmiseks.
13. Kui NVPVEG saab usaldusväärset informatsiooni, mis osutab olukorrale, kus probleemid nõuavad viivitamatut tähelepanu konventsiooni tõsiste rikkumiste ärahoidmiseks ning nende ulatuse ja arvu piiramiseks, võib ta nõuda spetsiaalse aruande viivitamatut esitamist meetmete kohta, mida on võetud tõsise, ulatusliku ning jätkuva naistevastase vägivalda tõkestamiseks.
14. Arvestades asjaomase konventsiooniosalise esitatud informatsiooni ning igasugust muud talle kättesaadavat usaldusväärset informatsiooni, võib NVPVEG määrata ühe või mitu liiget uurimise läbiviimiseks ning NVPVEG-le viivitamatuks aruandmiseks. Kui see on õigustatud ning kui konventsiooniosaline nõustub, võib uurimine sisaldada tema territooriumi külastamist.
15. Pärast lõikes 14 viidatud uurimise tulemustega tutvumist edastab NVPVEG nimetatud tulemused asjaomasele konventsiooniosalisele ning kui see on vajalik, konventsiooniosaliste komisjonile ning Euroopa Nõukogu Ministrite Komiteele koos kõigi kommentaaride ja soovitustega.

Artikkel 69 – Üldised soovitused

Vajaduse korral võib NVPVEG võtta vastu üldised soovitused käesoleva konventsiooni täitmise kohta.

Artikkel 70 – Parlamendi kaasamine järelevalvesse

1. Riikide parlamente kutsutakse osalema käesoleva konventsiooni elluviimiseks võetavate meetmete järelevalves.
2. Konventsiooniosalised esitavad NVPVEG aruanded oma riigi parlamendile.
3. Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee kutsutakse regulaarselt hindama käesoleva konventsiooni elluviimist.

X peatükk - Seosed teiste rahvusvaheliste õigusaktidega

Artikkel 71 - Seosed teiste rahvusvaheliste õigusaktidega

1. Konventsioon ei mõjuta kohustusi, mis tulenevad teistest rahvusvahelistest õigusaktidest, mille osalisteks käesoleva konventsiooni osalised praegu on või mille osaliseks nad saavad ning mis sisaldavad sätteid käesoleva konventsiooniga hõlmatud küsimuste kohta.

2. Konventsiooniosalised võivad omavahel sõlmida kahe- või mitmepoolseid kokkuleppeid käesoleva konventsiooniga hõlmatud küsimustes eesmärgiga täiendada või karmistada konventsiooni sätteid või aidata kaasa selles sisalduvate põhimõtete rakendamisele.

XI peatükk - Konventsiooni muudatused

Artikkel 72 – Muudatused

1. Kõigist konventsiooniosalise tehtud konventsiooni muudatusettepanekutest teavitatakse Euroopa Nõukogu peasekretäri, kes edastab ettepanekud Euroopa Nõukogu liikmesriikidele, kõikidele allakirjutanutele, kõikidele konventsiooniosalistele, Euroopa Liidule ning kõikidele riikidele, keda on kutsutud käesolevale konventsioonile alla kirjutama vastavalt artiklile 75 ning kõikidele riikidele, keda kutsutud käesoleva konventsiooniga ühinema vastavalt artiklile 76.
2. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee võtab pakutud ettepaneku kaalumisele ning olles konsulteerinud konventsiooniosalistega, kes ei ole Euroopa Nõukogu liikmed, võib võtta muudatuse vastu hääلteenamusega, nagu on ette nähtud Euroopa Nõukogu põhikirja artikli 20 punktis d.
3. Ministrite Komitee poolt lõike 2 kohaselt vastu võetud muudatuse tekst edastatakse konventsiooniosalistele heakskiitmiseks.
4. Mis tahes muudatus, mis on vastu võetud kooskõlas lõikega 2, jõustub selle kuu esimesel päeval, mis järgneb 1 kuu möödumisele päevast, mil kõik osalised on teatanud peasekretärile tema heakskiitmisest.

XII peatükk - Lõppsätted

Artikkel 73 – Konventsiooni mõju

Konventsiooni sätted ei kahjusta siseriikliku õiguse sätteid ning siduvaid rahvusvahelisi õigusakte, mis on juba jõus või võivad jõustuda, millega isikutele antakse praegu või tulevikus rohkem õigusi naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamisel ja tõkestamisel.

Artikkel 74 – Vaidluste lahendamine

1. Käesoleva konventsiooni sätete rakendamise või tõlgendamisega seoses tekkida võiva mis tahes vaidluse osapooled püüavad seda esmalt lahendada läbirääkimiste, lepituse või vahekohtu abil või mis tahes muul rahumeelsel viisil, mis on vastastikusel kokkuleppel heaks kiidetud.
2. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee võib kehtestada vaidluste lahendamise protseduurid, mida konventsiooniosalised võivad vaidluste puhul kasutada, kui nad peaksid nii kokku leppima.

Artikkel 75 – Allakirjutamine ja jõustumine

1. Käesolevale konventsioonile võivad alla kirjutada Euroopa Nõukogu liikmesriigid, selle väljatöötamisel osalenud mitteliikmesriigid ning Euroopa Liit.
2. Käesolev konventsioon ratifitseeritakse ja kiidetakse heaks. Ratifitseerimis- ja heakskiitmiskirjad antakse hoiule Euroopa Nõukogu peasekretäri juurde.
3. Käesolev konventsioon jõustub selle kuu esimesel päeval, mis järgneb 3 kuu möödumisele päevast, mil 10 allkirjastajat, kelle hulgas on vähemalt 8 Euroopa Nõukogu liikmesriiki, on väljendanud oma nõusolekut olla konventsiooniga seotud vastavalt lõikele 2.

4. Mis tahes lõikes 1 viidatud riigi või Euroopa Liidu suhtes, kes väljendab hiljem nõusolekut olla konventsiooniga seotud, jõustub käesolev konventsioon selle kuu esimesel päeval, mis järgneb kolme kuu möödumisele päevast, mil ratifitseerimis- ja heakskiitmiskiri deponeeriti.

Artikkel 76 – Konventsiooniga ühinemine

1. Konventsiooni jõustumise järel võib Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee pärast konventsiooniosalistega konsulteerimist ja nendelt ühehäälese nõusoleku saamist kutsuda konventsiooniga ühinema mis tahes riigi, mis ei ole Euroopa Nõukogu liige ega ole osalenud konventsiooni väljatöötamises. Komitee teeb sellekohase otsuse Euroopa Nõukogu põhikirja artikli 20 punktis d ettenähtud häälteenamuse alusel ning Ministrite Komitees osalevate konventsiooniosaliste esindajate ühehäälsel otsusel.
2. Konventsiooniga ühineva riigi suhtes jõustub konventsioon selle kuu esimesel päeval, mis järgneb kolme kuu möödumisele ühinemiskirja hoiuleandmisest Euroopa Nõukogu peasekretärile.

Artikkel 77 – Territoriaalne kohaldamine

1. Iga riik või Euroopa Liit võib konventsioonile alla kirjutades või selle ratifitseerimis-, heakskiitmis- või ühinemiskirja hoiule andes täpsustada territooriumi või territooriumid, mille suhtes konventsiooni kohaldatakse.
2. Konventsiooniosaline võib hiljem Euroopa Nõukogu peasekretärile saadetud avaldusega laiendada konventsiooni kohaldamisala muule avalduses nimetatud territooriumile, mille rahvusvaheliste suhete eest ta vastutab või mille nimel ta on volitatud tegutsema. Sellise territooriumi suhtes jõustub konventsioon selle kuu esimesel päeval, mis järgneb kolme kuu möödumisele sellise avalduse laekumisest peasekretärile.
3. Kahe eelmise lõike kohaselt tehtud avalduse võib selles nimetatud territooriumi suhtes tagasi võtta, teavitades sellest Euroopa Nõukogu peasekretäri. Tagasivõtmine jõustub selle kuu esimesel päeval, mis järgneb kolme kuu möödumisele päevast, mil peasekretär on sellekohase teate kätte saanud.

Artikkel 78 - Reservatsioonid

1. Käesoleva konventsiooni sätete osas ei saa teha reservatsioone, välja arvatud lõigetes 2 ja 3 sätestatud juhtudel.
2. Iga riik või Euroopa Liit võib käesolevale konventsioonile allakirjutamise või ratifitseerimis-, heakskiitmis- või ühinemiskirja hoiule andes Euroopa Nõukogu peasekretärile saadetud avalduses öelda, et ta jätab endale õiguse mitte kohaldada või kohaldada üksnes erijuhtudel või tingimustel sätteid, mis on sõnastatud
 - artikli 30 lõikes 2;
 - artikli 44 lõigetes 1.e, 3 ja 4;
 - artikli 55 lõikes 1 seoses artikliga 35, mis puudutab väiksemaid süütegusid; offence
 - artiklis 58 artiklite 37, 38 ja 39 osas;
 - artiklis 59.
3. Iga riik või Euroopa Liit võib konventsioonile alla kirjutades või ratifitseerimis-, heakskiitmis- või ühinemiskirja hoiule andes Euroopa Nõukogu peasekretärile saadetud avalduses väita, et ta jätab endale õiguse rakendada kriminaalkaristuste asemel mittekriminaalseid karistusi artiklites 33 ja 44 viidatud tegude suhtes.
4. Iga konventsiooniosaline võib reservatsiooni täielikult või osaliselt tagasi võtta, informeerides sellest Euroopa Nõukogu peasekretäri talle saadetud avalduses. Avaldus jõustub tema peasekretärile laekumise päeval.

Artikkel 79 – Kehtivus ja reservatsioonide läbivaatamine

1. Artikli 78 lõigetes 2 ja 3 mainitud reservatsioonid kehtivad asjaomase konventsiooniosalise suhtes viis aastat alates konventsiooni jõustumise kuupäevast. Niisuguseid reservatsioone on aga võimalik samaks perioodiks pikendada.
2. Kaheksateist kuud enne reservatsiooni kehtivusaja lõppu teatab Euroopa Nõukogu peasekretär asjaomasele konventsiooniosalisele kehtivusaja lõpust. Hiljemalt kolm kuud enne kehtivusaja lõppu teatab konventsiooniosaline Euroopa Nõukogu peasekretärile oma otsusest reservatsiooni kohaldamist jätkata, seda muuta või see tagasi võtta. Asjaomase konventsiooniosalise teate puudumisel teatab Euroopa Nõukogu peasekretär konventsiooniosalisele, et vastav reservatsioon pikeneb automaatselt kuuks kuuks. Kui konventsiooniosaline ei teata enne selle perioodi lõppu oma kavatsusest reservatsiooni kohaldamist jätkata või seda muuta, siis loetakse reservatsioon lõppenuks.
3. Kui konventsiooniosaline teeb reservatsiooni vastavuses artikli 78 lõigetega 2 ja 3, esitab ta enne reservatsiooni pikendamist või või juhul, kui seda nõutakse, NVPVEG-le selgituse põhjuste kohta, mis õigustavad selle edasist kohaldamist.

Artikkel 80 - Denonsseerimine

1. Konventsiooniosaline võib konventsiooni igal ajal denonsseerida Euroopa Nõukogu peasekretärile saadeta teatega.
2. Denonsseerimine jõustub selle kuu esimesel päeval, mis järgneb kolme kuu möödumisele päevast, mil peasekretär on teate kätte saanud.

Artikkel 81 – Teavitamine

1. Euroopa Nõukogu peasekretär teeb Euroopa Nõukogu liikmesriikidele, konventsiooni väljatöötamises osalenud mitteliikmesriikidele, allakirjutanutele ning konventsiooniga ühinenud või ühinema kutsutud riikidele teatavaks iga:
 - a. allakirjutamise;
 - b. ratifitseerimis-, heakskiitmis- või ühinemiskirja hoiuleandmise;
 - c. käesoleva konventsiooni iga jõustumise kuupäeva vastavuses artiklitega 75 ja 76;
 - d. artikli 72 kohaselt vastu võetud muudatuse ning muudatuse jõustumise kuupäeva;
 - e. artikli 78 kohaselt tehtud reservatsiooni või reservatsiooni tagasivõtmise;
 - f. artikli 80 kohaselt tehtud denonsseerimise;
 - g. konventsiooni puudutava muu akti, teate või teadaande.

Selle kinnituseks on täievolilised esindajad konventsioonile alla kirjutanud.

Koostatud, inglise ja prantsuse keeles ühes eksemplaris, mõlemad tekstid on võrdselt autentset ja antakse hoiule Euroopa Nõukogu arhiivi. Euroopa Nõukogu peasekretär edastab tõestatud koopiad kõigile Euroopa Nõukogu liikmesriikidele, konventsiooni väljatöötamises osalenud mitteliikmesriikidele, Euroopa Liidule ning konventsiooniga ühinema kutsutud riikidele.

Lisa – Privileegid ja immuuniteedid (artikkel 66)

1. Käesolevat lisa kohaldatakse konventsiooni artiklis 66 nimetatud NVPVEG liikmetele ning samuti riike külastavate delegatsioonide teistele liikmetele. Lisas tähendab mõiste "riike külastavate delegatsioonide teised liikmed" riikide sõltumatuid eksperte ning konventsiooni artikli 68 lõikes 9 nimetatud spetsialiste, Euroopa Nõukogu töötajaid ning NVPVEG-d visiitide ajal saatvaid Euroopa Nõukogu tõlke.
2. NVPVEG ning riike külastavate delegatsioonide teised liikmed omavad riikide külastuste ettevalmistamise ning läbiviimise ning nende järeltegevusega seotud ülesannete täitmise ning nimetatud ülesannete täitmisega seotud reiside ajal järgmisi privileege ja immuuniteete:
 - a. puutumatus vahistamise või kinnipidamise ning isikliku pagasi arestimise suhtes ning kohtulik puutumatus ametiülesannete täitmisel sooritatud tegude ning suuliste ja kirjalike avalduste suhtes;

- b. vabastus igasugustest liikumisvabaduse piirangutest elukohariigist väljasõidul ja sinna naasmisel ning sissesõidul riiki ja väljasõidul riigist, kus nad oma ülesandeid täidavad ning vabastus kohustusest registreerida end välismaalasena riigis, mida nad külastavad või millest nad oma ülesannete täitmisel läbi sõidavad.
3. Ametiülesannete täitmisega seotud reisidel antakse NVPVEG liikmetele ning riike külastavate delegatsioonide teistele liikmetele tolli- ja valuutakontrollis samad õigused nagu välisriikide valitsuste esindajatele ajutise ametilähetuse puhul.
 4. NVPVEG ja riike külastavate delegatsioonide teiste liikmete poolt konventsiooni täitmise hindamisega seotud dokumendid on puutumatud niivõrd, kuivõrd need on seotud NVPVEG tegevusega. NVPVEG ja riike külastavate delegatsioonide teiste liikmete ametlikku kirjavahetust või NVPVEG ja riike külastavate delegatsioonide teiste liikmete muud ametlikku infovahetust ei tohi kinni pidada ega tsenseerida.
 5. Selleks, et tagada NVPVEG liikmetele ja riike külastavate delegatsioonide teistele liikmetele täieliku sõnavabadus ja täielik sõltumatus oma ametiülesannete täitmisel säilib kohtulik puutumatus nende poolt oma ametiülesannete täitmisel suuliselt või kirjalikult tehtud avalduste ja sooritatud tegude suhtes ka siis, kui asjaomased isikud enam niisuguseid ülesandeid ei täida.
 6. Privileegid ja immunitetid antakse käesoleva lisa lõikes 1 nimetatud isikutele, et kaitsta nende sõltumatust oma ülesannete täitmisel NVPVEG huvides ning mitte nende omakasu eesmärgil. Käesoleva lisa lõikes 1 nimetatud isikute immunitetid kaotab Euroopa Nõukogu peasekretär mis tahes juhtumil, kui ta on arvamisel, et immunitet takistab õigusemõistmist ning kui selle äravõtmine ei kahjusta NVPVEG huve.

LISA 3

Naistevastast ja perevägivalda puudutavad seadused Eestis

Eesti seadustes ei kasutata mõisteid sooline/naistevastane vägivald või perevägivald. Allpool on toodud väljavõtted nende teemadega haakuvatest Eesti seadustest.

Karistusseadustik

Vastu võetud 06.06.2001 [RT I 2001, 61, 364](#)

9. peatükk ISIKUVASTASED SÜÜTEOD

1. jagu Eluvastased süüteod

§ 113. Tapmine

Teise inimese tapmise eest – karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.

§ 114. Mõrv

Tapmise eest, kui see on toime pandud:

- 1) piinaval või julmal viisil;
 - 2) üldohtlikul viisil;
 - 3) kahe või enama inimese suhtes;
 - 4) vähemalt teist korda;
 - 5) seoses röövimisega või omakasu motiivil;
 - 6) teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil;
 - 7) lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamisega, –
- karistatakse kaheksa- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.

§ 115. Provotseeritud tapmine

Tapmise eest, kui see on toime pandud äkki tekkinud tugeva hingelise erutuse seisundis, mille on põhjustanud kannatanupoolne vägivald või solvamine tapja või tema lähedase isiku suhtes, – karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.

§ 116. Lapse tapmine

Ena poolt oma sündiva või vastsündinud lapse tapmise eest – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 117. Surma põhjustamine ettevaatamatusest

(1) Teise inimese surma põhjustamise eest ettevaatamatusest – karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui sellega on põhjustatud kahe või enama inimese surm, – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

2. jagu Tervisevastased süüteod

1. jaotis Tervist kahjustavad süüteod

§ 118. Raske tervisekahjustuse tekitamine

(1) Tervisekahjustuse tekitamise eest, kui sellega on põhjustatud:

- 1) oht elule;
 - 2) raske kehaline haigus;
 - 3) raske psüühikahäire;
 - 4) raseduse katkemine;
 - 5) nägu oluliselt moonutav ravimatu vigastus või
 - 6) elundi kaotus või selle tegevuse lakkamine, –
- karistatakse nelja- kuni kaheteistaastase vangistusega.

(2) Käesolevas paragrahvis sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistuse või sundlõpetamisega.

(3) Kohus kohaldab käesolevas paragrahvis sätestatud kuriteo eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist vastavalt käesoleva seadustiku §-s 83² sätestatule.

§ 119. Raske tervisekahjustuse tekitamine ettevaatamatusest

(1) Raske tervisekahjustuse tekitamise eest ettevaatamatusest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui sellega on tekitatud raske tervisekahjustus kahele või enamale inimesele, – karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

2. jaotis Vägivallateod

§ 120. Ähvardamine

Tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

§ 121. Kehaline väärkohtlemine

Teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti löömise, peksmise või valu tekitanud muu kehalise väärkohtlemise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

§ 122. Piinamine

Järjepideva või suurt valu põhjustanud kehalise väärkohtlemise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

3. jagu Elu ja tervist ohustavad süüteod

§ 123. Ohtu asetamine

Teise inimese eluohtlikku või tema tervist raskelt kahjustada võivasse olukorda asetamise ja jätmise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

§ 124. Abita jätmine

Teadvalt eluohtlikus seisundis olevale inimesele abi andmata jätmise eest õnnetuse või üldise ohu korral, kui abi andmine oleks olnud võimalik ilma abistajat ennast ohtu seadmata, – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

6. jagu Vabadusvastased süüteod

§ 133. Inimkaubandus

(1) Inimese asetamise eest olukorda, kus ta on sunnitud töötama tavapäratutel tingimustel, tegelema prostitutsiooniga, kerjama, panema toime kuriteo või täitma muud vastumeelset kohustust, samuti inimese sellises olukorras hoidmise eest, kui tegu on toime pandud vabaduse võtmise, vägivalda, pettuse, kahju tekitamisega ähvardamise, teisest isikust sõltuvuse, abitu seisundi või haavatava seisundi ärakasutamisega, – karistatakse ühe- kuni seitsmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui:

- 1) see on toime pandud kahe või enama isiku suhtes;
 - 2) see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
 - 3) see on toime pandud abitus seisundis isiku suhtes;
 - 4) see on toime pandud piinaval või julmal viisil;
 - 5) sellega on põhjustatud raske tervisekahjustus;
 - 6) sellega on põhjustatud oht elule;
 - 7) see on toime pandud kahe või enama isiku poolt;
 - 8) see on toime pandud ametiseisundit kasutades;
 - 9) sellega on põhjustatud raske tagajärg, –
- karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistuse või sundlõpetamisega.

(4) Kohus kohaldab käesolevas paragrahvis sätestatud kuriteo eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist vastavalt käesoleva seadustiku §-s 83² sätestatule.

(5) Haavatav seisund käesoleva paragrahvi tähenduses on olukord, kus inimesel puudub tegelik või vastuvõetav võimalus mitte täita mõnda käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kohustust.

§ 133¹. Inimkaubanduse toetamine

(1) Käesoleva seadustiku § 133 lõikes 1 nimetatud olukorda asetatud isiku eelnevalt mittelubatud veo, üleandmise, saatmise, vastuvõtmise, varjamise või majutamise või muul

viisil tema sunnitud tegevusele eelnevalt mittelubatud kaasaaitamise eest – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui:

- 1) see on toime pandud kahe või enama isiku suhtes;
- 2) see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 3) see on toime pandud abitus seisundis isiku suhtes;
- 4) see on toime pandud ametiseisundit kasutades, – karistatakse kahe- kuni kümneaastase vangistusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, –

karistatakse rahalise karistuse või sundlõpetamisega.

(4) Kohus kohaldab käesolevas paragrahvis sätestatud kuriteo eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist vastavalt käesoleva seadustiku §-s 83² sätestatule.

§ 133². Kupeldamine

(1) Prostitutsiooniga tegeleva isiku ja kliendi kohtumise korraldamise, bordelli omamise, juhtimise, seal prostitutsioonile kaasaaitamise või bordelli pidamiseks ruumi rentimise eest, samuti isiku mõjutamise eest alustama või jätkama prostitutsiooniga tegelemist, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 133 või 133¹ sätestatud süüteoosseis, – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui:

- 1) selle on toime pannud isik, kes on varem toime pannud käesolevas paragrahvis või §-s 133, 133¹, 133³ või 175 sätestatud süüteo;
- 2) see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil, – karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.

(3) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistuse või sundlõpetamisega.

(4) Kohus kohaldab käesolevas paragrahvis sätestatud kuriteo eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist vastavalt käesoleva seadustiku §-s 83² sätestatule.

(5) Bordell käesoleva paragrahvi tähenduses on iga ruum või piiratud ala, kus kõrvaline isik vahendab kahe või enama isiku prostitutsiooniga tegelemist või aitab kahe või enama isiku prostitutsiooniga tegelemisele kaasa.

§ 133³. Prostitutsioonile kaasaaitamine

(1) Prostitutsioonile teadvalt kaasaaitamise eest, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 133, 133¹ või 133² sätestatud süüteoosseis, –

karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega.

§ 136. Vabaduse võtmine seadusliku aluseta

(1) Teiselt inimeselt seadusliku aluseta vabaduse võtmise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes, – karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.

7. jagu Seksuaalse enesemääramise vastased süüteod

§ 141. Vägistamine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumise eest vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest:

- 1) kui see on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 2) kui see on toime pandud kahe või enama isiku poolt;
- 3) kui sellega on tekitatud kannatanule raske tervisekahjustus;
- 4) kui sellega on põhjustatud kannatanu surm;
- 5) kui sellega on kannatanu viidud enesetapuni või selle katseni või
- 6) kui see on toime pandud isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos

sätetatud kuriteo, –
karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.

§ 142. Sugulise kire vägivaldne rahuldamine

(1) Inimese tahte vastaselt tema kaasamise eest sugulise kire rahuldamisele suguühendusest erineval viisil, kui selleks on kasutatud vägivalda või on ära kasutatud isiku seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:

- 1) noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, – karistatakse ühe kuni kümneaastase vangistusega.

§ 143. Suguühendusele sundimine

(1) Inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumise eest, ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdlasest, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 141 sätestatud vägivald või seisund, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:

- 1) noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 143¹. Sugulise kire rahuldamisele sundimine

(1) Inimese tahte vastaselt tema kaasamise eest sugulise kire rahuldamisele suguühendusest erineval viisil, ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdlasest, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 142 sätestatud vägivald või seisund, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama, – karistatakse kuni kaheaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:

- 1) noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes;
- 2) isiku poolt, kes on varem toime pannud käesolevas jaos sätestatud kuriteo, – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 144. Suguühendus järeltulijaga

Vanema, vanema õigustega isiku või vanavanema poolt lapse või lapselapsega suguühendusse astumise eest – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 145. Suguühendus lapsealisega

Täisealise isiku poolt noorema kui neljateistaastase isikuga suguühendusse astumise eest – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 146. Sugulise kire rahuldamine lapsealisega

Täisealise isiku poolt noorema kui neljateistaastase isiku kaasamise eest suguühendusest erineval viisil sugulise kire rahuldamisele – karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

§ 147. Noorema kui kümneaastase isiku arusaamisvõimetus

Noorem kui kümneaastane isik loetakse käesolevas jaos sätestatud süütegude mõttes arusaamisvõimetuks.

10. peatükk POLIITILISTE JA KODANIKUÕIGUSTE VASTASED SÜÜTEOD

1. jagu Süüteod võrdõiguslikkuse vastu

§ 152. Võrdõiguslikkuse rikkumine

(1) Inimese õiguste ebaseadusliku piiramise või inimesele ebaseaduslike eeliste andmise eest tema rahvuse, rassi, nahavärv, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste, varalise või sotsiaalse seisundi alusel – karistatakse rahatrahviga kuni kolmsada trahviühikut või arestiga.

(2) Sama teo eest, kui see on toime pandud:

- 1) vähemalt teist korda või
- 2) kui sellega on tekitatud oluline kahju teise isiku seadusega kaitstud õigustele või huvidel või avalikele huvidel, – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

11. peatükkSÜÜTEOD PEREKONNA JA ALAEALISE VASTU

1. jaguSüüteod perekonna vastu

§ 169. Lapse ülalpidamise kohustuse rikkumine

Vanema kuritahtliku kõrvalehoidumise eest oma nooremale kui kaheksateistaastasele lapsele või täisealiseks saanud, kuid abi vajavale töövõimetule lapsele kohtu poolt väljamõistetud igakuise elatusraha maksmisest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

§ 170. Vanema ülalpidamise kohustuse rikkumine

Täisealiseks saanud lapse kuritahtliku kõrvalehoidumise eest oma abi vajavale töövõimetule vanemale kohtu poolt väljamõistetud igakuise elatusraha maksmisest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

§ 171. Eestkoste- ja hooldusõiguse kuritarvitamine

Eestkoste- või hooldusõiguse ärakasutamise eest, suurendades eestkostetava või hooldatava vara arvel oma vara või tegutsedes muul viisil eestkostetava või hooldatava varaliste või isiklike õiguste või huvide vastaselt, – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

2. jaguSüüteod alaealise vastu

§ 175. Inimkaubandus alaealise ärakasutamise eesmärgil

(1) Noorema kui kaheksateistaastase isiku mõjutamise eest, et ta alustaks või jätkaks kuriteo toimepanemist, kerjamist, prostitutsiooniga tegelemist või tavapäratutel tingimustel töötamist või astuks modellina või näitlejana üles pornograafilises või erootilises etteastes või teoses, kui puudub käesoleva seadustiku §-s 133 sätestatud süüteokoosseis, samuti noorema kui kaheksateistaastase isiku eelnimetatud tegevusele kaasaaitamise eest – karistatakse kahe- kuni kümneaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistuse või sundlõpetamisega.

(3) Kohus kohaldab käesolevas paragrahvis sätestatud kuriteo eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist vastavalt käesoleva seadustiku §-s 83² sätestatule.

§ 178. Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine

(1) Nooremat kui kaheksateistaastast isikut pornograafilises või nooremat kui neljateistaastast isikut pornograafilises või erootilises situatsioonis kujutava pildi, kirjutise või muu teose või selle reproduktsiooni valmistamise või hoidmise, teisele isikule üleandmise, näitamise või muul viisil kättesaadavaks tegemise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistuse või sundlõpetamisega.

§ 178¹. Seksuaalse eesmärgiga kokkuleppe lapsealisesega kohtumiseks

(1) Nooremale kui kaheksateistaastasele isikule, kes ei olnud võimeline toimunust aru saama, või nooremale kui neljateistaastasele isikule kohtumisettepaneku tegemise või temaga kohtumiskokkuleppe sõlmimise eest ning kohtumist ettevalmistava teo tegemise eest, kui kohtumise eesmärk on panna nimetatud isiku suhtes toime käesoleva seadustiku §-s 133, 133¹, 141–146, 175, 178 või 179 sätestatud süütegu, – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega.

§ 179. Lapsealisesega seksuaalne ahvatlemine

(1) Nooremale kui neljateistaastasele isikule pornograafilise teose või selle reproduktsiooni üleandmise, näitamise või muul viisil teadvalt kättesaadavaks tegemise või sellise isiku nähes suguühendusse astumise või muul viisil teadvalt tema seksuaalse ahvatlemise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega.

§ 180. Alaealisesega vägivald eksponeerimine

(1) Nooremale kui kaheksateistaastasele isikule vägivalda või julmust propageeriva teose või selle reproduktsiooni üleandmise, näitamise või muul viisil teadvalt kättesaadavaks tegemise või sellise isiku nähes looma põhjuseeta tapmise või piinamise või talle muul viisil vägivalda teadva eksponeerimise eest – karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahalise karistusega

OHVRIABI SEADUS

Vastu võetud 17.12.2003

[RT I 2004, 2, 3](#)

§ 3. Ohvriabiteenus

(1) Ohvriabiteenus käesoleva seaduse mõttes on avalik teenus, mille eesmärgiks on hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalda ohvriks langenud isikute toimetulekuvõime säilitamine või parandamine.

(2) Ohvriabiteenus seisneb ohvri nõustamises ja ohvri abistamises suhtlemisel riigi ja kohaliku omavalitsuse asutustega ning juriidiliste isikutega.

(4) Ohvriabiteenust osutatakse igas Eesti maakonnas. Teave ohvriabiteenuse kasutamise võimaluste kohta on kättesaadav kohaliku omavalitsuse, politsei-, pääste-, tervishoiu- ja hoolekande- ning muudes asjaomastes asutustes.

§ 6¹. Psühholoogilise abi kulu hüvitise maksmise tingimused

(1) Ohvriabiteenuse osutamise raames on sellise süüteo ohvril, mis ei ole vägivallakuritegu käesoleva seaduse § 8 tähenduses, õigus vajaduse korral saada kuni ühe kuupalga alammäära ulatuses psühholoogilise abi kulu hüvitist.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud hüvitist on õigus saada ka mis tahes süüteo ohvri lapsel, vanemal ja vanavanemal ning muul sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõikes 2 nimetatud perekonnaliikmel, kui tema toimetulekuvõime on ohvri suhtes toime pandud süüteo tõttu langenud. Hüvitist makstakse ühe kuupalga alammäära ulatuses perekonnaliikme kohta, kuid mitte rohkem kui kolme kuupalga alammäära ulatuses perekonna kohta.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud isikud võivad aasta jooksul süüteo toimepanemisest arvates taotleda psühholoogilise abi kulu hüvitist psühholoogilise nõustamise, psühhoteraapia või tugigrupi teenuse kasutamise eest. Psühholoogilise abi kulu hüvitatakse isikule, kes on selle kulu kandnud.

(4) Psühholoogilise abi kulu hüvitatakse, kui nimetatud abi osutajaks on Terviseametis tervishoiutöötajana või kutseregistris kliinilise psühholoogina või koolipsühholoogina registreeritud isik, kes tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana või kes on töö- või võlaõiguslikus suhtes füüsilisest isikust ettevõtja või juriidilise isikuga, kellel on psühhiaatrilise eriarstiabi osutamise tegevusluba või kellele psühholoogilise nõustamise, psühhoteraapia või tugigrupi teenuse osutamine on põhikirjaliseks tegevuseks.

§ 7. Hüvitise maksmise ulatus

(1) Hüvitist makstakse Eesti Vabariigi territooriumil toimepandud vägivallakuriteo ohvritele ja ohvri ülalpeetavatele ning käesoleva seaduse § 9 lõikes 4 nimetatud isikule.

(2) Välismaal toimepandud vägivallakuriteo ohvrile, kes on Eesti alaline elanik või Eesti kodanik, kes ei ela alaliselt Eestis, makstakse hüvitist juhul, kui tema välismaal viibimine oli tingitud õppimisest, töö- või teenistusülesannete täitmisest või muust mõjuvast põhjusest ning ohvril ei ole õigust saada samasugust hüvitist kuriteo toimepanemise asukohamaa seaduse alusel. Ohvri surma korral makstakse hüvitist ülalpeetavale, kes vägivallakuriteo toimepanemise ajal elas alaliselt Eesti Vabariigis.

§ 8. Vägivallakuritegu

(1) Käesolevas seaduses mõistetakse vägivallakuriteona otseselt isiku elu või tervise vastu toimepandud kriminaalkorras karistatavat tegu, mille tagajärg on kannatanu:

- 1) surm;
- 2) raske tervisekahjustus;
- 3) vähemalt kuus kuud kestev tervisehäire.

(2) Vägivallakuriteoks loetakse ka käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tagajärje põhjustamine seoses kannatanu või kolmanda isiku poolt kuriteo tõkestamisele, kurjategija kinnipidamisele või kuriteoohvri abistamisele suunatud tegevusega.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud tegusid käsitatakse vägivallakuriteona ka siis, kui:

- 1) teo toimepanija on süüvõimetu;
- 2) teo toimepanijat ei ole kindlaks tehtud, kui teda ei ole õnnestunud tabada või kui teda ei ole muudel põhjustel võimalik süüdi mõista ja kriminaalasjas kogutud tõendid viitavad sellele, et toime on pandud vägivallakuritegu.

KRIMINAALMENETLUSE SEADUSTIK

Vastu võetud 12.02.2003

[RT I 2003. 27. 166](#)

§ 141¹. Ajutine lähenemiskeeld

(1) Kannatanu eraelu ja muude isikuõiguste kaitseks võib prokuratuuri taotlusel ja eeluurimiskohtuniku määruuse või kohtumääruse alusel isikuvastases või alaealise vastu toime pandud kuriteos kahtlustataval või süüdistataval keelata kohtu määratud paikades viibimise, kohtu määratud isikutele lähenemise ja nendega suhtlemise.

(2) Ajutist lähenemiskeeldu kohaldatakse kahtlustatavale või süüdistatavale kannatanu nõusolekul.

(3) Ajutise lähenemiskeeldu kohaldamise määruuse tegemiseks tutvub eeluurimiskohtunik kriminaaltoimikuga ja küsitleb kahtlustatavat või süüdistatavat ja vajaduse korral kannatanut ajutise lähenemiskeeldu taotluse põhjendatuse selgitamiseks. Kohtuniku või eeluurimiskohtuniku juurde kutsutakse ka prokurör ja kahtlustatava või süüdistatava taotlusel kaitsja ning kuulatakse nende arvamust.

(3¹) Eeluurimiskohtunik või kohus võib korraldada käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud isikute osavõtu lähenemiskeeldu kohaldamise taotluse lahendamise tehnilise lahenduse abil, mis vastab käesoleva seadustiku § 69 lõike 2 punktis 1 nimetatud nõuetele.

(4) Ajutise lähenemiskeeldu määruuses märgitakse:

- 1) ajutise lähenemiskeeldu põhjendus;
- 2) ajutise lähenemiskeeldu tingimused.

(5) Ajutise lähenemiskeeldu kohaldamise või ajutise lähenemiskeeldu kohaldamisest keeldumise peale võib kannatanu, prokuratuur, kahtlustatav, süüdistatav või tema kaitsja esitada määruskaebuse käesoleva seadustiku 15. peatükis sätestatud korras.

(6) Ajutise lähenemiskeeldu seadmise määruuse koopia antakse kahtlustatavale või süüdistatavale ja kannatanule ning saadetakse Politsei- ja Piirivalveametile. Eeluurimiskohtunik või kohus teavitab ajutise lähenemiskeeldu kohaldamisest viivitamata ka muid isikuid, keda lähenemiskeeld puudutab.

LISA 4

Soovituslik kirjandus ja muud allikad

Bancroft, L. "Miks ta seda teeb? Kuidas mõtlevad vihased ja kontrollivad mehed". Tartu Naiste Varjupaik, 2006.

Bancroft, L. ja Silvermann, J. "Vägivallatseja lapsevanemana". Tartu Naiste Varjupaik, 2007.

Kase, H. „Vaikijate hääled. Raamat soolisest vägivallast. Räägivad ohvrid. Nõustavad eksperdid. Analüüsivad teadlased.“ Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2001.

Perttu, S. Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R., Särkkälä, P. Ava Silmad! Käsiraamat vägivalda kogunud naistele. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2001.

Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut

<http://www.eige.europa.eu/content/activities/Gender-based-violence>

Euroopa Nõukogu

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/default_en.asp

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

Naistevastase vägivalda lõpetamise kampaania <http://endviolence.un.org/resources.shtml>

Maailma Terviseorganisatsioon

Naistevastane vägivald http://www.who.int/topics/gender_based_violence/en/

WAVE <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=22650>

White Ribbon <http://www.whiteribbon.ca/>

EV Sotsiaalministeerium <http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiguslikkus/perevagivald.html>

ENÜ Sihtasutus

Naistevastane vägivald <http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/>

Eesti Naiste Varjupaikade Liit <http://naisteliin.ee/>

Tartu Naiste Varjupaik <http://naistetugi.ee/>

Tallinna Naiste Kriisikodu <http://naisteabi.ee/>